

ISSN 1311-8544

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
ЦЕНТРАЛНА БИБЛИОТЕКА
СЪВЕТ ЗА ЧУЖДЕСТРАННА БЪЛГАРИСТИКА

БЪЛГАРИСТИКА VULGARICA

ИНФОРМАЦИОНЕН БЮЛЕТИН

4/2002

СОФИЯ•2002
АКАДЕМИЧНО ИЗДАТЕЛСТВО „ПРОФ. МАРИН ДРИНОВ“

Редактор: ст.н.с. д-р Анисава Любенова Милтенова

Съставители: ст.н.с. д-р Анисава Любенова Милтенова,
ст.н.с. д-р Никола Рачев Казански, Евгения Христова Станчева

© Централна библиотека на БАН, 2002

Адрес на редакцията:

Българска академия на науките

Съвет за чуждестранна българистика

ул. „15 ноември“ 1, София 1040, Бюлетин „Българистика“

Анисава Милтенова,

тел. (+359-2) 989 84 46 / 383, 384, факс: (+359-2) 986 25 00

E-mail: anmilten@bas.bg

© Богдан Николаев Мавродинов, художник, 2002

ISSN 1311-854

BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES
CENTRAL LIBRARY
COUNCIL FOR BULGARIAN STUDIES ABROAD

BULGARIAN STUDIES
BULGARICA

INFORMATION BULLETIN

4/2002

SOFIA • 2002
PROFESSOR MARIN DRINOV ACADEMIC PUBLISHING HOUSE

Editor: Assoc. Prof. Anisava Lyubenova Miltenova, PhD

Compiler: Assoc. Prof. Anisava Lyubenova Miltenova, PhD,
Assoc. Prof. Nikola Rachev Kazanski, PhD, Evgeniya Hristova Stancheva

© Central Library of BAS, 2002

Council for Bulgarian Studies Abroad
Bulgarian Academy of Sciences
Bulgarica, Information Bulletin
Address: 1, 15 Noemvri Str., Sofia 1040
Anisava Miltenova, tel. (+359-2) 989 84 46 /383, 384, fax: (+359-2) 986 25 00
E-mail: anmilten@bas.bg

© Bogdan Nikolaev Mavrodinov, cover designer, 2002

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

УВОДНИ ДУМИ	7
Анисава Милтенова — „Българистика 2001“. Международна научна среща, 21—22 септември, София	7
БЪЛГАРСКА ЛИТЕРАТУРА	13
Книги 2000—2001 г.	14
Съст. Евгения Станчева	
Научна периодика 2000—2001 г.	47
Съст. Евгения Станчева	
Издания на Института за литература при БАН за периода 1989—1999 г. Аналитична библиография.	63
Съст. Диана Ралева	
ДИСЕРТАЦИИ	78
Съст. Никола Казански	
НАУЧНИ ФОРУМИ	81
Съст. Никола Казански	
ХОРИЗОНТИ	85
Владимир Пенчев — Чешката българистика	85
ПРОФИЛИ	93
Анисава Милтенова — Антониос-Емилиос Тахиаос на 70 години	93
ОТЗИВИ	99
Магда Карабелова — <i>Między kulturą „Niską“ a „wysoką“. Zjawiska językowe, literackie, kulturowe. Pamięci prof. dr hab. Teresy Dąbek-Wirgowej.</i>	99
Регина Койчева — <i>Константинос Нихоритис. Света гора — Атон и българското новомъченичество.</i>	102
Милена Иванова — <i>Константин Косев. Кратка история на Българското възраждане</i>	105
СЪОБЩЕНИЯ	109
Нова награда на БАН	109

C O N T E N T S

PREFACE	7
Anisava Miltenova — „Bulgarian Studies 2001“. International scientific meeting 21—22 September, Sofia	7
BULGARIAN LITERATURE	13
Books 2000–2001.	14
Comp. by Evgenia Stancheva	
Periodicals 2000–2001	47
Comp. by Evgenia Stancheva	
Publications of the Institute for Literature of Bulgarian Academy of Sciences for 1989–1999. Analytical Bibliography	63
Comp. by Diana Raleva	
THESES	78
Comp. by Nikola Kazanski	
SCIENTIFIC EVENTS	81
Comp. by Nikola Kazanski	
OUTLOOKS	85
Vladimir Penchev — Bulgarian Studies in Czech Republic	85
PROFILES	93
Anisava Miltenova — Antonios—Emilios Tachiaos at 70	93
REVIEWS	99
Magda Karabelova — <i>Between the culture „Low“ and „High“.</i> <i>In memoriam of Prof. Dr. Teresa Dombek-Wirgowa</i>	99
Regina Koicheva — <i>Konstantinos Nychoritis. Holy Mount Athos and the New Bulgarian Martyrdom</i>	102
Milena Ivanova — <i>Konstantin Kosev. Brief History of Bulgarian National Revival</i>	105
ANNOUNCEMENTS	109
New Award of Bulgarian Academy of Sciences	109

ЎВОДНИ ДЎМИ

Палеославистиката през последното десетилетие: постижения и възможности

Новото поколение слависти и византолози, специалистите по сравнително проучване на европейското Средновековие, които започват кариерата си сега, в началото на двадесет и първи век, могат да се посветят на палеославистиката при много по-благоприятни условия, отколкото преди едно десетилетие. Изворовата база, съдържаща се в средновековните ръкописи, значително се обогати, а инструментариумът на теоретичните проучвания се разшири, създавайки възможности за много по-прецизни анализи. Въпреки че днес често говорим за криза в славистичните и византоложките изследвания, не можем да отречем, че не малка част от проблемите, дискутирани разгорещено от нашите предшественици, са намерили нови, в преобладаващата си част приемливи решения. На какво се дължи това?

Добре известно е, че през втората половина на XX в., след Втората световна война, филолозите в славянските страни в Източна и Югоизточна Европа продължават да се развиват като подчертано национални науки — такива, каквито те се формират още в началото си през XVII в. — поради това, че те по това време се схващат преди всичко като науки за народностния език. Така основните полемики по отношение на Кирило-Методиевото дело — неговият произход, обхват, характер и традиции — се определяха от едно разбиране и интерпретиране на историческите факти, до голяма степен подчинено на определени схеми. Методите на „националните филологии“, направили толкова много за осветляване на културното наследство на отделни езикови групи, доведоха до пренебрегване на общи принципи и модели — най-вече на православно-християнската традиция, играла в продължение на векове съществена роля както в социалната, така и в литературната история на Европа. Деветдесетте години на XX век се оказаха разделителна линия към една нова епоха — науката се постави в условия на многогласие от гледни точки и подходи, рамките се разчупиха, скованите ограничения отпаднаха. Това предопредели постепенното приближаване една към друга на по-рано противопоставящи се, дори несъвместими позиции. Днес, в условията на разширяващия се Европейски съюз, много от пристрастията са избледнели

или даже забравени, а т. нар. „национални каузи“ са приобщени към интеграционните процеси в Европа и в света. В духа на европейския принцип „единство в многообразието“ отделните факти и явления все повече се разглеждат като неразделна част от двустранните и многостранните връзки и контакти, изграждащи Балканското и Европейското културно наследство.

Кои са тенденциите, които се очертават в съвременната палеославистика и кирилometодиевистика? Заслужава да се подчертае, че мисиите на славянските просветители все по-често се поставят в широкия контекст на взаимодействията между Изтока и Запада — от идеите до конкретните прояви. Много съществени анализи в тази насока предложиха докладите на над 100 учени от 15 страни на конференцията „Medieval Christian Europe: East and West. Traditions, Values, Communications“, Sofia, 2002 (Medieval Christian Europe 2002). Така например актът на превода на библейския корпус сред славяните бе разгледан като икуменически факт, който предстателства своеобразен мост между източната и западната традиция (Thomson 2002), а манастирската култура във всичките ѝ форми — като същностна част на славянското Средновековие (Schreiner 2002). В последното десетилетие се подложиха на нов щателен анализ писмените свидетелства и преводите в „триъгълника“ Велика Моравия — Киевска Русия — Преславска България (Ševcenko 1991, Thomson 1999, Veder 1994, Veder 1999, Bulanin 1991, Bulanin 1995). Своеобразен връх в тази тенденция беше международната конференция „Tessaloniki — Magna Moravia“, състояла се през октомври 1997 (Proceedings 1999). Внесоха се много нови факти в ключовия проблем — доколко и в каква форма славяните са познавали и усвоили византийската култура и литература, в какви форми тя се е разпространявала в славянските ръкописи. Установи се, че корпусът от преводни славянски текстове, влязъл в употреба в първите десетилетия след разпространението на славянската писменост, е много по-богат от представите ни отпреди десет години, дава големи възможности за интересни наблюдения и заключения. Заслужава още да се отбележи, че в съвременната научна литература и антологите от средновековни извори се набелязва тенденцията за включване на все по-широк кръг факти и явления от култури, смятани по-рано за периферийни — източните провинции на Византия в Мала Азия, островите в Средиземноморието, Грузия, Армения и др. Тази тенденция може да се илюстрира със сборника под заглавие „Bizancio“ (Velmans-Korać-Šuput 1999), който съпоставя образци на византийското изкуство от Балканите, от Близкия изток и от Азия.

Израз на нарасналите възможности за синтез и осмисляне на натрупаните факти, са появилите се в последните години монографични трудове на видни учени-палеослависти. Появи се обновена монография върху живота и делото на Кирил и Методий от проф. А. Е. Тахиаос, представляваща обобщение на многогодишните му изследвания (Tachiaos 2001), както и няколко изследвания на проф. Й. Тарнанидис върху историята на славянските пра-

вославни църкви (Tarnanidis 1992) и върху културата и историята на славяните в географската област Македония (Tarnanidis 2001). Тези трудове, отличаващи се с интердисциплинарен подход, представляват звено от една цяла епоха в проучванията, която накратко можем да характеризираме с понятието „The Byzantine Commonwealth“, въведено от Димитри Оболенски. Наред с проучванията, които съчетават факти както от историята, така и от книжовното наследство, се появиха изследвания на езика на преводните паметници в контекста на византийско-славянската общност. Така например Е. М. Верещагин в своята книга върху най-старите славянски текстове (Верещагин 1997) предлага нов поглед върху една от най-трудните области: преводаческата техника на Кирил и Методий и техните ученици на лексикално, морфемно и семантично равнище, като проследява формирането на терминологията и на изразните средства в поетическите текстове.

В последните години се появиха изворови издания, изградени на принципно нова основа. Вниманието на научната общност бе привлечено от изданието на Ватиканския палимпсест (Кръстанов-Тотоманова-Добрев 1996), кирилски апракос от X в., чието публикуване бе последвано от отделни публикации и анализи, а проучването му като художествен образец на ръкописната книга е предстоящо (Джурова 2002). Изключително важен факт е създаването и системното изпълнение на цялостна програма за ново критично издание на библейските текстове, които се отнасят към Кирило-Методиевия превод (научният проект се разработва в Кирилometодиевския научен център на БАН). Великолепно начало е изданието на проф. Румяна Златанова (Хайделберг) на книгата на дванадесетте пророци с тълкования от Теодорит Кирски (Златанова 1998). Монографията, включваща както всички славянски ръкописи от пълния превод, така и от паримейната версия и от хърватските бревиарии, има основополагащо значение за принципите на критични издания на библейските текстове. Дискусията върху изданието на славянския превод на Новия завет, необходимостта от съвременен комплексен подход при решаване на спорните въпроси, бе продължена от изключителното по своята стойност издание на Евангелието от Йоан от колектив руски изследователи, ръководени от А. Алексеев (1998). Книгата обобщава резултатите от изследванията върху богослужебния текст на византийското и на славянското евангелие въз основа на над 1000 ръкописа, като са поставени ключови текстологични и литургически проблеми. Авторите предлагат една нова хипотеза, която даде начало на сериозна дискусия: първоначално Кирил и Методий са превели служебно четириевангелие, а едва след събора в 893 г. в България са оформени краткият и пълният апракос. Ценен влог в публикуването на славянски извори са също така изданието и изследването на Паренесиса на Ефрем Сирий от К. Вос (1997), на Григоровичевия паримейник от З. Рибарова (1998), на Пандектите на Никон Черногорец от Р. Павлова и С. Богданова (2000) и др.

Най-големи открития и най-резултатни проучвания върху изворите за Кирил и Методий бяха направени в областта на славянската химнография. Литургическата поезия в миналото се определяше, от една страна, като книжнина с чисто религиозно предназначение, която (според догматичното разбиране за „литературност“ от 50-те до 80-те години на ХХ в.) няма особена естетическа стойност, а, от друга страна — тя представляваше до голяма степен неразработена област, тъй като се изискваха твърде специални знания за нейното изследване. Двама български учени оставиха своите имена с фундаментални приноси в тази област, като създадоха „българска школа“ — Стефан Кожухаров и Георги Попов. Благодарение на тях хипотетичните предположения за обема и съдържанието на старобългарската химнография придобиха яснота и конкретност. Ст. Кожухаров въведе в научно обращение редица неизвестни текстове от песенното творчество на св. Методий, на Наум Охридски и Константин Преславски. Г. Попов разработи изцяло химнографското творчество на Климент Охридски и откри нови произведения на Константин Преславски и на анонимни автори. Откритията на българския учен разкриват понякога по неочакван начин богатството на творчеството на старобългарските писатели. Така извороведският принос към службата на св. Методий, изнесен от Л. В. Мошкова и А. А. Турилов (Мошкова-Турилов 1998) бе уточнен и блестящо анализиран от Г. Попов (Попов 2001), който доказва, че в текста е вплетен акростих с името на Климент Охридски. Свързаният с името на Константин-Кирил Канон за св. Климент Римски бе публикуван от Е. Верещагин по най-ранен препис от XII в. от т. нар. Илиина книга (Верещагин 1994). Вече знаем със сигурност, че славянските богослужбени книги октоих, триод, пентикостар, стихирар и др., които по-рано се смятаха за буквално преведени от гръцки на старобългарски, имат подчертан авторски характер. Славянските книжовници показват високо майсторство, не само усвоявайки прецизно жанровите форми на византийската химнография, но като вмъкват свои собствени поетични текстове. Редица изследователи обогатиха проблематиката с нови открития: Мария Йовчева (с решаващ принос за състава на октоиха и минея), К. Нихоритис (за службите за св. Кирил и за св. Димитър Солунски), Бойка Мирчева (за службите за св. Кирил) и др. Не трябва да се отминава без внимание и една късна служба за св. Кирил, открита от Кл. Иванова, позната по единствен български препис от XVII в., в която личи влияние на легендарния паметник Солунска легенда (Иванова 1992). Същата изследователка откри и нов агиографски текст, посветен на св. Методий, наречен от нея Успение Методиево (Иванова 1999).

Втората насока, в която се разви изворознанието в последното десетилетие, е издирването на неизвестни латински паметници, в които се съдържат сведения за Кирил и Методий. Изследователката Славия Бърлиева намери непознати до сега текстове, свързани с т. нар. *Legenda aurea*, както и някои

късни западноевропейски химнографски възхвали на Солунските братя от (Бърлиева 1998). На трето място, безусловно внимание заслужава гръцката писмена традиция, агиографска и химнографска, посветена на солунските братя. Гръцкият учен К. Нихоритис, проследявайки приемствеността на кирило-методиевите традиции в Света гора още от XI в., изнесе подробни данни за честване паметите на Кирил, Методий, Климент и Наум в гръцки и славянски ръкописи с Атонски произход, като включи в научно обращение редица неизвестни текстове (1990; 2000).

Една от големите цели, които стоят пред учените, е да се издири, опише и обяви ръкописното наследство, а непубликуваните паметници, съдържащи се в ръкописите, да бъдат издадени. Това е извънредно трудоемка задача, над която работят няколко поколения изследователи. Тя е свързана преди всичко с осигуряване на достъп до архивите и ръкописните сбирки, които се съхраняват в манастирите и в библиотеките. Изнасянето на данни за неизвестни ръкописи има огромно значение за работата както в областта на византологията, така и на славистиката. Добър пример за това е описът на новооткритите ръкописи в манастира „Св. Екатерина“ на Синай на проф. Й. Тарнанидис, който след изданието си от 1988 г. бе последван от няколко десетки публикации, основаващите се на материалите, описани и издадени от него. Активно продължи проучването и описанието на редица сбирки на славянски ръкописи. В България бе публикуван за пръв път аналитичен опис на славянските ръкописи от Център „Иван Дуйчев“ (Христова-Джурова-Велинова 2000); усилено се работи върху описание на ръкописите от хранилищата в Самоков и върху сбирката на Църковния историко-архивен институт в София (колектив, ръководен от Б. Христова). Важно значение има описът на ръкописите в Папския източен институт в Рим (Durova-Stančev 1997) — в която се откриха редица преписи от произведения на св. Климент Охридски и други важни текстове. Излезе от печат т. 2 от аналитичното описание на ръкописите от Музейната сбирка на Руската държавна библиотека от Т. Исаченко (Исаченко 1997) и каталог на славяно-руските ръкописи от XV в., съхраняващи се в РГАДА, Москва, съставен от А. Турилов (Турилов 2000), в които се намират преписи на редица преводни творби от най-ранната епоха на славянската писменост (IX—X в.). Наред с това се предприеха някои описания с по-специализирано предназначение, от каквито отдавна се чувстваше нужда, напр. каталожно описание на българското средновековно културно наследство от сбирката на Хлудов в ГИМ, Москва (Николова-Йовчева-Попова-Тасева 1999), които съдържат преписи от Проглас към Евангелието на Константин-Кирил, от словата на Климент Охридски и Йоан Екзарх, службите за Кирил и за Методий и др. Безспорно ключово значение има предприетото описание на славянските ръкописи на Света гора. През 1994 бе публикуван каталог на ръкописите от Зографския манастир (Райков-Ко-

жухаров-Миклас-Кодов 1994), а през 1996 — каталог на славянските ръкописи в манастира Ватопед (Pavlikianov 1996); изключително ценен принос в археографията е каталогът на славянските ръкописи в Атонските манастири (Турилов-Мошкова-Тахиаос 1999). В тези каталози и описания (а и в редица отделни публикации, които едва ли могат да бъдат изброени тук) бяха направени много нови атрибуции и иднетификации; при датирането и локализацията на ръкописите те се свързват с определен книжовник или средище; презицирани са датировките и палеографските характеристики на ръкописите. Така те се превръщат в плодотворна основа за нови изследвания.

В последните години във византийско-славянските проучвания бяха експериментирани нови методи за критически издания, които се основават на машинната обработка на текстовете от ръкописите с помощта на компютър. Този метод е използван в книгите на холандските учени М. Бакър върху изданието на Новия завет (Bakker 1996) и на Й. Ван дер Так върху изданието на Апостола (Van der Tak 1999). На приложението на компютърните технологии в палеославистиката беше посветен специален международен проект на Института за литература при Българската академия на науките, резултатите от който са публикувани в сборника „Medieval Slavic Manuscripts and SGML“ (2000). Осъществяването на идеята за дигитален репертоар на средновековната литература на православните славяни, включващ и византийски извори, който да е подчинен на общ стандарт и да е лесно достъпен както за научни, така и за учебни цели, вече е факт в Секцията за старобългарска литература, Институт за литература при БАН.

Впечатляващият брой публикации в областта на палеославистиката не е възможно да бъде изчерпателно представен тук. Споменатите накратко имена и издания, които отразяват днешното състояние на палеославистиката, бележат високи постижения в две насоки: въвеждане в научно обращение на нови извори и стремеж към ново преформулиране на въпросите, отнасящи се до Кирило-Методиевото наследство сред славяните. За последното безусловно има значение поставянето на проблематиката в контекста на православната византийско-славянска общност и по-общо — в мозайката от процеси и явления на Европейското Средновековие. Без преувеличение може да се каже, че колегиалният диалог, духът на сътрудничество, изчерпателност и обективност са водещи черти на учените в тази първостепенна по важност област на съвременната хуманитаристика. Тъкмо поради това — въпреки многобройните все още нерешени въпроси — ни дава право да отправим поглед към следващите десетилетия с определена доза оптимизъм.

ст. н.с. д-р Анисава Милтенова

БИБЛИОГРАФИЯ

- Алексеев 1999 *Алексеев, А.* Текстология славянской библии. Пб, 1999.
- Артамонова -Верещагин-Крыско 1998 *Артамонова, Ю. В., Е. М. Верещагин, В. Б. Крыско.* Наблюдения над языком, текстом и невмами архаичного источника — Ильиной книги. (К XII Международному съезду славистов). Москва, 1998.
- Буланин 1991 *Буланин, Д.* Античные традиции в древнерусской литературе XI—XVI вв. (= SIB, Bd. 278), Muenchen, 1991.
- Буланин 1995 *Буланин, Д.* Житие Павла Фивейского — болгарский перевод X века. — Кирило-Методиевски студии, 10, 1995, 5—21.
- Бърлиева 1998 *Бърлиева, С.* Агиографските творби за св. Кирил и Методий в *Legenda aurea* на Яков Ворагински. — Кирило-Методиевски студии, 11, 1998, 7—120.
- Верещагин 1994 *Верещагин, Е. М.* Последование под 30-м январа из Минеи № 98 (ф. 381) РГАДА (Москва). — предполагаемы гимн первоучителя славян Кирилла. — *Palaeobulgarica*, 18, 1994, 1, 3—21.
- Верещагин 1997 *Верещагин, Е. М.* История возникновения древнего общеславянского литературного языка. Переводческая деятельность Кирилла и Мефодия и их учеников. Москва, 1997.
- Верещагин 1998 *Верещагин, Е. М.* Древний список последования св. Димитрию Солунскому. — *Palaeobulgarica*, 22, 1998, 4, 27—41.
- Джурова 2002 *Джурова, А.* Орнаменталната украса на Ватиканския кирилски палимпсест Vat. Gr. 2502. София 2002.
- Евангелие от Иоанна 1998 Евангелие от Иоанна в славянской традиции. Изд. подготовили А. А. Алексеев, А. А. Пичхадзе, М. Б. Бабицкая, И. В. Азарова, Е. Л. Алексеева, Е. И. Ванеева, А. М. Пентковский, В. А. Ромодановская, Т. В. Ткачева. СПб, 1998.
- Златанова 1998 *Златанова, Р.* Книга на Дванадесетте пророци с тълкования. (Старобългарският превод на Стария Завет. 1. Под общата редакция и с въведение от С. Николова.) София, 1998.

- Иванова 1992 *Иванова, Кл.* Неизвестна служба за св. Кирил в състава на Празничен миней от XVII в. — *Palaeobulgarica*, 16, 1992, 2, 16—32; 3, 37—40.
- Иванова 1999 *Иванова, Кл.* Успение Методиево. — *Palaeobulgarica*, 23, 1999, 4, 7—24.
- Исаченко 1997 *Исаченко, Т. А.* Музейное собрание. Описание. 2. Москва, 1997.
- Йовчева 1999 *Йовчева, М.* Новооткрити химнографски произведения на Климент Охридски в Октоиха. — *Palaeobulgarica*, 23, 1999, 3, 3—30.
- Йовчева 2002 *Йовчева, М.* Новооткрито химнографско произведение на Климент Охридски и проблема за западните паметни в старобългарския календар. — В: *Medieval Christian Europe: East and West. Traditions, Values, Communications*. Sofia, 2002, 382—393.
- Кръстанов-Тотоманова-Добрев 1996 *Кръстанов, Т. А.-М. Тотоманова, И. Добрев.* Ватиканско евангелие. Старобългарски кирилски апракос от X в. в палимпсестен кодекс Vat. Gr. 2502. (*Balkanica III. Etudes et documents. CIBAL*). София, 1996.
- Максимович 1998 *Максимович, К. А.* Пандекты Никона Черногорца в древнерусском переводе XII века (юридические тексты). Москва, 1998.
- Мошкова-Турилов 1998 *Мошкова, Л. В., А. А. Турилов.* „Моравьскыѣ землѣ веленъ гражданниѣ“ (неизвестная древняя служба первоучителю Мефодию). — *Славяноведение*, 1998, 4, 3—23.
- Николова-Йовчева-Попова-Тасева 1999 *Николова Св., М. Йовчева, Т. Попова, Л. Тасева.* Българско средновековно културно наследство в сбирката на Алексей Хлудов в Държавния исторически музей в Москва. Каталог. София, 1999.
- Нихоритис 1990 *Нихоритис, К.* Атонската книжовна традиция в разпространението на Кирило-Методиевите извори. — *Кирило-Методиевски студии*, 7, 1990.
- Попов 1998 *Попов, Г.* Канон за Рождество Христово от Константин Преславски. — *Palaeobulgarica*, 22, 1998, 4, 3—26.
- Попов 1999 *Попов, Г.* Хвална панига Константинова (Богоявленски предпразнични стихирни на Константин Преславски в руски миней от XII—XIII в.). — *Старобългарска литература*, 31, 1999, 3—23.

- Попов 2001 *Попов, Г.* Службата за славянския първоучител Методий в Хлудовия миней 156. — Старобългарска литература, 32, 2001, 3—20.
- Попов 2002 *Попов, Г.* Византийската химнографска традиция и песнотворческите прояви на Кирило-Методиевите ученици. — В: Medieval Christian Europe: East and West. Traditions, Values, Communications. Sofia, 2002, 370—381.
- Райков-Кожухаров-Миклас-Кодов 1994 *Райков, Б., Ст. Кожухаров, Х. Миклас, Хр. Кодов.* Каталог на славянските ръкописи в библиотеката на Зографския манастир в Света гора. София, 1994.
- Рибарова-Хауптова 1998 *Рибарова, З., З. Хауптова.* Григоровичев паримейник. 1. Текст со критически апарат. Скопје, 1998.
- Саввина книга 1999 Саввина книга. Древнеславянская рукопись XI, XI—XII и конца XIII века. Ч. 1. Рукопись. Текст. Комментарии. Исследование. Изд. подготовили О. А. Князевская, Л. А. Коробенко, Е. П. Дограмаджиева. Москва, 1999.
- Турилов 1999 *Турилов, А. А.* Две забытые даты болгарской церковно-политической истории IX в. (К вопросу формирования болгарского варианта церковного месяцеслова в эпоху Первого царства). — Palaeobulgarica, 23, 1999, 1, 14—34.
- Турилов-Мошкова-Тахиаос 1999 *Турилов, А. А., Л. В. Мошкова.* Славянские рукописи Афонских обителей. Под ред. А.-Э. Тахиаоса. Фесалоники, 1999.
- Флоря-Турилов-Иванов 2000 *Флоря, Б. Н., А. А. Турилов, С. А. Иванов.* Судьбы Кирилло-Методиевской традиции после Кирилла и Мефодия. СПб, 2000.
- Христова-Джурова-Велинова 2000 *Христова, Б., А. Джурова, В. Велинова.* Опис на славянските ръкописи в ЦСВП „Проф. Иван Дуйчев“. София, 2000.
- Bakker 1996 *Bakker, M.* Towards a Critical Edition of the Old Slavic New Testament. A Transparent and Heuristic Approach. Amsterdam, 1996.
- Durova-Stanev 1997 *Durova, A., K. Stanuev.* Catalogo dei manoscritti slavi del Pontificio Istituto Orientale di Roma. Ed. P.I.O. Roma, 1997.
- Dunkov 1995—1996 *Dunkov, D.* Die Вьcher der Кцнige. 4 vols. (Die Methodbibel 5—8). — Die Slawischen Sprachen 42, 1995, 3—402; 45, 1995, 3—369; 47, 1995, 3—412; 48, 1996, 3—189.

- Medieval Christian Europe 2002 Medieval Christian Europe: East and West. Traditions, Values, Communications. Sofia, 2002.
- Medieval Slavic Manuscripts and SGML 2000 Medieval Slavic Manuscripts and SGML. Problems and Perspectives. Ed. A. Miltenova, D. J. Birnbaum. Sofia, 2000.
- Nichoritis 2000 *Νιχωρίτης, Κ.* Οι άγιοι Κύριλλος και Μεθόδιος (οι αγώνες τους για την ένταξη των σλάβων στον βυζαντινό πολιτισμό και τα ελληνικά γράμματα). Θεσσαλονίκη, 2000.
- Pavlova-Bogdanova 2000 *Pavlova, R. S. Bogdanova.* Die Pandekten des Nikon vom Schwarzen Berge (Nikon Černogorec) in der älteren slavischen Übersetzung. (= Vergleichende Studien zu den Slavischen Sprachen und Literaturen, 6). Frankfurt am Main, 2000.
- Pavlikianov 1996 *Pavlikianov C.* A Short Catalogue of the Slavic Manuscripts in Vatopedi. — *Symmeikta*, 10, Athens, 1996, 295—325.
- Schreiner 2002 *Schreiner, P.* Klosterbibliotheken im Ost und West: Unterschiede und Gemeinsamkeiten. — In: *Medieval Christian Europe: East and West. Traditions, Values, Communications.* Sofia, 2002.
- Ševcenko 1991 *Ševcenko, I.* Byzantium and the Slavs in Letters and Culture. Cambridge-Napoli, 1991.
- Tachiaos 1992 *Ταχιάος Α.-Α.* Κύριλλος και Μεθόδιος. Θεσσαλονίκη, 1992.
- Tachiaos 1993—94 *Tachiaos, A.-E.* Some Controversial Points Relating to the Life and Activity of Cyril and Methodius. — *Cyrrillomethodianum*, 17—18, 1993—1994, 98—140.
- Tachiaos 2001 *Tachiaos, A.-E.* Cyril and Methodius of Thessalonica. The Acculturation of the Slavs. Crestwood, New York 2001.
- Tarnanidis 1988 *Tarnanidis, I.* The Slavonic Manuscripts, discovered in 1975 at St. Catherine monastery on Mount Sinai. Thessaloniki, 1988.
- Tarnanidis 1992 *Ταρνανίδης, Ι. Χ.* Πτυχές της σλαβικής Ορθοδοξίας. Θεσσαλονίκη, 1992.
- Tarnanidis 2001 *Ταρνανίδης, Ι. Χ.* Οι ῥΚατά Μακεδονίαν Σκλαβήνοι“. Ιστορική πορεία και συγχρονά προβλήματα προσαρμογής. Θεσσαλονίκη, ὅββε.

- Thessaloniki — Magna Moravia 1999   Thessaloniki — Magna Moravia. Proceedings of the International Conference, Thessaloniki, 16–19 October 1997. Thessaloniki, 1999.
- Thomson 1998   *Thomson, F.* The Slavonic Translations of the Old Testament. — In: Interpretation of the Bible. Ljubljana-Sheffield, 1998, 605–920.
- Thomson 1999   *Thomson, F.* The Reception of Byzantine Culture in Medieval Russia. Fornborough, 1999.
- Thomson 2002   *Thomson, F.* The Slavonic Translation of the Bible as an Oecumenical Link between East and West. — Medieval Christian Europe: East and West. Traditions, Values, Communications. Sofia, 2002.
- Van der Tak 1999   *Van der Tak, J.* The Old Slavic Apostolos. The Lessons of the Short Lectionary from Pentecost to Great Lent, and the Abstracts of the Epistles. Amsterdam, 1999.
- Veder 1994   *Veder W.* The Edificatory Prose of Kievan Rus'. Transl. by W. R. Veder and with Introduction by W. R. Veder and A. A. Turilov. (Harvard Library of Early Ukrainian Literature. English Translations. Vol 6). Harvard, 1994.
- Veder 1994   *Veder, W.* Old Russia's „Intellectual Silence“ Reconsidered. — In: Medieval Russian Culture. Vol. 2. Ed. by M. Flier and D. Rowland [= California Slavic studies XIX], Univ. of Calif. Press: Berkeley, Los Angeles, London, 1994.
- Veder 1999   *Veder, W.* Utrum in alterum abiturum erat? A study of the beginning of text transmission in Church Slavic. Bloomington, Indiana, 1999.
- Velmans -Korać - Šuput 1999   *Velmans, T. V. Korać, M. Šuput.* Bizancio. El esplendo del arte monumental. Milano-Barcelona-Madrid, 1999.
- Voss 1997   *Voss, Ch.* Die Paränesis Ephraims des Syrers in südslavischen Handschriften des 14.–16. Jahrhunderts. Zur Lexik der altbulgarischen. (Monumenta linguae slavicae dialecti veteris, 38). Freiburg i. Br., 1997.

БЪЛГАРСКА ЛИТЕРАТУРА

Рубриката съдържа периодика и книги (монографии, сборници, учебни помагала, речници и др.) за 2001 – 2002 г. По отношение на научната периодика, която тук е представена за втори път, от съдържанието на всяка книжка са подбрани статии, студии и научни съобщения на български автори, които изследват българистични теми и проблеми в областта на хуманитарните и обществени науки (история, обществознание, археология, кирилometодиевистика, език, литература, изкуствознание, традиционна и съвременна култура и др.). Поради спецификата на настоящия информационен бюлетин не се включват научни изследвания от чужди автори, преводни материали (от чужд на български език), както и рецензии, обзори и др. Принципно е отразена научната периодика за 2001 – 2002 г. В случай, когато няма излезли книжки от определено периодично издание за 2002 г., са отразени последните регистрирани години. Книгите с липсващ ISBN са означени със знака *.

От редактора

КНИГИ 2001–2002

BOOKS

ОБЩ ОТДЕЛ / GENERAL

БАКЪРДЖИЕВА, Теодора и Стоян Йорданов. **Русе. Пространство и история (края на XIV–70-год. на XIX в.).** Русе, Авангардпринт, 2001. 204 с.
ISBN 954-9548-26-0.

В книгата е направено подробно описание на облика на град Русе от края на XIV в. до 70-те години на XIX в. Проследено е хронологично неговото териториално-устройствено развитие и са представени всички съществуващи обекти на селищната инфраструктура.

ГИНЕВСКИ, Христо. **Родопската интелигенция през Възраждането.** Смолян, Принта КОМ, 2001. 223 с.
ISBN 954-8072-18-1.

Книгата съдържа списък на родопската възрожденска интелигенция с основни данни за представителите ѝ – свещеници, учители, книжовни дейци и др.

ДЕНКОВ, Веселин. **Български ордени и медали.** С., Кибеа, 2001. 215 с.
ISBN 954-8408-02-2.

Каталог на българските ордени и медали, съдържащ 60 цветни и 651 черно-бели илюстрации.

*ЕТНОЛОГИЯ на суфитските ордени – теория и практика. С., Международен център по проблемите на малцинствата и културните взаимодействия, 2001. 631 с.

Състав. Антония Желязкова и Йорген Нилсен.

Доклади от българо-британския семинар за суфитските ордени, състоял се на 19–23 май 2000 г. в София.

ЗЛАТОГРАДСКИ сборник. Писмен възрожденски паметник от средата на XIX в. (1852) и фототипно приложение. С., Македония прес, 2000. 135 с.
ISBN 954-8823-35-7.

Състав. Георги Митринов.

Изследваният писмен паметник няма аналог сред откритата досега възрожденска книжнина у нас и дава ценни сведения за развитието на

учебното дело и съпътстващата го книжнина през Възраждането по българските земи.

*ЙОРДАНОВ, Йордан. За Отечеството. Възстановени образи на видни дейци от Българското възраждане. С., АИ Проф. Марин Дринов, 2002. 334 с. *Второ допълнено и преработено издание.*

В книгата са представени данни от разкриването на гробовете, реставрацията и консервацията на костите, медико-антропологичното и патологоанатомичното им изследване.

КАВАЛДЖИЕВ, Тодор. 100 години БЗНС. С., Анубис, 2001. 247 с. ISBN 954-426-422-1.

Албум справочник посветен на стогодишния юбилей на БЗНС.

КАЛЧЕВ, Калчо К. Исторически календар на бесарабските българи. Велико Търново, Витал, 2001. 383 с.

ISBN 954-8259-58-3.

Книгата има за цел да разшири кръгозора на младите бесарабски българи към историята на България главно през последните два века. Отбелязани са събития, процеси, казуси, в които пряко са ангажирани исторически персонажи от Бесарабия или личности, които в променливия талвег на динамичните международни отношения директно или косвено са влияели върху бесарабското население.

КОСТОВ, Александър. Швейцария и балканските държави: икономически връзки (1830–1914). С., Heron press, 2001. 244 с.

ISBN 954-580-099-2.

Книгата е посветена на икономическите връзки на Швейцария с балканските държави от началото на 30-те години на XIX в. до Първата световна война като част от историята на миграцията на хора, стоки и капитали между Западна и Югозападна Европа.

МИГЕВ, Владимир. Българските писатели и политическият живот в България 1944–1970. С., Кота, 2001. 259 с.

ISBN 954-9584-61-5.

Монографията е опит да се покаже доколко и в каква степен развитието на процесите в Съюза на българските писатели (СБП) има своето място в политическата история на България, какво е политическото отражение от действията и творчеството на българските писатели.

САЗДОВ, Димитър. Демократическата партия в България. С., УИ Св. Климент Охридски, 2001. 355 с. ISBN 954-07-8591-1.

В изследването се разглежда историята на една от главните политически сили у нас – Демократическата партия, явяваща се най-ярък последовател и продължител на идейно-политическите възгледи на Либералната партия от първите години след Освобождението.

НАЙДЕНОВА, Йонка. Унгарската книга в България. Библиография (1882–2000). С., Христо Ботев, 2001. 542 с. ISBN 954-445-784-4.

Първо обширно библиографско проучване, което систематизира унгарската преводна книга в България и представя данни за българската унгаристика в компаративен план.

ИСТОРИЯ / HISTORY

АЛЕКСИЕВ-ХОРАРТ, Александър. Изгубените кодове на древните българи. С., Тангра, 2001. 401 с. ISBN 954-9942-30-9.

Авторът се опитва да разгадае чрез факти и съпоставки едни от най-сложните явления в далечното българско минало. С помощта на широк кръг похвати, вариращи от обичайния логически анализ до компютърни изчисления, той проучва някои от най-необикновените и непознати кодове на древното българско минало и по-специално кодове, свързани с най-старата българска религия.

*АНТОНОВА, Илонка, Вера Маринкова, Пламен Митев, Александър Антонов. История на България. Енциклопедия от Я до Я. С., Булвест, 2001. 415 с.

Енциклопедията предлага в синтезиран научен и прецизиран вид историята на българската държава от формирането на първите държавни институции до съвременността.

БИЦАЕВА-СТОЯНОВА, Римма. Тайните преговори на Стефан Стамболов с Русия. С., Кънчев и сие, 2001. 90 с. ISBN 954-746-046-3.

Книгата е посветена на външната политика на Стамболовото правителство и българо-руските отношения в края на 80-те и началото на 90-те години на XIX век.

БОЕВ, Никола. Белинташ — светилище на бесите. Пловдив, ИМН, 2001. 111 с.

ISBN 954-9520-23-4.

Второ допълнено издание.

Книгата е посветена на светилището на бесите в Белинташ.

ГЕОРГИЕВ, Павел и Стоян Витлянов. Архиепископията — манастир в Плиска. С., АИ Проф. Марин Дринов и Pensof, 2001. 234 с.

ISBN 954-430-777-X.

Задълбочено и детайлно са разгледани и анализирани археологическите разкопки на княз Борисовата Голяма базилика с манастира около нея в Плиска. Направен е изводът, че манастирът е не само религиозно средище, но и първостепенен книжовно-просветен център в Първото българско царство през IX—X век.

ГИНЕВ, Георги. Тракийските могили при село Кралево, Търговищко. Варна, Зограф, 2000. 105 с.

ISBN 954-15-0082-X.

Книгата ни запознава със спасителните археологически разкопки и резултатите от тях на шест тракийски могили в землището на село Кралево, Търговищка община.

ГОРЯНИТЕ. Сборник документи (1944—1949). С., Главно управление на архивите —

Т. 16. 2001. 744 с. ISBN 954-9800-18-0.

Състав. Недялка Грозева, Иванка Иванова, Красимира Калчева, Елисавета Димитрова.

Публикуваните документи са свидетелства за съпротивата след деветосептемврийския преврат през 1944 г. срещу налагането на социален и политически модел на управление, който влиза в противоречие с очакванията на не малка част от българското общество. Документите се публикуват за първи път и съдържат причините за възникването на горянското движение, неговия характер, програмни цели, въоръжение и тактика.

*ГРЪНЧАРОВ, Михаил. Историята на Плевен. Възраждане и Освобождение. Плевен, Регионален исторически музей, 2001. 316 с.

Проследява се историята на град Плевен от първите векове на Османското владичество до борбите за национално освобождение през 60-те и 70-те години на XIX в.

ДИМИТРОВ, Божидар. Войните за национално обединение 1912–1913, 1915–1918 г. С., УИ Св. Климент Охридски, 2001. 131 с. ISBN 954-07-1624-4.

В книгата се разглеждат въпросите за политическата и военна подготовка на Балканската война, Междусъюзническата война и Първата световна война.

ДЖАМБОВ, Иван. Средновековното селище над античния град при Хисар. Асеновград, Екобелан, 2002. 90 с. ISBN 954-8781-39-5.

Предмет на изследването е историята на съществуващото върху развалините на античния град Диоклецианопол (третият по големина град след Филипопол и Август Траяна – Верея) – средновековно българско селище от началото на неговото развитие през II в. до разрушаването му в края на VI в. или началото на VII в.

ДРАГАНОВ, Димитър. Монетите на македонските царе. Ямбол, Я – Ч. 1. 2000. 220 с. ISBN 954-615-075-4.

Първи опит да се представи самостоятелно и цялостно македонското царско монетосечене според съвременните постижения на нумизматичната наука. Обхваща монетосеченето на трако-македонските и пеонските племена, както и на македонските царе.

Ч. 2. 2000. 223 с. ISBN 954-615-082-7.

Включва монетните типове на македонските царе от Филип III, Аридей, Касандър, Деметрий, Полиоркет, Пир, Лизимах, Антигон II, Деметрий II, Антигон III, Дозон, Филип V и Персей. Обхванати са и автономните македонски издания по времето на Филип V и Персей, както и по-късни емисии.

ИЗВОРИ за българската история. С., АИ Проф. Марин Дринов –

Т. 5. Латински извори за българската история.

Ч. 1. Унгарски латиноезични извори. Наративни извори. 2001. 194 с. ISBN 954-430-630-2.

Състав. Илия Илиев, Красимира Гагова, Христо Димитров.

Изследването съдържа 24 текста със сведения за българската история – история на българите, на българската държава и на българските земи от началото на IX в. до средата на XV в. Унгарските извори заемат важно място при изследването на българо-унгарските отношения през XIII в., особено през неговата втора половина, за историята на Видин през периода на унгарската окупация (1365–1369), както и за походите на Сигизмунд I (1369) и Владислав III Ягело (1443–1444).

ИЗВОРИ за историята на Добруджа 1853–1878. С., Гутенберг—
Т. 3. 2001. 435 с. ISBN 954-9943-25-9.

Състав. Велко Тонев, Нели Запрянова-Пенева, Румен Липчев, Станка Димитрова, Цветолюб Нушев.

Настоящият том е посветен на периода от Кримската война до премахването на османското господство (1877–1878) и представя най-съществените документални източници за миналото на добруджанския край. В книгата са включени 305 документа от българските архиви, отразяващи социалните, духовните и политически процеси в живота на християнското население и по-конкретно културно-просветното дело, църковно-националната борба и революционно-освободителното движение на българите в този край.

ИНВЕНТАРНИ описи. Фонд 70 К “Градско общинско управление — Бургас (1878–1944)”. Фонд 436 К “Бургаско архиерейско наместничество (1879–1957)” С., Главно управление на архивите, 2001. 255 с.
ISBN 954-9800-15-6.

Отг. ред. Галина Индикова.

В настоящата поредица са включени два инвентарни описи. В първия са подредени 500 архивни единици, в които са отразени административно-гражданската, просветната, културната, техническата, стопанската, планово-отчетната и др. дейности на Бургаското градско общинско управление през посочения период. Вторият обхваща 214 архивни единици от личните дела на свещениците, които преди ръкополагането са работили като учители в други сфери на обществения живот.

Поредица “Архивни справочници”.

ЙОРДАНОВ, Иван. Корпус на печатите на Средновековна България. С., Агато, 2001. 202 с.
ISBN 954-8761-60-2.

Изследването има за цел да документира всички достигнали до нас средновековни български печати, независимо от това къде се съхраняват и поставянето им в съответната историческа среда, както и превръщането им в извори за средновековната българска история.

Поредица “Монетосечения и монетна циркулация на Балканите”. Серия “Сфрагистика”.

КОВАЧЕВ, Румен. Самоков и Самоковската каза през XVI век според описи от Истамбулския османски архив. С., Св. св. Кирил и Методий, 2001. 359 с.
ISBN 954-523-061-4.

Ред. чл.-кор. проф. Страшимир Димитров.

Представени са първите преводи от описите на османската власт, в

които фигурират имената на жителите, вида и размера на данъците в пари и натура, събирани през 1515, 1524 и 1569 г. Преводите обхващат Самоков и селата около него. Информацията от тези регистри ни дава обективна представа за стопанството, за броя и религията на населението, административното устройство, съобщителните връзки, маданите, военните възможности на региона, вакъфите – всичко онова, което прави османските описи първокласни исторически извори и чрез тях разкрива нови възможности за реконструкцията на положението в южните предели на царството на Иван Шишман през Османското средновековие.

КОМСАЛОВА, Румяна. Социално-икономическите проблеми на средновековна България в българската медиевистика след Втората световна война. Пловдив, 2000. 275 с.
ISBN 954-9520-32-3.

Разглежда се развитието на българската медиевистика в периода след Втората световна война до началото на 90-те години. Разкриват се условията, в които се осъществяват медиевистичните изследвания в посочения период – ролята на политическия и идеологическия фактор за развитието на историческата наука. Характеризирана е концепцията за феодализма и степента на проученост на социално-икономическите проблеми на Българското средновековие.

ЛАЗАРОВ, Лъчезар. Данни за монетната циркулация на Провадийската крепост (по материали от Дългополския музей). Велико Търново, Faber, 2001. 143 с.
ISBN 954-775-051-8.

Книгата представлява каталог на нумизматичната колекция на Историческия музей – Дългопол, съхраняващ около 200 монети, произхождащи от територията на Провадийското кале или склоновете в подножието му. Тези монети дават представа за монетното обръщение в крепостта през вековете.

***НЕДЕВ, Недю. Цар Борис III. Биография.** Кюстендил, МКИ, 2001. 761 с.
Книгата представлява най-богатата документална история на НВ цар Борис III и почти четвъртвековното му царуване.

***НИКОЛОВ, Борис. Вътрешна македоно-одринска революционна организация. Войводи и ръководители. (1893–1934).** С., Звезди, 2001. 207 с.
Биографично-библиографски справочник, имащ за цел да извади от забвение имената на хората, отдали младостта и живота си за осъществяване на българския национален идеал.

ОВЧАРОВ, Тодор. Керамиката на Второто българско царство. С., Пан, 2000. 218 с.

ISBN 954-747-005-1.

Разглеждайки развитието на керамиката на Второто българско царство, авторът изяснява редица въпроси, свързани с материалната и духовна култура на българския народ през един от най-светлите периоди на неговата история.

Библиотека “История и съвременност”.

ОВЧАРОВ, Тодор. Средновековни обекти във Великотърновско. Велико Търново, УИ Св. св. Кирил и Методий, 2001. 215 с.

ISBN 954-524-273-6.

Въз основа на цялостна археологическа, историческа и топонимична информация са набелязани най-подходящите за изследване местности в землищата на отделните селища, където би могло да има обекти от периода XII–XIV в.

ПЕТРУНОВА, Бони, Валери Григоров, Надя Манолова-Николова.

Светите места в Годечко, Драгоман и Трънско. С., Международен център по проблемите на малцинствата и културните взаимодействия, 2001. 269 с. ISBN 954-8872-28-5.

В книгата са обобщени част от резултатите от тригодишно археологическо изследване в западните български покрайнини. Представени са три самостоятелни разработки: оброци и оброчни места в Знеполе, късносредновековни и възрожденски църкви от Годечко, Драгоманско и Трънско и каталог на оброчните кръстове и късносредновековните църкви.

ПЕРПЕРЕК I. Перперек и прилежащият му микрорегион. С., Нов български университет, 2001. 253 с.

ISBN 954-535-243-4.

Състав. Валерия Фол.

Комплексно изследване на хилядолетен мултирелигиозен център в Източните Родопи. Томът е посветен на типично мултидисциплинарно микрорегионално проучване на обекта “Перперикон” в Източните Родопи.

РАЙЧЕВСКИ, Стоян. Крайбрежна Странджа. С., УИ Св. Климент Охридски, 2001. 238 с.

ISBN 954-07-1541-5.

Представени са резултатите от комплексното изследване на топонимията и хидронимията на крайбрежна Странджа.

РУСЕВА, Малвина. Тракийската гробнична архитектура в българските земи през V–III в. пр. н. е. Ямбол, Я, 2002. 203 с.

ISBN 954-612-086-X.

Книгата е задълбочено изследване на тракийските гробници, единствените почти изцяло запазени до днес представители на монументалната култова архитектура в Тракия през периода V–III в. пр. н. е.

САВОВ, Сава и Константин Жостов. Интимните причини за погромите на България. С., Земя, 2000. 175 с.

ISBN 954-8345-35-8.

Книгата съдържа спомени на двама забележителни военачалници и герои от Сръбско-българската война, Балканската война и Първата световна война – генералите С. Савов и К. Жостов. В спомените на ген. Савов и в дневникът на ген. Жостов се крият много факти, останали неизвестни или скрити от обществеността, както и истинският образ на цар и главнокомандващ в неговата интимна среда.

СВИДЕТЕЛСТВА за сталинските репресии (1934–1939). С., Главно управление на архивите —

Т. 14. 2001. 455 с. ISBN 954-9800-16-4.

Съставителство, предговор, бележки и показалец Тодор Добриянов. По данни на КГБ от януари 1935 г. до юни 1941г. в СССР са репресирани 19 840 000 души. В настоящия том са публикувани за първи път автентични материали, изпращани от българските дипломатични представители в Москва, които потвърждават тези факти. Поредица “Архивите говорят”.

СЕМОВ, Марко, Георги Бакалов, Дойно Дойнов. Народни будители. С., УИ Св. Климент Охридски, 2001. 310 с.

ISBN 954-07-1613-6.

В книгата е публикуван подробен списък на народните будители, които тачим като създатели на духовността, тъй като на тях дължим съхранението си като народ с минало и потенциал за бъдеще.

СТАТЕЛОВА, Елена и Василка Тонкова. Константин Стоилов в политическия живот на България. С., Анубис, 2001. 311 с.

ISBN 954-426-314-4.

Книгата е посветена на живота и дейността на Константин Стоилов – един от първите държавници, политици и дипломати, които участват в изграждането и утвърждаването на Третата българска държава.

ТОПАЛОВ, Ставри. Одриското царство и монетосеченето на градовете от югоизточните крайбрежия на Тракия в края на V и първата половина на IV в. пр. н. е. С., Наско — 1701, 2000. 143 с.
ISBN 954-8556-11-1.

Студията се състои от четири самостоятелни теми: информация за неизвестни досега типове одриски племена и ранни владетелски монети, съхранявани в частни колекции в България; сведения за малко номинални бронзови монети, вероятно сечени в градове от района на югоизточните тракийски крайбрежия; разглеждат се хемидрахмите на тракийски Херсонес, както и имащите през V в. пр. н. е. най-голямо разпространение в югоизточната част на Одриското царство монети от типа “глава на Горгона — вдлъбнат квадрат” — емисии, сечени в монетарници от вътрешността на Тракия.

ТОТЕВ, Тотю. Керамичната икона в среновековна България.

С., АИ Проф. Марин Дринов, 2001. 159 с.

ISBN 954-430-826-1.

Първо издание

Монографията разглежда и обобщава резултатите от многогодишните проучвания на автора — археолог, историк на изкуството и медиевист — на керамичната икона в средновековна България (IX—XIV в.). Даден е изчерпателен отговор на въпросите за възникването, разцвета, иконографията, стила, датата и предназначението на рисуваните и релефни белоглинени и червеноглинени икони.

ЧЕШМЕДЖИЕВ, Димо. Кирил и Методий в българската историческа памет през средните векове. С., АИ Проф. Марин Дринов, 2001. 120 с.

ISBN 954-430-709-5.

Прави се опит да се осветли цялостно култът към св. св. Кирил и Методий. За целта са събрани и изследвани всички свидетелства, носещи някаква информация за него. Култът към славянските апостоли се разглежда на фона на историческите събития и процеси в средновековна България и се търси мястото му в общественото съзнание на средновековните българи.

*ЧОЛОВ, Петър. Древните българи. Историческа библиография. С., Тангра, 2001. 292 с.

Библиографски справочник, обхващащ най-актуалните монографии, сборници и статии за историята и културата на древните българи.

ЦЪРКОВНО-народният събор 1871 г. С., Главно управление на архивите и УИ Св. Климент Охридски, 2001. 495 с.

ISBN 954-07-0889-3.

Встъпителна студия, съставителство, бележки и речници ст.н.с. д-р Христо Темелски.

Документален сборник по случай 130-годишнината от Първия църковно-народен събор. Изданието съдържа следните материали: султанския ферман за учредяване на Българската екзархия от 27 февруари 1870г.; протоколите на предварителните смесени заседания от 5 септември 1869г. до 13 март 1870г.; протоколите на Смесения привременен български съвет; протоколите на Българския народен събор в Цариград през 1871 г.; словата на председателя на събора митрополит Иларион Ловчански и д-р Ст. Чомаков, казани при откриването на Църковно-народния събор; Проектоустава на Българската екзархия и особените членове относно избирането на първото екзархийско ръководство от лятото на 1871г. Поредица "Архивите говорят".

*60 години Крайовски договор. Тутракан, 2001. 260 с.

Състав. Милен Куманов и Петър Бойчев.

Материали от научна конференция, проведена в гр. Тутракан на 19 септември 2000 г. по повод 60-годишнината от възвръщането на Южна Добруджа към България.

РЕЛИГИЯ / RELIGION

МЕРДЖАНОВА, Ина. Есхатологична антроподицея. **Човекът и историята в съвременното православие.** Велико Търново, Праксис, 2000. 175 с.

ISBN 954-90300-8-3.

Авторката се опитва да представи в богословски план един тотален източноправославен поглед към света и историята. Стилът на изложението е издържан в духа на актуални съвременни философски концепции и тенденции.

*СБОРНИК в чест на Кирил, патриарх български. Пловдив, 2001. 143 с.

Състав. н.с. Стефан Шивачев.

Сборник доклади и научни съобщения на юбилейната научна сесия, посветена на 100 години от рождението и 30 години от смъртта на Кирил, патриарх български.

***ТОМОВ, Любен Василев. Чекотински манастир “Св. Архангел Михаил”.** С., Вяра, Надежда и Любов, 2001. 63 с.

В книгата са представени някои акценти от миналото на Чекотинския манастир. Авторът черпи сведения от народната памет и от някои запазени документални материали. Манастирът е представен като християнско средище с голям дял в националното културно-историческо наследство.

ЧУРЕШКИ, Стефан. Римокатолическата пропаганда и българската история. Велико Търново, Праксис, 2001. 109 с.
ISBN 954-90713-5-9.

Книгата разкрива историята на опитите от страна на римокатолическата църква за разширяване влиянието ѝ сред българското население.

ЕТНОГРАФИЯ И ФОЛКЛОР / ETHNOGRAPHY AND FOLKLORE

АРНАУДОВ сборник. Русе, Научен център по фолклор и литература —
Т. 2. 2001. 239 с.

ISBN 954-81-90-18-4.

Състав. Н. Ненов и Р. Русев.

Сборникът съдържа доклади и съобщения от международния научен форум “Втори Арнаудови четения”, проведен в Русе на 27–28. X. 2000 г.

ГЕЛЕВА-ЦВЕТКОВА, Ралица. Традиционната керамика в живота на българина XIX–XX в. С., АИ Проф. Марин Дринов, 2001. 119 с.
ISBN 954-430-818-0.

В книгата е разгледана съдовата керамика в контекста на особеностите на българската традиционна култура от средата на XIX до средата на XX в. Изследването е изградено върху съпоставка на изворови сведения и теренни проучвания за технологията на производството, художествените особености и функциите на произведенията на грънчарския занаят. За първи път се прави анализ на отделни елементи на съществуването на съдовете в културното пространство — социализиране на новия съд, взаимовръзката между храната и храненето, съдовете и производствената технология на грънчарството, ролята на съдовете като комуникативен знак в контекста на обредите.

ИСТОРИЯ на мюсюлманската култура по българските земи. Изследвания. С., Международен център по проблемите на малцинствата и културните взаимодействия, 2001. 671 с.
ISBN 954-8872-31-5.

Състав. и отг. ред. Росица Градева.

В сборника са обединени усилията на историци, археолози, археографи и етнологии да очертаят спецификата на ислямската култура, създадена през вековете след османското нашествие по българските земи.

МАДЖАРОВ, Панайот. Животът на източнотракийските българи в техните песни и разкази. С., АИ Проф. Марин Дринов, 2001. 309 с.

ISBN 954-430-802-4.

Книгата е продължение на дългогодишния труд на автора “Народното творчество на българите от Източна Тракия”. Представява антология от 14 статии, допълващи и разширяващи познанията за духовната култура и бита на източнотракийските българи. Публикувани са и нови изследвания за вярата и предопределението; поличбите и предсказанията; любовта към писмеността и учението; за смеха и смешното; редът на празничните хорове; осиновяването; народните вярвания за хайдутите и др.

МИЦЕВА, Евгения. Арменците в България – култура и идентичност. С., Международен център по проблемите на малцинствата и културните взаимоотношения, 2001. 271 с.

ISBN 954-8872-34-X.

Обект на изследване в настоящия труд е арменската общност в България във всичките ѝ разновидности – племенни, родови, религиозни, етнически, граждански, професионални и др.

ПАВЛОВ, Иван. Присъствия на храненето по българските земи през XV–XIV в. С., АИ Проф. Марин Дринов, 2001. 205 с.

ISBN 954-430-828-8.

Разгледан е въпросът за храненето като процес, отразяващ културното и стопанско развитие на българските земи, като част от битовата култура на населението, върху един широк балкански фон.

ХРИСТОВА, Боряна. Амулетите и талисманите в българската писмена традиция. С., Анупис, 2001. 181 с.

ISBN 954-426-405-1.

В книгата са разтълкувани всички видове писмени амулети, обяснен е начинът на тяхното изготвяне и разпространение, разкрити са заложените в тях енергии и силите на светлината и мрака, които ги покриват.

ШАРЛАНОВА, Валентина. Българските народни мерки. С., FDC, 2001. 205 с.

ISBN 954-9908-16-X.

Книгата е посветена на една почти неизследвана тема в етнологията –

традиционната българска народна метрология. Систематизирани са българските народни мерни единици, разкрит е произходът и историческото им развитие.

ЕЗИКОЗНАНИЕ / LINGUISTICS

БАНКОВ, Кристиян. Семиотични тетрадки. С., Нов български университет —

Ч. I. Уводни лекции по семиотика. 2001. 127 с.

ISBN 954-535-250-7.

В изданието е събрана завършена серия от уводни лекции, покриващи най-важните теми в семиотиката. За първи път е направен опит да се представи на разговорен език и с примери, близки на младите хора у нас, една теория, известна колкото с привлекателната си модерност, толкова и с абстрактния и неразбираем проблем — езика на превежданите автори.

БОЯДЖИЕВ, Живко. Увод в общото езикознание. С., Парадигма, 2000. 318 с.
ISBN 954-9536-35-1.

Настоящото помагало е предназначено за студенти филолози и е допълнено издание на излязлото през 1995 г. “Увод в езикознанието”. Включени са някои нови теми и преработена обща библиография.

БЪЛГАРСКИ диалектен атлас. С., Труд —

Т. 3. Обобщаващ том. 2001. 538 с. SBN 954-90344-1-0.

Автор Л. Антонова-Василева, Д. Вакарелска-Чобанска, М. Витанова, Ел. Вълчева, Л. Домусчиева, Сл. Керемидчиева, Т. Костова, Ив. Кочев, Е. Клева, К. Смедовска, М. Тетовска-Троева, П. Урумова.

Обобщаващият том на Българския диалектен атлас има уникален характер с представената информация за всички български диалекти във и извън държавните граници. Атласът съдържа автентичен доказателствен материал за единството на българския език в исторически и съвременен аспект.

ДОБРЕВ, Петър и Милена Добрева. Древнобългарската епиграфика. С., Тангра, 2001. 289 с.

ISBN 954-9942-26-0.

В книгата за първи път са систематизирани надписите, оставени от древните българи на техния собствен език в трите държави, създадени от тях в Европа — Стара Велика България, Аспаруховата държава и Волжка България.

Поредица “Българска вечност.”

ЕЗИКОВИ изследвания. В памет на проф. Русин Русинов (1930–1998). Велико Търново, Faber, 2001. 402 с.
ISBN 954-775-602-X.

Отг. ред. доц. д-р Върбан Тодоров.

Материали от националната научна конференция—“70 год. от рождението на проф. Р. Русинов”, състояла се на 1–2 юни 2000 г. във Велико Търново.

КАБАКЧИЕВ, Кирил. Търновската книжовна школа. Преводи и тълкувания. Велико Търново, Фабер, 2001. 167 с.
ISBN 954-775-042-9.

Книгата обхваща различни проблеми, породили се при превода и тълкуването на произведенията на старобългарските писатели, принадлежащи към Търновската книжовна школа.

*КАНЕВА-НИКОЛОВА, Елена. Говорът на село Момчиловци, Смолянско — половин век по-късно. С., 2001. 215 с.

Авторката ни поднася едно ново като езикови факти и методология изследване, което обогатява и доуточнява представата за един от трайно привличащите върху себе си вниманието на изследователите родопски говор — момчиловския.

КОВАЧЕВ, Николай. Местните имена във Великотърновско. Велико Търново, УИ Св. св. Кирил и Методий, 2001. 320 с.
ISBN 954-524-278-7.

Първо издание.

Монографията има за цел да се съберат, проучат и запазят за науката ни многобройните местни имена от района на Великотърновската околия, непосредствено свързани със столичния център на Втората българска държава — Търновград.

МУРДАРОВ, Владко. 99 езикови съвета. С., Просвета, 2001. 192 с.
ISBN 954-01-1159-5.

Един опит да се покаже състоянието на речта на съвременния българин.

ПАРЗУЛОВА, Мария. Неологизмите в съвременния български език. Ямбол, Диамант, 2002. 104 с.
ISBN 954-731-147-6.

Книгата разглежда въпроса за появата на новите думи в българския език и свързаните с тях промени в обществото ни.

ПЕНЧЕВА, Мая. Човекът в езика. Езикът в човека. С., УИ Св. Климент Охридски, 2001. 428 с.

ISBN 954-07-1547-4.

В книгата се изследва образът на човека, изграден в нашето съзнание, езика, митологията и изкуството. Използваният материал от 42 езика установява неоспорими несъответствия между мисловното и езиковото представяне на човека. Друга централна теза в книгата е всепроникващото влияние на човешкия образ във всички области на човешкото познание и дейност. Търсят се отраженията на този образ в езика – специфични езикови категории, структура на граматичните категории и тяхното съдържание, свързани с “човешкото” използване на езика и с образа на човека в самия език.

ПОПОВ, Димитър. Стилистика. Шумен, УИ Епископ Константин Преславски, 2001. 243 с.

ISBN 954-577-104-6.

Учебното пособие обхваща основния кръг от проблеми, включени в университетския курс по стилистика, като отчита съвременното състояние на изследванията в тази област.

ЛИТЕРАТУРОЗНАНИЕ / THEORY OF LITERATURE

АНЧЕВ, Панко. Въведение във философията на българската литературна история. С., Захари Стоянов, 2001. 319 с.

ISBN 954-194-1.

Книгата прави опит да обясни много неща в литературната история и да извлече ценни поуки за българския национален характер и за българската национална съдба. Стават ясни причините и подбудите за едно или друго събитие, или явление, за процесите в обществото и литературата.

БЪЛГАРИСТИЧНИ проучвания. Велико Търново, Пик, 2001. 161 с.

ISBN 954-736-058-2.

Допълн. загл. “Актуални проблеми на българистиката и славистиката.” Ред. кол. доц. д-р Илия Пачев, проф. д-р Петър Годоров, доц. д-р Стоян Буров, доц. д-р Димитър Кенанов, гл. ас. Ценка Иванова.

Сборник материали от Шестата международна научна сесия, състояла се във Велико Търново на 17–18 август 2000 г.

БЪЛГАРСКАТА литература – фигури на четенето. С., Фигура, 2000. 322 с. ISBN 954-9985-01-6.

Състав. Милена Кирова и Николай Чернокожев.

Сборникът съдържа нови критически изследвания върху творчеството на българските писатели класици. В текстовете са демонстрирани разнообразни методологически почерци, разкрита е способността класическите български творби да бъдат мислени и разбирани през призмата на най-модерните интерпретационни практики.

ВАСИЛЕВ, Георги. Български богомилски и апокрифни представи в английската средновековна култура. С., Корени, 2001. 287 с.

ISBN 954-90835-2-7.

Допълн. загл. Образът на Христос Орач в поемата на Уйлям Лангланс “Видението на Петър Орача”.

Първо издание

Книгата е посветена на влиянието на богомилството, на богомилската и апокрифната книжнина в Англия. С конкретни примери авторът прави опит да докаже, че богомилските творби и схващания са намерили път до средновековната английска литература и изкуство вероятно чрез посредничеството на френските еретически общности.

ВАСИЛЕВ, Сава. Преди и след потопа на мълчанието. С., Слово, 2001. 183 с. ISBN 954-439-700-0.

Авторът е посветил пет студии на различни периоди, писатели и проблеми от българската литература. Сред тях са поетиката на жанра и заглавието в рецептивната ситуация на 70-те години на XIX в., културологичният диалог между “родното” и “чуждото” в литературния кръг “Стрелец”, персонализмът като критическа аксиология в текстовете на Вл. Василев и Ив. Мешеков, дръзките пътешествия на езика, идеите и стила в “Циклопът” от Г. Стоев и енигматичните превъплъщения на поета в съвременната българска проза на В. Попов.

ГЕО МИЛЕВ – неудържимата пламенност. Нови изследвания. С., Захари Стоянов и Международна фондация “Гео Милев”, 2001. 237 с.

ISBN 954-739-186-0.

Сборник с нови литературоведски изследвания, посветени на многообразието творчество на Гео Милев. Международната научна конференция, на която са четени, е проведена на 29–30 септември 1999 г. в Стара Загора. Конференцията е посветена на 105-тата годишнина от рождението на твореца.

ДИМИТРОВА, Елка. Изгубената история. С., Боян Пенев, 2001. 136 с.
ISBN 954-8712-12-Х.

Допълн. загл. “Аспекти на митологичното и историчното в българската поезия от 20-те години на ХХ в.”

Цел на изследването е да постави българската пост-символистична модерност в естетически и философски контекст, който може да бъде означен по-скоро като европейски, отколкото като специфично български. Избраните текстове са разгледани главно чрез характеристики, които се оказват пресечни за общия фон на модернизма и конкретиката на националния модел.

ДИНЕКОВ, Петър. Размисли върху българската литература и култура. С., Българска книжица, 2001. 299 с.
ISBN 954-90822-3-7.

Последната книга на проф. Диневков – един от най-значимите български учени на двадесетото столетие. Съставена в основата си от статии, избрани от самия автор и допълнени от съставителя според критериите на Петър Диневков, томът включва разработки по проблеми на: нова и съвременна българска литература; отношението “литература – фолклор”; стара българска литература; език и езикова култура и славянски литературни литературоведски отношения.

Д-р Кръстьо Кръстев. Съчинения. С., АИ Проф. Марин Дринов –
Т. 2. 2001. 611 с. ISBN 954-430-800-8.

В том втори са включени студии, статии, портрети и рецензии на д-р Кръстев, обединени от общото заглавие “Очерки из съвременната българска литература”. За по-голяма пригледност томът е разделен на две части. В първата са включени студии, статии и портрети, които представят по-цялостно както даден автор, така и оценяваната от критиката творба. Във втората са отзиви на д-р Кръстев за отделни литературни списания, по-кратки рецензии, печатани за първи път, и критични бележки за творби на наши поети и писатели.

КУЗМАНОВА-ЗОГРАФОВА, Катя и Методи Петров. Интелектуалецът Емануил Попдимитров. С., Труд, 2001. 102 с.
ISBN 954-528-203-7.

Книгата връща в паметта на съвременния българин обаятелния образ на един от най-забележителните синове на западните покрайнини, духовен трибун, европейски интелектуалец и родолюбец, и същевременно един от най-безспорните и оригинални представители на българския “рационален символизъм”.

ЛАЗАРОВ, Лъчезар. Исторически музей — Дългопол. Древен бронз. Варна, Славена, 2001. 178 с.

ISBN 954-579-160-8.

На български и английски език.

Каталог на историческия музей в Дългопол.

ЛИКОВА, Розалия. Литературни търсения през 90-те години. С., АИ Проф. Марин Дринов, 2001. 375 с.

ISBN 954-430-817-2.

Направен е опит да се очертае историческият генезис на постмодернизма и да се представят основните му философско-естетически и художествени позиции. Проследени са и отраженията на постмодернизма в най-новите явления на нашата художествена литература — проза и поезия.

МИЛЧАКОВ, Яни. Социология на литературата. С., АИ Проф. Марин Дринов, 2001. 183 с.

ISBN 954-430-816-4.

Обект на изследване е социологията на литературата и нейното историческо битие. Книгата смело съвместява историческото изследване с моралистичния ангажимент на публицистичното слово, детайлния анализ с ироничната полемика.

ПЕТКОВ, Георги. Стишният пролог в старата българска, сръбска и руска литература. Пловдив, ПУИ Паисий Хилендарски, 2000. 559 с.

ISBN 954-423-198-6.

За пръв път се разкрива историята на Стишния пролог в старобългарската книжнина. След сравнително проучване на най-старите български, сръбски и руски ръкописи на Стишния пролог от XIV–XV в. се стига до извода, че при разпространението на тази книга в славянските литератури има основание да се говори за два превода (български и сръбски) и за пет редакции: Търновска, Лукиева, Варламова, Московска и Новгородска. Книгата съдържа и каталог на назидателни и повествователни съчинения в Стишния пролог, както и хронологичен списък на илюстрациите.

ПЕТКАНОВА, Донка. Българската средновековна литература. Велико Търново, Абагар, 2001. 790 с.

ISBN 954-427-455-3.

Четвърто разширено издание.

Книгата представлява цялостна и пълна история на старобългарската литература от нейното начало до залеза ѝ.

СТАНЕВА, Катя. Гласове на Възраждането. С., Полис, 2001. 262 с.
ISBN 954-91011-1-8.

Книгата съдържа статии и студии върху творчеството на възлови възрожденски писатели – Паусий Хилендарски, Васил Априлов, Найден Геров, Добри Чинтулов, Г. С. Раковски, Райко Жинзифов, Пенчо Славейков, Добри Войников и Христо Ботев.

СТОЯНОВ, Васил Д. Съчинения. С., АИ Проф. Марин Дринов –

Т. 1. 2000. 271 с. ISBN 954-430-676-5.

Т. 2. 2001. 334 с. ISBN 954-430-677-3.

Състав. проф. Дочо Леков и Венцеслава Бехиньова.

Васил Стоянов е автор на значителен брой публикации в чешкия, немския и българския периодичен печат до Освобождението. Той продължава да сътрудничи на български списания и вестници, и преди всичко на “Периодично списание” до последните си дни. В резултат на дългогодишни проучвания от страна на съставителите на запазените материали от документацията, свързана с историята на Българското книжовно дружество и на личния архив на В. Стоянов в София и Прага, книжовното му наследство вижда бял свят.

ЗЛАТЕН ключ на класическата българска художествена литература. С., Мисъл и АИ Проф. Марин Дринов –

Т. 1. Средновековна българска литература IX–XVIII век. Произведения. Бележки. 2001. 367 с. ISBN 954-81-28-25.

Състав. и ред. Христо Славов.

Книгата съдържа текстове на произведения от IX–XVIII век.

ТВОРЕЦЪТ в югоизточноевропейските култури. С., АИ Проф. Марин Дринов, 2001. 204 с.
ISBN 954-430-811-3.

Ред. кол. Лилия Кирова, Рая Заимова, Йорданка Бибина, Пенка Данова. В сборника са разкрити богатите духовни превъплъщения на балканските творци в периода XV–XX век и идейно-естетическите фактори, повлияли върху художествените им нагласи. Очертан е приносът на интелектуалеца (духовник, писател, човек на изкуството) в усвояване/внедряване на новото, модерното, авангардното, както и сблъсъкът му с установеното и конвенционалното.

Резюме на английски език.

ТРЕНДАФИЛОВ, Христо. Йоан Екзарх Български. С., ВРЭМ, 2001. 142с.
ISBN 954-8568-15-2.

В популярна форма са представени най-важните страни от внушител-

ната литературна дейност на най-видния старобългарски книжовник Йоан Екзарх.

ХРИСТОВ, Ивайло. Леда Милева. Литературни анкети. С., АИ Проф. Марин Дринов и Захари Стоянов, 2001. 231 с.
ISBN 954-430-822-9.

Проследява се жизненият и творчески път на детско-юношеската поетеса и писателка Леда Милева.

ХРИСТОВА, Невена и Юлия Пискулийска. Кирил Христов в сто и петдесет писма. Велико Търново, ПАН, 2001. 207 с.
ISBN 954-747-048-5.

Писмата на Кирил Христов са извънредно ценни за изследователите. В тях не е събран само животът на личността, а и значими характеристики за епохата. Отделни моменти от писмата разкриват най-различни отношения, симпатии и антипатии на автора, а читателят получава обяснения за последствията от тези отношения и чувства.

ЦАНКОВ, Георги. Рицарят на родовата памет. С., Лик, 2001. 123 с.
ISBN 954-607-498-5.

Направен е опит за портрет на Здравко Дафинов – юрист, архитект, философ, белетрист, историк и библиограф. Неговият шесттомен дневник “Трето поколение”, документалните хроники за живота и творчеството на Петко и Пенчо Славейков, Ив. Вазов, П. Каравелов, Ив. Шишманов, Й. Йовков, Б. Пенев, повестите му за отец Матей Преображенски—Миткалото, разказите и драмите му, 7000-те хиляди страници библиографска продукция съхраняват във висше слово историята на българската духовност през XIX и XX в.

ИЗКУСТВО / FINE ARTS

АНГЕЛОВ, Валентин. Мюнхен и българското изобразително изкуство. С., Графика 19, 2001. 200 с.
ISBN 954-9764-08-7.

Основната цел на тази книга е да се направи преоценка на ролята на Мюнхен във формирането на млади български художници, учили и специализирали в държавни институции и частни школи по изобразителни изкуства на баварската метрополия.

ВЪЛШЕБНИКЪТ. Велико Търново, Пик, 2001. 214 с.
ISBN 954-736-061-2.

Състав. и ред. Минка Златева.

Юбилеен сборник по случай 100 години от рождението на Бончо Бочев.

ИВАНОВА, Благовеста. **Портретът през Българското възрождане.** С., Диос и Националната художествена галерия, 2001. 76 с.

ISBN 954-8405-42-3.

Първи по рода си каталог на портретите, създадени през Българското възрождане, съдържащ 230 цветни и 11 черно-бели снимки + биографски данни за художниците.

ИНГИЛИЗОВА, Йорданка. **Пях за България. Биографичен роман за Нуни Нунев.** Ямбол, Хера, 2001. 191 с.

ISBN 954-8850-23-0.

Биографична книга за световно известния български тенор Нуни Нунев.

МИЛЧЕВА, Христина. **Сандъкът от Терачина. Старобългарски текст?? от IX век.** С., Безсмъртни мисли, 2001. 138 с. + 52 черно-бели и цветни снимки.

ISBN 954-90168-3-8.

Авторката изследва единствения уникален паметник на старобългарската резба от IX в. – сандъкът от Терачина. Въз основа на аналозиите с другите видове изкуство през този период тя изгражда цялостна представа за времето.

МИНЕВА-МИЛЧЕВА, Юлия. **Декоративното наследство на художничката Анна Хен Йосифова.** С., Квазар, 2001. 71 с.

ISBN 954-8826-04-6.

На български и английски.

Художествено-историческото изследване е посветено на творчеството на Анна Хен Йосифова и нейния значителен принос към българското изцяло изкуство и култура от първите десетилетия на XX в.

ПОПИЛИЕВ, Ромео. **Комичното и животът между двете световни войни.** С., АИ Проф. Марин Дринов, 2001. 170 с.

ISBN 954-430-804-0.

Книгата представлява нов прочит на развитието на българската комедия между двете световни войни. Разгледани са комедиите на Ст. Л. Костов, както и текстовете на много негови съвременници. Предметът на изследване се полага в неговия специфичен балкански контекст и интерференции, търсят се особеностите на балканското комично, защото самите Балкани благоприятстват наличието на всякакви контрасти, неочакваности, на

всевъзможни преобличания, и трансформации, представляващи непрекъсващ извор на смях.

*ПОПОВА, Елена. Зографът Христо Димитров от Самоков. С., Агата, 2001. 310 с. +111 черно-бели и 35 цветни илюстр. Иконографски показалец.

Резюме на английски език

Книгата е посветена на личността и творчеството на основоположника на Самоковската живописна школа Христо Димитров. Изследването има за цел да систематизира и да внесе яснота и порядък в хаотичните сведения, интерпретации, заблуди, хипотези и откъслечни познания по отношение на творчеството му.

ТУЛЕШКОВ, Николай. Архитектурното изкуство на старите българи. С., АИ Проф. Марин Дринов и АРХ & АРТ —

Т. 1. Средновековие. 2001. 170 с. ISBN 954-430-786-9.

Нов поглед върху развитието на българската архитектура през Средновековието. Проследяват се корените на явленията, започвайки от културите на прабългари, славяни и завареното от тях балканско население, за да се стигне до възникване и развитие на уникалната архитектура на Първото българско царство и на живописния стил. Разгледано е и движението на българските строители и декоратори из Балканския полуостров извън българските земи.

Поредица "Българско архитектурно наследство".

РЕЧНИЦИ НА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК DICTIONARIES IN BULGARIAN LANGUAGE

АНТОНОВА-ВАСИЛЕВА, Лучия и Славка Керемидчиева. Кратък речник на диалектните думи. С., Планета, 2001. 284 с.

ISBN

Речникът включва повече от 6000 диалектни думи, които се срещат в детската художествена литература и в произведенията от българските творци, изучавани в училище.

ПЕРНИШКА, Емилия, Диана Благоева, Сия Колковска. Речник на новите думи и значения в българския език. С., Наука и изкуство, 2001. 309 с. ISBN 954-02-0772-8.

Първо издание.

В речника се обясняват новосъздадени и новозаети думи, нови значения и

устойчиви словосъчетания от последното десетилетие на XX в. (1990-2001 г), срещани всекидневно във вестници и популярни списания, в предавания по радиото и телевизията, в активното информационно общуване и работа с компютър и в бита.

ПРАВОПИСЕН речник на българската научно-техническа лексика. С., АИ Проф. Марин Дринов, 2001. 630 с.
ISBN 954-430-683-3.

Състав. Мария Попова, Красимир Кабакчиев, Лилия Манолова, Адриана Матеева, Бойка Мудрова, Адриана Христова, Борислав Попов.

Справочник за правилното писане на думите, употребяващи се в научно-техническите текстове на съвременния български книжовен език.

РЕЧНИК на чуждите думи в българския език. С., Хермес, 2001. 756 с.
ISBN 954-459-841-6.

Под ред. на проф. Петър Пашов.

Практически справочник, включващ основни чужди думи от сферата на политиката, икономиката, философията, психологията, лингвистиката, литературата, музиката и в по-малка степен специализираната лексика по медицина, биология, физика, химия, нумизматика и др.

НАУЧНА ПЕРИОДИКА

PERIODICALS

Археология. БАН, Археологически институт и музей. Гл. ред. ст.н.с. I ст. Димитър Овчаров. ISSN 0324-1203.

2001, № 3–4: Овчаров, Д. и Р. Богомирова. 80 години Български археологически институт, 5–15; **Бояджиев, Я.** Погребалната практика *intra muros* през неолита и халколита в българските земи: обичай или изключение, 16–24; **Овчаров, Н.** Ранният католикон от IX–X в. на манастира „Св. Йоан Продром“ в Кърджали и неговата монументална декорация, 25–37; **Гюрова, М.** Функционален анализ на кремъчен ансамбъл от селищна могила Капитан Димитриево, 38–47; **Вълев, П.** Слънчевият часовник от Пауталия, 57–62; **Манов, М.** Декрет на Калатис (IGBulg. II, 780 ter), 63–68; **Даскалов, М. и Д. Й. Димитров.** За производството на накити през V–VII в. в българските земи, 69–74.

2002, № 1: Николов, В., Д. Карастоянова, М. Гюрова. Селищна могила Капитан Димитриево, Пещерско: проучване на раннохалколитния пласт, 5–19; **Божилов, Б. и В. Петрова.** Селищна могила Капитан Димитриево, Пещерско проучване на пласта от края на ранната желязна епоха, 20–31; **Торбатов, С.** Пещерите-гробници край Одръци, 43–50; **Нешева, В.** Тракийското светилище под базиликата „Св. Никола“ в Мелник, 50–57; **Петрова, С.** Антични и ранновизантийски архитектурни детайли от базиликата „Св. Никола“ в Мелник, 58–62; **Георгиев, П. и Ж. Аладжов.** Печатцилиндър с първобългарски надписи от Плиска, 63–68; **Георгиев, П.** Отново за кръстовидната сграда в „Тузлалъка“ край Преслав, 69–70.

Архивен преглед. Главно управление на архивите. Гл. ред. Лидия Букарева. ISBN 0204-8132.

2001, № 1–2: Василева, Д. Първото средно училище в Кюстендил, 67–72; **Бъчварова, Ст.** Писма на Кирил Христов и Ноemi Молнарoва до Мара Шопова, 73–83; **Желев, А.** Писмо за Александър Екзарх, 84–88; **Пелова, В.** Към въпроса за позицията на

Хабсбургската империя на Балканите след последната ѝ война с Оманската империя (1788—1791), 89—93.

2001, № 3—4: Ангелова, И. Кърджали — административен център на Източнородопска област. Градоустройственото и демографско състояние на града през 1912—1944, 92—104; **Кьосева, Ц.** Архив на Старозагорската митрополия във фонда на Националния исторически музей, 105—112; **Керезова, М.** Документални свидетелства за построяване паметника на Константин Величков в Пазарджик, 113—117; **Сираков, М.** Коста Райчев Чилингиров и личният му фонд в Държавен архив — Смолян, 122—127.

Балканско езикознание / Linguistique balkanique. БАН, Гл. ред. Иван Дуриданов. ISSN 0324-1653.

1999/2000, №2: Duridanov, Iv. Helmut Schaller zum 60. Geburtstag, 89—92; **Duridanov, Iv.** Slaw. *Perunú – balt. *Perkunas – heth. *Peruna?* Das Ende eines Mythos, 93—108; **Kostov, K.** Eine Aussage des Fürsten Dimitrie Cantemir über die Sprachkontakte auf der Balkanhalbinsel, 127—132; **Рагалькевов, В.** Versuch einer Interpretation der Personennamen *Vladimir* und *Vladislav*, 133—140; **Рачева, М.** Balkanische Sprachbeziehungen, wiederspiegelt im Ursprung einer bulgarischen Dämonenbezeichnung, 151—158; **Todorov, T.** Zur Etymologie des bulg. *тарòтор* ‘eine Atr kalte Suppe’, 185—188.

Българска етнология. БАН, Етнографски институт с музей. Гл. ред. Радост Иванова. ISSN 1310-5213.

2001, № 3: Иванова, Р. Диалогът „Великден — Рожен“ или културни измерения на съвременната икономическа криза, 19—30; **Петрова, И.** Съвременната българска фирма и нейните празници, 31—48; **Иванова, М.** „Жената синор няма“, 49—65; **Иванова, Е.** Тюрбето на Саръ баба над с. Момчиловци, Смолянско, 66—77; **Манолова, Г.** Прякорите — ситуации на възникване, 78—90; **Шулева, Л.** За характера на празничния календар в Пазарджик от края на XIX до средата на XX век., 91—99. **Гергинова, В.** Игра върху огън в с. Малко Белово, 100—103.

2001, № 4: Фол, В. Гласът на метала, 5—9; **Васева, В.** Адаптивност на погребалните обичаи на преселническите общности (на българите в Румъния и власите в България), 10—28; **Ракшиева,**

С. Корени. Етническа идентичност на арумъните в България, 29—45; Мануилова, И. Интернет-музеят и виртуалната етнографска експозиция, 63—77.

Български векове. Център за изследвания на българите Тангра. Гл. ред. проф. д-р Г. Бакалов. ISSN 1311-7149.

2001, № 3: Марков, Г. На междата на две столетия. Сбогуване с нашия век, 3—10; Стаматов, А. Била ли е българската култура цивилизация?, 11—14; Добрев, П. Комплексен поглед върху древната българска цивилизация, 15—25; Бакалов, Г. Отново за хипотезите за произхода на българите, 26—30; Шкодров, Б. Писмени знаци на старите българи и връзката им с древните цивилизации, 31—43; Голийски, П. Джагфар тахири като извор за историята на българите, 44—55; Даскалов, П. и В. Иванов. Приносът на рударството по нашите земи, 56—66; Петкова, С. Поетика на контраста, 67—74; Куманов, Ф. Лечителят Иван Ибришимов за самостоятелността и възхода на България, 75—80; Занов, И. Аспекти на добруджанския въпрос (1870—1913), 81—90.

Български език. БАН, Институт за български език. Гл. ред. чл.-кор. проф. В. Станков. ISSN 0005-4283.

2000, № 3: Атанасов, Д. Многозначност на съществителните имена и идиоматичност на субстантивните основи, 1—8; Кършаква, Р. Пресупозитивен аспект и идентификация при текстовото разгръщане, 9—16; Русков, М. Дистрибуция на подлозите в сложното трисъставно изречение с две подчинени обстоятелства, 17—40; Китова, М. и Л. Илиева. Изразяване на категорията темпорална следходност в испанския и българския език. Езикова асиметрия при превода. I част, 41—50; Първанов, К. Из историята на видовото словообразуване (По материал от среднобългарския превод на Манасиевата хроника), 51—55; Витанова, М. Наречия за време в българските диалекти, 56—60; Русинов, Р. Йовковите женски лични имена в „Ако можеха да говорят“ и тяхната съвременна употреба, с. 61; Димитрова, Г. и П. Гунчева. Юридическият тезаурус: За някои проблеми на изграждането му, 62—67; Русинов, Р. Вземам (взимам) реплика, с. 68; Найденова, Й. Слабост при предаването на унгарските имена на български, 68—73.

Български език и литература. Гл. ред. д-р Владимир Атанасов. ISSN 0323–9519.

2001, № 4: **Димитрова-Маринова, Д.** Библейските текстове и старобългарската литература, 3–9; **Воденичарова, Д.** Човек и бог в апокрифа „Ходене на Богородица по мъките“, 10–15; **Господинов, Д.** „История славяноболгарская“ от Паисий Хилендарски, 16–24; **Михайлов, К.** Поезията на Пенчо Славейков, 25–33; **Кръстева, М.** Чужденецът, знанието и „адът“ на другите, 34–42; **Пътов, Н.** Войниковата драматургия в търсене на българската самоличност, 43–51.

2001, № 5–6: **Петров, А.** Научна конференция, посветена на годишнина от рождението на доц. Стайко Кабасанов, 3–4; **Димчев, К.** Проблеми на обучението по български език в началото на 21 век, 5–12; **Кръстанова, В.** Обучението по български език в контекста на съвременните научни изследвания, 13–21; **Георгиева, М.** Типология на ученическите текстове, 22–33; **Савова, И.** „Капаните“ на съчинението описание, 34–42; **Добрева, Е.** За някои основни характеристики на жанровата форма резюме, 43–51; **Камбуров, Д.** Ботев между виното и истината, 64–70; **Кръстева, И.** Алеко-Константиновият Бай Ганьо, 71–82; **Борисова, Е.** Лирическите маски на Яворов в драмата „В полите на Витоша“, 83–86; **Димитров, Н.** Ипостасите на спящата вода, 87–91; **Димитрова, Е.** Фигурата на несъстоялото се битие в поезията на Н. Лилиев, 101–110.

Български фолклор. БАН, Институт за фолклор. Гл. ред. Тодор Ив. Живков. ISSN 0323-9861.

2001, № 1: **Кауфман, Н.** Песни от София и за София, 3–6; **Бояджиева, Ст.** Плач и песен за родното място, 7–12; **Рашкова, Н.** Църковните песни на банатските българи, 13–21; **Сантова, М.** Карнавалът в Бенш — проблеми на кодификацията, 22–27; **Миков, Л.** Народен куклен театър (нови сведения), 23–34; **Ганева, Б.** Седенкарски припевки, 35–41; **Братанова, Р.** Неделинският двуглас — четири десетилетия по-късно, 42–45; **Тончева, В.** За днешното състояние на музикалния фолклор на българите мохамедани от Тетевенско, 46–48.

Българско музикознание / Bulgarian Musicology. БАН, Институт за изкуствознание. Гл. ред. Димитър Христов. ISSN 0204-823X.

2001, № 4: Стоин, Е. 100 години Райна Кацарова, 3—10; Кауфман, Н. Слово за Райна Кацарова, 11—14; Литова-Николова, Л. Мястото на Райна Кацарова в българската музикалнофолклорна наука, 15—22; Манолов, И. Приноси на Райна Кацарова за изучаване на музикалния фолклор на българите от Македония, 23—26; Илиева, А. За Райна Кацарова — с обич и признателност, 27—32; Кауфман, Д. Приноси на Райна Кацарова в българската колекция на Алберт Лойд, 33—36; Букурещлиев, М. Райна Кацарова и детският музикален фолклор, 37—40; Димов, В. и Л. Пейчева. Райна Кацарова и преодоляването на етноцентризма, 41—48; Владова, Е. Райна Кацарова и българският народен (фолклорен) куклен театър, 49—54; Тончева, В. По стъпките на Райна Кацарова, 55—59; Георгиев, Г. Традиционни представи и вярвания за музикантството като специализиран вид дейност, 60—80; Томова, Е. Фолклорът и фолклорните форми през погледа на носителите им, 81—90; Пейчева, Л. Райна Кацарова възторжена, юначна, уникална.

2002, № 1: Стателева, Р. Смесови хоризонти на съвременната сръбска музикална култура, 3—36; Каракостова, Р. Детска оперетка в България. Репертоарен каталог 1906—1954, 64—92.

Годишник на Историческия музей, Пловдив. № 1311-9133.

2001: Гаврилова, Р. Европа в образа на Пловдив, 7—10; Дроснева, Е. Филибелийци за Филипополис, 11—34; Костов, А. Чужденците и стопанския живот в Пловдив в края на XIX и началото на XX в., 35—41; Митева, И. Източнорумелийският модел и българската политическа модернизация, 42—47; Запрянова, С. Връзки на пловдивски търговци с европейски страни през Възраждането, 48—51; Парушева, Д. Европейски влияния върху ежедневния живот на градския човек, 52—56; Каблешкова, Р. Европейски влияния върху обществения и домашен бит в Пловдив от средата на XVIII в. до 1900 г., 57—64; Радева, А. Европейски влияния в облеклото на пловдивчани през XIX век, 65—70; Московска, С. Изобразителното изкуство в Пловдив, когато градът беше столица, 71—78; Янчева, И. Сродни тенденции в развитието на холандския портретен жанр с живописиста и възрожденската декоративна стенопис от град Пловдив (Дом Павлити) — времето на ланеца и буржоата, 79—87;

Заимова, Р. Френските колежи в Пловдив в контекста на френската културна политика, 88—92; **Тъпкова-Заимова, В.** Българската история в творчеството на френските асомпционисти, 93—99; **Генова, Л.** Френските колежи в Пловдив, 100—110; **Прешленова, Р.** Пловдивските студенти в Австрия (1878—1918г.), 111—115; **Илиева, А.** За Христо Г. Данов и разпространението на европейските влияния в Пловдив през Възраждането, 116—122; **Гетова, Е.** Отсъстващите български ситуации. Наблюдения над френско-българския вестник „La situation“, 123—127; **Кисьова, В.** Българо-френските отношения в международната културна дейност на България 1944—1948 г. и тяхното отражение в живота на Пловдив, 128—132; **Пижев, А.** Западноевропейски влияния във възрожденската архитектура на Пловдив през XVIII—XIX в., 133—135; **Савова, М.** Поетът Любомир Генчев — едно неизвестно лице на френското културно влияние в Пловдив, 136—139; **Костурков, Й.** Политически, социални и нравствени идеи в САЩ през втората половина на XIX и началото на XX в. и тяхната рецепция в българската култура, 140—160; **Костадинова, В.** Байроновите присъствия в пловдивските издания от края на XIX в., 160—171.

Годишник на Общобългарския комитет „Васил Левски“. Идеи. Личности. Събития. 1998—2000г. Гл. ред. проф. Н. Жечев. ISSN 1311-1337.

2001, 3: Джавезов, С. Десет години Общобългарски комитет „Васил Левски“, 5—7; **Тодоракова, М. и К. Анчова.** Народен комитет „Васил Левски“ (1923—1950), 8—30; **Маждракова-Чавдарова, О.** Легалнополитическите прояви на българския народ в навечерието на Априлското въстание и комитетските съмишленици, 31—55; **Якимов, Г.** Вестник „Отечество“ — орган на „старите“. Проблематика и позиции, 56—82; **Дойнов, Д.** Няколко шриха към портрета на Тодор Каблешков, 90—94; **Тонев, В.** Рали х. П. Мавридов, 95—108; **Русев, И.** Възрожденецът Русчо В. Миркович, 109—136; **Кьосева, Ц.** Митрополит Методий Старозагорски, 137—153; **Мирчева, К.** Документи, свързани с дейността на Любен Каравелов (1872—1878), 162—189; **Жечев, Н.** Документи за началната история на българския следосвожденски печат, 190—202; **Йонков, Х.** Из фотоалбума на революционера Тома Пантелеев, 203—217; **Чорбаджиев, Н.** За клетвата на въстаниците от с. Михалци, Великотърновско — 1876 г., 218—227.

Известия на държавните архиви. ISSN 0323-9780.

2002, 78: Андреев, Ст. Подробните описани регистри от XV—XVI в. като извори за проучванията на социалната и демографската структура на населението, 3—13; Тонкова, В. Българският антикомунистически комитет в Париж (1947—1948), 14—35; Билярски, Ц. Вестник *Македонска трибуна* и дейността на МПО и българската емиграция в САЩ в кореспонденцията на Иван Михайлов и Никола Антонов (1953—1954), 36—92; Анчова, К. и М. Тодоракова. Към историята на Народния комитет „Васил Левски“ 1923—1950 г., 93—187; Дертлиева-Киселиновска, А. Спомени на Н. О. Масалитинов за К. С. Станиславски, 241—264.

2002, 79: Стоянов, Ив. Уставните документи на Тайния централен български комитет — начало на нов етап в национално-освободителното движение, 50—91; Тодоракова, М. Денят на народните будители, 92—134; Билярска, Д. Отношенията между проф. Михаил Арнаудов и Кирил Христов в тяхната кореспонденция (1915—1943), 135—210; Проданов, Н. Документи от архивния фонд на МНП за специализацията на Петър Мутафчиев в Мюнхен 1920—1922, 211—230; Жечева, С. и Е. Петрова. Гибелта на Стефан Стамболов и процесите срещу убийците му през погледа на австро-унгарската дипломация, 231—274; Кръстева, О. Ставропигиално женско монашеско братство „Бял кръст“, 275—312.

История. Гл. ред. проф. Георги Бакалов. ISSN 0861-3710.

2001, № 2—3: Гагова, К. Името „България“ у Никифор Вриений, 1—3; Радославова, Л. Принципът на историзма в обучението по история, 4—33; Табакова, К. Изследванията в областта на училищното историческо образование в историческия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“, 34—39; Будинов, С. „Лошите навици“ на традиционната формула и схема в националното експониране на историята, 40—54; Петков, П. За горната хронологическа граница и за понятието „Българско възраждане“, 55—67; Панайотова, Б. Пространството в школския исторически разказ. България и съседите ѝ, 68—80.

*Исторически преглед. БАН, Институт по история.
Гл. ред. Г. Марков. ISSN 0323-9748.*

2001, № 3–4: Гешева, Й. Анкетните комисии по член 106 от Търновската конституция, 3–49; Мичева, Цв. Идеино развитие на ВМРО след Първата световна война (1919–1944). Част първа — 1991–1928г., 78–91; Иванов, М. и Д. Вачков. Българският външен дълг през Втората световна война (1939–1945), 92–116; Гагова, К. Географията на Балканите според анонимното „Описание на Източна Европа“ от 1308 г., 117–127; Първанова, Р. Родопската и Странджанската горска концесия, 128–152; Карагеурова, Й. Курсът по мохамеданско богословие в село Райкова, Смолянско (1939–1944), 153–172; Кожухаров, А. Безвъзвратните загуби на България по речно–морските съобщения през Втората световна война, 173–185; Ангелов, В. Документи за броя на населението от 1922 до 1948 г. и за положението на българите в Цариградско и Босилеградско към 1950 г., 185–202; Тренчев, Г. Село Добърско, Разложко и връзките му с атонския манастир „Ватопед“.

2001, № 5–6: Божинов, П. Цариградските българи и акцията за защита на националните интереси след Априлското въстание, 3–20; Кишкилова, П. Позицията на Румъния през балканските войни по сведения на българския печат от 1912–1913, 21–60; Танчев, Ив. Италианският принос в подготовката на българска интелигенция с висше и специално образование (1878–1914), 61–80; Мичева, Цв. Идеино развитие на ВМРО след Първата световна война (1919–1944). Част втора — 1928–1944 г., 80–112; Панова, Р. Границата между варварството и цивилизацията (За метаезика на културните понятия по време на Първата българска държава), 113–118; Аствацатуров, Г. и С. Ктиторов. Българите в Среден Кубан, 119–137; Канавров, Д. Руските ескадронни миноносци тип „Новик“ в нападенията над български черноморски градове, 138–146; Милков, Хр. Чърчил срещу Хитлер на български език (28 октомври 1940 г. — 22 юни 1941 г.), 147–165; Хамамджиев, К. Капитан Петър Боянов — последният бунтовник, 166–187; Иванова, Е. Стара Загора и околията в българската икономика до края на Първата световна война, 197–126.

***Историческо бъдеще. Асоциация Клио. Директор Петя Димитрова.
ISSN 1311-0144.***

2001, №1: **Николова, Г.** Рецидиви на мита в модерното историческо познание, 3—13; **Стоименова, Н. А. П.** Изволски — нови идеи и приоритети на руската външна политика 1905—1908, 14—28; **Данова, П.** Ролята на балканския интелектуалец в културния живот на ренесансова Италия: случаят кардинал Висарион, 81—95; **Займова, Р.** Подходът на балканския писател към историческата тема (XVIII век), 96—103; **Първанова, З.** Комитетът *Единство и прогрес* и националните движения в Европейска Турция в навечерието на младотурския преврат, 104—118; **Георгиева, С.** Женският митологичен образ — мит и реалност в езическите вярвания на славяни и българи, 119—128; **Везенков, А.** Институцията на държавния глава в България (1944—1990). Сравнително представяне, 129—143; **Аврамов, И.** Западноевропейската архивна мисъл за понятието *архивен фонд* 1841—1930, 144—164; **Кочанкова, А.** Политическите документи: между културната политика на българската държава и грижата за обществения ред, 165—183; **Косев, К.** „Не бива да се доверяваме на априорно формирани становища...“, 194—198.

2001, № 2: **Вачкова, В.** Франкското царство — между селективната приспособимост и допустимия традиционализъм, 3—31; **Билиарски, Ив.** Небесните покровители: св. цар Петър, 32—44; **Генова, Е.** Модели и пътища за модернизирание на църковната живопис в българските земи от втората половина на XVIII в., 45—74; **Грамастикова, Н.** Отман Баба — един от духовните патрони на ислямската хетеродоксия в българските земи, 75—110; **Георгиева, М.** *Съвременното изкуство* и мечтата за Държавно рисуwalно училище (1908—1911), 111—144; **Желев, Й.** Неизвестен летопис за Дряновския манастир от XX век, 145—171; **Карамихова, М.** Едно възможно бъдещо малцинство (Сондажно изследване на общността на българите имигранти в Сейнт Пийтсбърг, Флорида), 194—217.

***Кирило-Методиевскии студии. Отг. ред. Светлина Николова
ISSN 0205-2253.***

2001, 14. **Славова, Т.** Езикът на грешките в ранната славянска книжовна традиция, 22—31; **Минчева, А.** Архаична употреба на думата кръсть в старобългарския превод на Римския патерик, 45—53; **Даскалова, А.** Към българската историческа лексикология, 59—

64; **Йовчева, М. и Л. Тасева.** Текстовая традиция чтений из Книги пророка Иезекииля на Богородичные праздники, 65—80; **Мирчева, Б.** За някои библейски мотиви и сравнения в ранните химнографски творби, посветени на св. Кирил и Методий, 81—90; **Костова, Кр.** Към въпроса за превода на откъсите от Книга Йов в Симеоновия сборник (по Светославовия препис от 1073г.), 91—95; **Мусакова, Е.** Изборно евангелие НБКМ 33, 103—121; **Христова, И.** Текстът на руските библии в контекста на южнославянските редакции (върху материал от Апостола), 122—135; **Цибранска, М.** За лексикалните русизми в Зайковския требник от първата половина на XIV век, 136—145; **Мирчева, Е.** Нови данни за употребата и значението на бъдеще предварително (*futurum exactum*) в историята на българския език, 146—151; **Милтенова, А.** За един от най-старите славянски преводи на монашеската еротапокритична литература, 165—181; **Райкова, М.** Нови данни за синтагмата на Матей Властар в български превод (Ръкопис №1411 от Народната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“), 188—196; **Мавродинова, Л.** Някои късносредновековни стенописи в гр. Мелник, 205—212; **Джурова, А.** Славянско четвроевангелие от XVI в. в Библиотеката на Университета Васеда в Токио, 213—226; **Велчева, Б.** От МАТИ до *майка* и един словообразователен модел, 239—242; **Узунова, Е.** Характеристика на някои специализирани групи лексика в бележките на българските книжовници от XV—XVII век, 234—253; **Василев, В.** Правописни и фонетични особености на Темския ръкопис от 1764 г., 254—261; **Кочева, Е.** Езикови особености на Неврокопския сборник (от ръкописната сбирка на проф. К. Мирчев), 262—265; **Стефанова, Л.** За две гръцки думи в Шестоднева на Йоан Екзарх, 266—269; **Кочева-Лефеджиева, А.** Дателният притежателен падеж в българските говори, 270—273.

Литературна мисъл. БАН, Институт за литература.
Гл. ред. Радосвет Коларов. ISSN 0324-0495.

2000, № 2: **Бонева, В.** Възрожденски първосказания, 5—11; **Данова, Н.** Една „въобразена“ история на България, 12—17; **Чернокожев, Н.** Цялост и разпадане — сянката на книгата, 18—22; **Мирчева, К.** Кореспондентската мрежа на вестник „Свобода/Независимост“ — въобразена и реална география, 23—41; **Андреева, Н.** Въобразените драми на Шилер и Лесинг през Възраждането. Неосъществени проекти, загубени ръкописи, недовършени текстове, 42—

48; **Христов, Ив.** Три модела в развоја на българската поезия за деца, 49—77; **Георгиева, Г.** В огледалото на Западна Европа, 78—87; **Аретов, Н.** Образи в авторитетно огледало. Стереотипите за Балканите в английската литература, 88—107; **Минков, Б.** Новелата. Проблеми на рамката и жанровите съседства, 117—141; **Гаспаров, М.** Поезия и проза — поетика и реторика, 142—173; **Минкова, Л.** Сто и петдесет години славистика във Виенския университет, 174—182.

Македонски преглед / Macedonian Review. Македонски научен институт. Гл. ред. проф дин Димитър Гоцев. ISSN 0861-2277

2001, №2: **Митев, Т.** Албанското политическо настъпление и българските национални интереси през XXI век, 5—20; **Кочев, Ив. и Н. Николов.** За фонемата Ъ и нейното отбелязване в „Стенографски белешки од првата јзична комисија (факсимил)“, 21—32; **Тренчев, Г.** Георги Чолаков и националноосвободителните борби в Разложко в периода 1876—1878 г., 33—52; **Костадинов, К.** Македонскиот въпрос в българо-югославските политически отношения (1963—1967), 53—70; **Хаджийски, И.** Българската православна църква във Вардарска Македонија през 1941—1944 година, 71—94; **Илиева, Л.** Името на Самуиловата дъщеря Косара: произход и значение, 95—102; **Христова, Е.** Бъдеще време в миналото и бъдеще предварително време в миналото в един български диалект в Р Албанија, 103—108; **Панайотов, В.** За народноста на монах Калистрат Зографски, 109—114; **Георгиев, Г.** Записки на мичман Тодор Христов Саев за противоречията в Македоно-одринското освободително движење (ноември 1900—јуни 1901 г.), 115—130; **Топалов, К.** Новооткрито писмо на Йордан Чкатров от 1930 г. до члена на ЦК на ВМРО Страхил Развигоров, 131—140; **Малев, Л.** Врзки между Великотърновската и Скопско-Велешката митрополии (1941—1944), 141—144.

2001, №3: **Митев, Тр.** Професор Стефан Панаретов и издигане равнището на пробългарското лоби в САЩ през Първата световна война, 13—40; **Танчев, И.** Македонскиот компонент при формирањето на българска интелигенција с европејско образование (1878—1912), 41—62; **Тасев, Хр.** Учество на местното население в Кресненско-Разложкото востание, 63—74; **Керемидчиева, Сл.** Към етимологијата на названието на обичај сурва и производните му, 91—96.

2001, № 4: **Миладинова, М.** 140 години „Български народни песни“ от братя Миладинови. Отзвук и значение, 5—20; **Гребенаров,**

А. Демографската картина в Западна Македония (по записки на Евтим Спространов), 21—32; **Трайков, В.** Македония и българската диаспора, 33—60; **Ангелова, Р.** Д-р Хараламби Буров и идеята за обединена България, 61—73; **Митев, А.** Революционният наказателен процес, използван от ВМРО в периода 1905—1912, 73—88; **Богданова, С.** Забрани при пиене на вода при българите, 89—110; **Тренчев, Г.** Още за приписката на поп Коста Савов Чилев и за идването на Васил Левски в Разлог, 139—143.

Минало / Minalo. Гл. ред. Любомир Юруков. ISSN 1310-3415

2001, № 2: Пенчев, Вл. Две имитации на византийски фолиси от XI в., намерени при археологическите разкопки в Силистра, 17—18; **Йончева, З.** Династичекските бракове и наследството на Неманичите (кр. на XIV—XV в.), 19—33; **Радева, Ц.** Още за възрожденските спомоществователи, 37—43; **Бонева, В.** Пловдивският 20 декември 1859 г., 44—48; **Ковачева-Костадинова, В.** „Езикът“ на вещите за българското „чудо“ между XIX—XX век, 49—63; **Вълканов, В.** Българската флотска мисия в Украйна и Южна Русия през 1918 г., 64—73; **Иванова, Е.** Лозарство и винопроизводство в Старозагорско (средата на XIX —40-те години на XX век), 74—80.

2001, № 3: Христов, И. Планински траки, 5—14; **Чурешки, С.** Имената на князете от Именика на българските князе—славянски, тюрски или други?, 15—29; **Момчилов, Д.** Къде се е намирал средновековния град Голое?, 30—36; **Владимиров, Г.** Тялото и светът — опит за интерпретация на една средновековна алегория, 37—39; **Ботев, Р.** Европа в епохата на династизма, 40—49; **Ганева, Р.** С „дяволска капа“ по балканските пътеки. (Към външността на традиционния българин), 50—61; **Денчев, Б.** Освобождението на Варна — едно закъсняло пробуждане на „българщината“, 62—73; **Колева, М.** Германо-български икономически отношения 1919—1924, 74—83; **Симеонова, Г.** Съюзи на артистите в България до Втората световна война, 84—

2001, № 4: Дончева, С. Предложение за реконструкция на обемнопространствената постановка на кръстокуполните църкви без свободни опори в Преслав, 5—12; **Чурешки, М.** Към историята на село Чурек, 13—26; **Русев, П.** Месалим, лугал на Киш и Иштаран, бог на Дер. Проблеми на връзката, 27—39; **Кънчев, К.** За неолитно-халколитното и по-късното кожообработване, 40—46; **Пенчев, В.**

Два моливдовула на император Василий II, намерени при археологически разкопки в Силистра, 47—48; **Велева, М.** Григор Начович и решаването на „военния въпрос“ (1883), 49—52; **Колев, В.** Земеделската идея за комунистически общества в България, 53—56; **Василева, С.** Съюзът на дружествата на художниците в България в годините на Втората световна война, 57—68; **Стаменова, Л.** За една малко известна конференция, 69—76.

2002, № 1: Христов, Ив. Тракийско крайпътно светилище на връх „Чучул“ в Централна Стара планина, 5—8; **Марков, Н.** Амулет с изображение на петел от времето на късната античност, 9—12; **Овчаров, Д.** Гробът на Аспарух при с. Вознесенка (Украйна) и мнмният негов монограм, 13—18; **Панова, Р.** Аспекти на морфологията на средновековния български град, 19—30; **Архимандрит Павел Стефанов.** Двама митрополити срещу държавната власт — Св. Арсений Мацеевич и Климент Търновски, 31—37; **Симеонова, Р.** Цариградските фотоателиета и българското присъствие в имперската столица (1839—1912), 38—43; **Желева, М.** Възстановяване на дипломатическите отношения между България и Франция след Първата световна война, 44—52; **Вачков, Д.** Проблемът за натуралните контрибуции, наложени на България след преврата от Първата световна война, 53—61; **Ракова, З.** Списание „Бъдеще“ и неговия главен редактор, 62—69; **Ангелов, В.** Политиката на БКП по македонския въпрос след 9.IX..1944 г. в българската прокомунистическа историография, 70—86; **Косева, Мая.** Колективната памет — възможен ключ към българското минало (XV—XVII век), 87—94.

Музикални хоризонти / Гл. ред. Юлиян Куюмджиев. ISSN 1310-0076.

2001, № 5: Дуканова, М. Международен фестивал „Мартенски музикални дни“, 11—12; **Стефанов, Н.** Българската премиера на месата „Санта Чечилия“ от Гуно, с. 13; **Статкова, С.** „Музиката и земята“, с. 14; **Захаријева, Ж.** Три майсторски класа, с. 16; **Шиваров, О.** Великденски фестивал в Пловдив, с. 17; **Статкова, Б.** Людмил Ангелов: „Честно към публиката“, с. 18; **Чобанова, М.** Наталия Крапивина и Георги Смилевски танцуват в София, с. 19; **Шурбанова, О.** Дебют във второто отечество, с. 20; **Христовозова, Е.** Златното сечение на един „Златен цикъл“, с. 20; **Петрова, А.** Анджела Тошева свири Лазар Николов и Васил Казанджиев, с. 21; **Бъчварова, Т.** Концерт на Велислава Георгиева и Красимир Тасков, с. 21; **Абаджиев, А.** Познати майстори на клавишите, с. 22; **Смилкова, С.** Четвърти

национален конкурс за немска и австрийска музика, с. 23; **Александрова, А.** „Жизел“ на сто и шестдесет години, 29—31; **Касабов, А.** Половин век в служба на музиката, с. 32; **Иванова, Д.** Фолклорният танцов състав в преход, 38—41; **Шопова-Маркова, С.** Орлин Атанасов — помнете това име, с. 42; **Даскалова, Г.** За съвременността, за учителя и за музикалното знание, с. 43; **Щърбанов, П.** Сто години от рождението на оперния режисьор Илия Иванов, с. 45.

2001, № 7: Боева, О. „Варненско лято 2001“ — домашен вместо юбилеен фестивал, 5—8; **Гюлева, Л.** Международен хоров конкурс „Проф. Георги Димитров“, 13—14; **Боева, О.** Първи международен конкурс „В памент на Фридерик Шопен“, с. 15; **Павлович, Т.** Четвърти международен фестивал на православната музика, с. 16; **Рядкова, Б.** Музикални празници „Емил Чакърров“, с. 17; **Георгиева, С.** Концерт с барокова музика, с. 18; **Рядкова, Б.** Летни майсторски класове в Бургас, с. 19; **Балканска, Р.** Положено е успешно начало, с. 19; **Данова, И.** Пример за ярка и силна традиция, с. 20; **Щърбанов, П.** „Веселата вдовица“ от Франц Лехар, 26—31; **Александрова, А.** Две мнения за Десетия национален балетен конкурс, с. 32; **Попов, Т.** Повече тъжни размисли, отколкото радост, с. 33; **Вълчанова-Чендова, Е.** „Разковничето е в професионализма и в новите идеи“, 35—36; **Сагаев, С.** Оперният режисьор Румен Нейков, с.37; **Коцева, З.** Сребърен юбилей звъни като златен. 25 години клавирно дуо Дора и Анастас Славчеви, с.38.

2001, № 8: Дерменджиев, С. Музикален пътепис, 8—9; **Юручки, И.** Съборът „Пирин пее“ — съвременност и традиция, с. 10; **Янев, Е.** Чудесен хоров празник, 11—12; **Минкова, А.** Музикални празници в Чирпан, с.13; **Статков, Б.** За духовната сила, манипулация и професионализъм, 15—17; **Тодорова, Д.** Музика и страсти в Русалка, с. 18; **Смилков, Р.** Международен конкурс за млади пианисти „Димитър Ненов“, 20—21; **Атанасов, А.** Църковно-музикална практика в България (1920—1945), 22—26; **Равнополска-Дийн, А-М.** Арфата като колористичен инструмент в музиката на Дебюси, 27—32.

2001, № 10: Луканов, П. Ярък театрално-танцов спектакъл, с. 5; **Ненов, Д.** Как беше създадена „Кристална Лира“, 6—7; **Чобанова, М.** „Герман“ като молитва към себе си, с. 9; **Янев, Е.** Чудесен концерт, с. 10; **Стефанов, Н.** Stabat mater на Перголези в Русе, с. 11; **Рядкова, Б.** Майсторски клас, с. 11; **Куюнджиев Ю.** „Севилският бръснар“ на Дарио Фо, с. 12; **Рядкова, Б.** Бургаски музиканти в Баден-Баден, с. 13; **Петкова, А.** Концерт в памет на Цветан Цветанов,

с. 13; **Шиваров, М.** Трети национален конкурс за цигулари „Добри Петков“, с. 14; **Къшева, А.** Сбор-надпяване „Неделински двуглас“, с. 15; **Калудова, А.** Втори конкурс „Професор Иван Спасов“, **Славов, М.** Международен конкурс за пианисти „Зайлер“. Свобода, артистичност, виртуозитет..., 20—21.

2002, № 1: Моллова, М. и К. Вълева. Димитър Ненов в спомените на свои ученици, 7—8; **Славов, М.** Новогодишният музикален фестивал през погледа на пианиста, 10—16; **Динолов, Л.** Романтична панорама в един блестящ юбилеен концерт, с. 17; **Попов, Т.** Коледни концерти на Националното училище за танцово изкуство, с. 18; **Кушева, Т.** Българска премиера на Моцарова меса, с.19; **Недялкова, Л.** Една „шега“ на Й. С. Бах през „фокуса“ на Милчо Левиев, 23—26; **Попов, Т.** Да съградиш началото...100 години от рождението на Мария Димова, 28—30; **Жекова, К.** За влиянието на вокалното творчество върху стилово-изпълнителското майсторство и вокалната техника, 31—35.

Нумизматика и сфрагистика. Гл. ред. Йорданка Юркова. ISSN 0861-8313.

2000, № 1: Русева, Б. Отново за съкровището от Гърбино, (IGCH 860), 3—12; **Манов, М.** Неизвестни типове и номинали бронзови монети на тракийския владетел Мостис, 13—17; **Прокопов, И. и Р. Гуцераклиев.** Монети и монетни съкровища от II—I в. пр. Хр. от колекцията на Историческия музей — Ловеч, 18—57; **Пенчев, Вл.** Част от съкровище със златни римски монети от фонда на НИМ — София, 58—59; **Божкова, Б.** Римски монети от съкровището от Чаушево, 60—72; **Русева-Слокоска, Л.** Римските накити от съкровището от Чаушево, 73—80; **Владиминова-Аладжова, Д.** Редки сребърни монети от IV век от фонда на ГИМ —Шумен, 81—84; **Марков, Н.** Ранновизантийски амулет за предпазване от болест, 85—87; **Йорданов, И.** Нови печати на Георги, архиепископ на България (877—889), 88—93; **Пенчев, Вл.** Производство в Дръстър на медни пластинки без изображения и надписи, изпълняващи функцията на монети (XIVв.), 94—101; **Прекрутов, Л.** Венец — едно народно име на старинна монета, с. 102.

Проблеми на изкуството / Art Studies Quarterly. БАН, Институт за изкуствознание. Гл. ред. проф. Елка Бакалова. ISSN 0032-9371.

2001, № 3: Попова, Е. Теми, въведени в българската живопис от Христо Димитров, 3—10; Генова, Е. Кивот (ковчег) за мощи от Германския манастир край София, 11—17; Москова, С. Пътят на хаджията. Структурата на една изложба, 18—25; Косева-Тотева, Д. За някои възрожденски шампи от Арбанаси, 26—30; Ангелов, В. Символика на ламята в средновековната българска дърворезба, 31—35; Минева-Милчева, Ю. Щрихи към декоративното наследство на художничката Анна Хен-Йосифова (1872—1931), 36—47; Чулова, Д. Непознатият Йоан Левиев (1934—1994) монументалистът на страниците на книгата, 48—51; Иванова, В. Павел Койчев, 52—55; Станилов, С. Тотю Тотев на 70 години, с. 56; Бакалова, Е. Реставратор или изкуствовед (Двете хипотези на Любен Прашков), с. 57.

2001, № 4: Кирова, Л. Социален малшанс, проклетие или балканско приключение (Модерност, европеизъм и традиция в балканските култури), 3—8; Георгиева, М. Сецесионът в живописата на южните славяни — една от насоките на „Модерната“, 25—31; Дончева, Р. Монументалният цикъл „Славянска епопея“ на чешкия художник Алфонс Муха и България, 38—43; Карлуковска, С. Първите български възпитаници на Академия „Албертина“ в Торино, 44—50; Денчева, Д. Бележки за българското художествено присъствие в Германия между двете световни войни, 51—56.

Старобългаристика / Palaeobulgarica. БАН, Кирило-Методиевски научен център. Гл. ред. ст.н.с. Светлина Николова ISSN 0204-4021.

2001, № 2: Велчева, Б. Отново за глаголицата, 16—20; Тотоманова, А.-М. Някои проблеми, свързани с еровата епентеза в историята на българския език, 21—25; Карачорова, И. За едно предисловие към Псалтира, 26—35; Христова, И. Славянските преводи на монашеските поучения на авва Доротей, 36—53; Гергова, И. Триптих-поменик от Слеченския манастир „Св. Йоан Предтеча“ (Продром), 54—68; Даскалова, А. и М. Райкова. Към историята на някои названия на части на човешкото тяло, 69—79; Сидоров, М. и Е. Келевджиев. За древнобългарските знаци от Шудиково, Черна Гора, 80—89; Проданов, П. Захариевият летопис, 90—97.

2001, № 3: Дограмаджиева, Е. In memoriam — Раля Михайловна Цейтлин, 3—4; Николова, С. Установяването на датите за честване

на св. Наум Охридски и архиепископ Йоасаф, 5—30; **Петканова, Д.** Апокрифните лечебни молитви, 61—85; **Pavlikianov, С.** The Miracles of the Archangels in the Athonite Monastery of Docheiariou — a Diplomatic Edition of the Greek and Slavic Text, 86—104; **Мичева, В.** Съюзът ТА в историята на българския книжовен език, 113—120.

2001, № 4: Гюзелев, В. Cherana Bulgara de loco nomine Acrida (Нови венециански документи от 1390—1415 г. за българи роби на остров Крит), 3—26; **Велчева, Б.** Дамаскините от XVII век и началото на новобългарския книжовен език, 64—81; **Мороз, Й.** Некоторые особенности Жития св. св. Кирика и Юлиты, 82—98; **Попов, Г.** Ценно издание на староруски служебни минеи за месец декември, 107—116.

Съпоставително езикознание / Сопоставительное языкознание / Contrastive Linguistics. Софийски университет „Св. Климент Охридски“. Зам.-гл. ред. Павел Петков. ISSN 0204-8701.

2001, № 2: Наймушин, Б. Залог и преходност (върху материали от българския, руския и английския език), 5—13; **Стефчева, Р.** Словообразователно-семантична характеристика на транслокативните префиксални формации с *пре-* и *про-* в български и сърбохърватски език, 14—21; **Миланова, П.** Езикови модели за постигане на атрактивност в чешката и българската „жълта“ преса, 22—32; **Алмалех, М.** Сакралното четирицветие в Петокнижието. Езикова картина на света и национален манталитет, 64—111; **Стаменов, Х.** Две (?) английски заемки в българския език, 112—117; **Дейкова, Хр.** Към въпроса за гръцките заемки в българския език — произход на няколко диалектни думи, 118—120.

2001, № 3: Genova, D. Deceiving as a Speech Act, 5—14; **Добрева, Е.** Езикът ни ще се съпротивлява мъжки, 15—28; **Георгиева, Н.** За някои словообразователни морфеми в латинския език, 29—31; **Нишева, Б.** Музикални неологизми в българския и чешкия език (върху материал от младежките музикални списания), 32—56; **Алмалех, М.** Макросветли цветове в Петокнижието. Езикова картина на света и национален манталитет, 57—88; **Стефчева, Р.** Семантичен и когнитивно-прагматичен аспект на проблема „повторителност на глаголното действие“ (върху материал от български и сърбохърватски език), 89—97; **Илиев, Д и К. Костов.** Стефан Младенов и изучаването на говора на софийските ерлии, 98—106.

Bulgarian Historical Review / Revue bulgare d'Histoire. Bulgarian Academy of Sciences, Institute of history. Ed. -in-Chief Radoslav Popov. ISSN 0204-8906.

2001, № 3-4 : Peneva-Rousseva, I. A Palaeobalkan Syllabary of the 4-th Millenium B.C. The Plate from Gradeshnisa and the Karanovo Roundel, 3—23; **Vatchkova, V.** Νέα Ῥωμη, Roma Christiana et la naissance de l'Europe médiévale (IV—VI siècle, 24—51; **Russev, I.** Der Handel von Ragusa auf dem Balkan und die Bildung bulgarischer Handelsgesellscaaften während der Wiedergeburt, 52—63; **Manafova, R.** Die bulgarischen Wissenschaftler, die Idee für slawische Solidarität und die makedonische Frage (1879—1913), 64—98; **Симеонова, Р.** Болгарская культурная общественность в помощь македонским болгаром (1885—1894), 151—158.

Études Balkaniques. Institut d'études balkaniques. Гл. ред. Азон Гарабедян. ISSN 0324—1654.

2001, № 1: Preshlenova, R. Die Öffentlichkeit im Krieg: Initiativen für engere Beziehungen zwischen Österreich-Ungarn und Bulgarien im Ersten Weltkrieg, 47—54; **Bojčeva, P.** Sur un acte de donation de Constantin Brâncoveanu í l'Église orthodoxe de Târnovo, 71—81; **Vassilev, G.** John Wycliffe, the Dualists and the Cyrillo-Methodian Version of the New Testament, 99—117; **Кабакчиев, К.** Ревизия богослужебных книг Евфимием Тырновским: тезис из источников или тезис о источниках, 119—136; **Cheshmedjiev, D.** Wisdom-Sophia in the Cyrillo-Methodian Hagiographic Cycle, 137—147.

ИЗДАНИЯТА НА ИНСТИТУТА ЗА ЛИТЕРАТУРА ПРИ Б А Н ЗА ПЕРИОДА 1989 – 2001 ГОДИНА (ТЕМАТИЧНИ И ЮБИЛЕЙНИ СБОРНИЦИ)

Аналитична библиография

Продължение от бр. 3/2001

16. **ЕЗИЦИТЕ НА ЕВРОПЕЙСКАТА МОДЕРНОСТ.** Български и словашки прочити. Състав. Христина Балабанова и Адам Бжох. Прев. Величко Панайотов и Въньо Раковски. С., Изд. център Б. Пенев, 2000. 288 с. (БАН. Инст. за литература)

СЪДЪРЖА: Христина Балабанова. Встъпление. – с. 9–19; Мирослав Дачев. Езиците на европейската модерност. – с. 20–25; Георги Цанков. Дилетантът и марионетките в подножието на Вавилонската кула. Бел. върху някои съвпадения в творбите на Франц Кафка, Станислав Виткевич и Чавдар Мутафов. – с. 26–33; Петер Заяц. Gross Reading като форма на интертекстуалността. – с. 34–46; Мирослав Дачев. Граници на езика в постмодернистичното съзнание. – с. 47–60; Адам Бжох. Лингвистичните теории и философията на езика в словашкия надреализъм. – с. 61–69; Николай Аретов. Българският диабололизъм в европейски контекст. Ранните разкази на Владимир Полянов в светлината на спомените на писателя. – с. 70–81; Ян Кошка. Между литературната санкция на езиците на европейската модерност. – с. 82–91; Рая Кунчева. „Чистата поезия“ – пресечно понятие на модернизма. Пол Валери и Николай Лилиев. – с. 92–97; Дана Кършакова. „Словенска модерна“ и категорията на алюзията. – с. 98–108; Цветанка Атанасова. Към въпроса за границите на българския модернизъм. – с. 109–118; Карол Томиш. Инициативата на Иван Краско в модерната словашка проза. Прев. Величко Панайотов. – с. 119–125; Елка Константинова. Фантастиката в модерността и в постмодерността. Наблюдения в българската художествена проза. – с. 126–140; Ян Замбор. Многогочията и тиретата в лириката на Иван Краско. Прев. Величко Панайотов. – с. 141–154; Мариета Иванова-Григорова. Поетика на марионетъчното в експерименталните форми на българската драма през 20-те години в контекста на европейския авангард. – с. 155–170; Павол Копърда. Основите на сюрреализма, възпрепятстване на семиозиса. Прев. Въньо Раковски. – с. 171–176; Богумила Сувара-Марчкова. Езикът на Бруно Шулиц в контекста на полската модерност. Прев. Величко Панайотов. – с. 177–182; Елка Трайкова. Литературната история през погледа на литературните

полемики. Наблюдения върху литературните дискусии в България и Русия през периода 1945–1989 г. – с. 183–198; Марцела М и к у л о в а. Варианти на аз–формата в словашката проза на късния реализъм. Прев. Величко Панайотов. – с. 199–207; Мария К у с а. Слово, картина, орнамент. Творчеството на Сергей Шаршун в контекста на руския и европейския модернизъм и аваргандизъм и в словашкото културно пространство. Прев. Величко Панайотов. – с. 209–220; Борис М и н к о в. Новелистката на Херман Брох и някои аспекти на българската белетристика между двете световни войни. – с. 221–237; Елка Д и м и т р о в а. Аспекти на митологизма и историзма в българския постсимволичен модернизъм. – с. 138–151; Люба С т о я н о в а. Централно–европейската идентичност в най–новата словашка литература. Прев. Величко Панайотов. – с. 252–259; Христина Б а л а б а н о в а. Поглед върху философията и реториката на душата в творчеството на Отокар Бржезина, Николай Лилиев и Николай Краско. – с. 260–267; Бележки за авт. (на бълг. и англ. ез.). Именен показалец. – с. 269–288.

17. MEDIEVAL SLAVIC MANUSCRIPTS AND SGML. Problems and Perspectives/Средновековни славянски ръкописи и SGML. Проблеми и перспективи. С., Акад. изд.Проф.Марин. Дринов,2000. 372с. (Computer processing of medieval slavic manuscripts).

СЪДЪРЖА: А. М и л т е н о в а, D. B i r n b a u m. Preface. – с. 7–14; David J. B i r n b a u m. A TEI–Compatible Edition of the Rus’ Primary Chronicle. – с. 15–43; Anisava М и л т е н о в а, Andrej B o y a d z h i e v. An electronic Repertory of Medieval slavic Literature And Letters: A Suite of Guidelines. – с. 44–68; Andrej B o y a d z h i e v. Codicology, Paleography and Language in the Computer Description of Medieval Slavic Manuscripts. – с. 69–90; Milena D o b r e v a. A Repertory of the Old Bulgarian Literature: Problems Concerning the Design and Use of a Computer Supported Model. – с. 91–98; Rumyan L a z o v. Toward an SGML–Compatible Representation of Cyrillic Symbols. – с. 99–107; Ana S t o j k o v a. Problems of the Composition of Late Medieval Non–Liturgical Miscellanies and the Place of Hagiographic Works in Them. – с. 108–130; Nina G a g o v a. A Study of Groups of Manuscripts Chosen by Socio–Cultural Criteria (Manuscripts Belonging to Rulers Libraries from the 14th and 15th Centuries). – с. 131–169; Dilyana R a d o s l a v o v a. Problems Concerning the Computer Description and Processing of Slavic Euchological Manuscripts. – с. 170–204; Elena T o m o v a. Miscellanies About St. John of Rila in 15th – 19th Cent. Bulgarian Literature. – с. 205–221; Adelina A n g u s h e v a. The Application of Computer Tools to an Investigation of the Place of Prognostic Books in Medieval Slavic Tradition. – с. 222–230; Anisava М и л т е н о в а. A Typology of Miscellanies with an Inconstant Macrostructure with Computer–Assisted Analysis. – с. 231–264; Dimitrinka D и м и т р о в а–М а р и н о в а. The Dynamics of Literary Life Between the Middle Ages and the Renaissance: the Structure and Content of

Miscellanies with TSM. – с. 265–294; Milena D o b r e v a, Malina J o r d a n o v a. Some Psychological Aspects of Computer Modeling of Complex Object. – с. 295–310; Stanimir V e l e v. A Data Searching and Extracting Program from SGML Database. – с. 311–323; Indices.– с. 324–363; Summaries. – с. 364–371.

18. ПРЕВОДНА РЕЦЕПЦИЯ НА ЕВРОПЕЙСКА ЛИТЕРАТУРА В БЪЛГАРИЯ. В 8 тома. [Т. I] Английска литература. Състав. Александър Шурбанов, Владимир Трендафилов. С., Акад. изд. Проф. Марин Дринов, 2000. 436 с. (БАН, Инст. за литература; Съюз на преводачите в България)

СЪДЪРЖА: Александър Ш у р б а н о в, Владимир Трендафилов. Въведение. – с. 5–10; Бойка С о к о л о в а. Джефри Чосър. – с. 11–14; Бойка С о к о л о в а. Томас Малори. – с. 15–16; Александър Ш у р б а н о в, Владимир Филипов. Уилям Шекспир. – с. 17–43; Бойка С о к о л о в а, Владимир Терзиев. Съвременници на Шекспир. – с. 44–51; Евгения П а н ч е в а. Франсис Бейкън. – с. 52–54; Александър Ш у р б а н о в. Джон Милтън. – с. 55–69; Владимир Ф и л и п о в. Джон Бъниан. – с. 70–72; Николай А р е т о в. Даниел Дефо. – с. 73–81; Татьяна С т о й ч е в а. Джонатан Суифт. – с. 82–89; Татьяна С т о й ч е в а. Романът на Просвещението. – с. 90–97; Любен Л ю б е н о в. Уилям Блейк. – с. 98–104; Любен Л ю б е н о в, Радка Трендафилова. Джордж Гордън Байрон. – с. 105–120; Любомир Т е р з и е в. Поети романтици. – с. 121–132; Татьяна С т о й ч е в а. Уолтър Скот. – с. 133–143; Маргарита Ч у р о в а. Джейн Остин. – с. 144–148; Владимир Ф и л и п о в. Чарлс Дикенс. – с. 149–163; Зелма К а т а л а н–Б а л и н о в а. Уилям Мейкпийс Такъри. – с. 164–168; Людмила Г р и г о р о в а. Викториански романисти. – с. 169–178; Владимир Т р е н д а ф и л о в. Викториански поети. – с. 179–189; Николай А р е т о в. Приключенски роман. – с. 190–206; Мария П и п е в а. Детска литература. – с. 207–227; Юлиан А н т о н о в. Едуард Булуър–Литън. – с. 228–231; Людмила Г р и г о р о в а. Оскар Уайлд. – с. 232–247; Маргарита Ч у р о в а. Джордж Бърнард Шоу. – с. 248–252; Владимир Т р е н д а ф и л о в. Томас Харди. – с. 253–257; Весела К а ц а р о в а. Арнълд Бенет. – с. 258–263; Любомир Т е р з и е в. Джон Голзуърди. – с. 264–270; Владимир Т р е н д а ф и л о в. Хърбърт Уелс. – с. 271–278; Николай А р е т о в. Артър Конан Дойл. – с. 279–287; Николай А р е т о в. Литература на престъплението и мистерията. – с. 288–314; Владимир Т р е н д а ф и л о в. Популярна литература. – с. 315–325; Владимир Т р е н д а ф и л о в. Джером К. Джером. – с. 326–332; Любен Л ю б е н о в. Ръдиард Киплинг. – с. 333–337; Аспарух А с п а р у х о в. Джозеф Конрад. – с. 338–343; Стефана Р у с е н о в а. Уилям Съмърсет Моъм. – с. 344–347; Стефана Р у с е н о в а, Калина Филипова. Прозата на модернизма. – с. 348–354; Владимир Т р е н д а ф и л о в. Романът между двете световни войни. – с. 355–363; Маргарита Ч у р о в а. Греъм Грийн. – с. 364–368; Маргарита Ч у р о в а, Стефана Русенова. Романът от втората половина на ХХ век. – с. 369–380; Евгения

П а н ч е в а. Поети на ХХ век. – с. 381–392; Весела К а ц а р о в а. Съвременна драматургия. – с. 393–398; Богдан Р у с е в. Фантастика. – с. 399–405; Обяснителни бележки. – с. 406–418; Азбучни показалци. – с. 419–434.

19. [СТО И ДВАДЕСЕТ] 120 ГОДИНИ ПЕЙО ЯВОРОВ. 1878–1998. Сборник. Ред. кол. Тончо Жечев, Стоян Илиев, Хилде Фай, Мариета Иванова-Гиргинова. I., Междунар. науч. конф., 2000. 703 с.

СЪДЪРЖА: Петър С т о я н о в. Приветствено слово от Президента на Република България. – с. 9; Веселин М е т о д и е в. Приветствено слово от Министъра на образованието и науката. – с. 10; Стефан К о ж у х а р о в. Приветствено слово от Директора на Института за литература към БАН. – с. 11; Хилде Ф а й. Приветствено слово от Председателя на Международна фондация „Европейски форум“. – с. 12; Тончо Ж е ч е в. Слово за Яворов. – с. 13–18; Стоян И л и е в. Уводни думи. – с. 19; I. Проблеми на поетиката: Радосвет К о л а р о в. Инициационната творба: поемата „Нощ“ на П. К. Яворов. – с. 21–60; Рая К у н ч е в а. Яворовият свободен стих. – с. 61–68; Георги Г а ч е в. Лора и Яворов. – с. 69–76; Бистра Г а н ч е в а. Национално битие и лиричен герой. – с. 77–81; Любка Л и п ч е в а–П р а н д ж е в а. Яворов като Захари. Палигенезата чете, помни и пише. – с. 82–94; Мирослав Д а ч е в. Яворов, Теменуги: „В“ SIDES THEMSELVES. – с. 95–109; Димитър К а м б у р о в. Пол и характер в светлината на „Сенки“. – с. 110–125; Мариета И в а н о в а–Г и р г и н о в а. Поетика на конфликта в Яворовите драми. – с. 126–145; Елизария Р у с к о в а. Любовният изказ в Яворовата пиеса „В полите на Витоша“ – символистични проекции. – с. 146–163; Цветанка А т а н а с о в а. Пространствени визии в „Подир сенките на облаците“. – с. 164–171; Емилия А л е к с и е в а. Времето в „Хайдушки копнения“ на П. К. Яворов. – с. 172–178; Нина П а н т е л е в а. Психологическите внушения на нощта в поезията на Яворов. – с. 179–192; Бранко Р и с т и ч. Образът на майката в поемата “Нощ“ на Пейо К. Яворов и в стихотворението „Полунощ“ на Джура Якшич. – с. 193–196; II. Философски интерпретации: Клео П р о т о х р и с т о в а. Визуалните проекции на патоса. (Образи на виждането и познанието в поезията на Яворов). – с. 198–207; Елка К о н с т а н т и н о в а. Между вярата и неверието. – с. 208–212; Стоян И л и е в. Личностното самосъзнание на Яворов. – с. 213–228; Войчех Г а л о н с к а. Яворов! Жив ли е той? – с. 229–231; Нева К р ъ с т е в а. „Мелодия неземна сред нощта...“ /Яворов, „Благовещение“/Един музикално-екзегетичен опит. – с. 232–244; Албена Х р а н о в а. Яворов: диалектики и алхимии /състояние на антитезата. – с. 245–253; Николай Д и м и т р о в. Яворовият екзистенциализъм. – с. 254–267; Недялка Ш п е р л и к–Р а д е в а. Някои аспекти на амбивалентната проблематика у Яворов. – с. 268–280; Николай З в е з д а н о в. Трансцендентната другост на същото в „Подир сенките на облаците“. – с. 281–300; Страшимир Ц а н о в. Мистическата същност на любовта в Яворовата поезия.

– с. 301–321; Бисера Д а к о в а. Етимология и диспозиране на нирвана в поезията на Яворов. – с. 322–338; Иван Р у с к о в. Несбъдналото се друго. – с. 339–349; Ерика Л а з а р о в а. Поетът като естет. – с. 350–358; Антония В е л к о в а–Г а й д а р д ж и е в а. Митопоетическата сила на страданието у Яворов в критическото слово на д-р К. Кръстев, Б. Пенев и Вл. Василев. – с. 359–367; III. Историко–културни и художествени контексти: Михаил Н е д е л ч е в. Краевековното вглеждане в Яворовото творчество. – с. 369–382; Zoran K o n s t a n t i n o v i c. Vom Symbolismus zum Expressionismus. Javorov im Kontext einer vergleichenden sudslawischen Literaturbetrachtung. – с. 383–392; Цветан Р а к ъ в с к и. „Подир сенките на облаците“ – възможните антологични контексти. – с. 393–404; Виолета Р у с е в а. Яворов: от „Стихотворения“ (1901) до „Антология“ – рефлексията на модерното съзнание спрямо традицията. – с. 405–413; Петър В е л ч е в. „Подир сенките на облаците“ – като книга на живота. – с. 414–446; Инна П е л е в а. Яворов – контексти на еротическото писмо. – с. 447–464; Татяна И ч е в с к а. От страдание в незнание/то до познание в страдание/то/. – с. 465–471; Любомир С т а м а т о в. Д-р Кръстев и П. К. Яворов. – с. 472–481; Anegret Mideke. Die dichterische und kulturelle Rivalitat zwischen Penco Slavejkov und Peju Javorov. – с. 482–489; Елена Ф у р н а д ж и е в а. Гео Милев – „Панихида за поета П. К. Яворов“. – с. 490–497; Видка Н и к о л о в а. Прочит на Яворов. – с. 498–502; Надежда А л е к с а н д р о в а. Владимир Василев и голямото говорене на П. К. Яворов. – с. 503–511; Ленке Ч и к х е й. От историческа достоверност към революционен синтез. Развитието на македонските революционни песни. – с. 512–521; Милка М а р к о в с к а. Яворов – деец, идеолог и историк на ВМОРО. – с. 522–540; Степан А г у к я н. Яворов и арменците. – с. 541–552; IV. Проблеми на превода: Норберт Р а н д о в. Яворов и Германия. – с. 553–565; Людмила К р о у ж и л о в а. Няколко думи за последния чешки превод на поезията на Пейо Яворов. – с. 566–568; Ludmila Kouzilova. Poznámky k ceskemu prekladu Javorovovy basne Armeny. – с. 569–574; Йорданка Т р и ф о н о в а. Чешки и словашки преводи на поезията на П. К. Яворов. – с. 575–606; Мари В р и н а. Италианските преводи на Яворов. – с. 607–616; Даниела ди С о р а. Яворов в италианските преводи. Архив Славини. – с. 613–616; Джорджета Б о л д. Пейо Яворов на румънски език /преводите на Джелу Наум, Тудор Майнеску и Александру Иванеску/ – с. 618–624; Оса Й о н с о н. Стихотворението „Сенки“ от Пейо Яворов. Кратък анализ на превода. – с. 625–627; Донка Н е й ч е в а–Х о в а н о в а. Яворов в Словакия. – с. 628–630; Татяна В о з д в и ж е н с к а я. Яворов на руски. – с. 631–632; Мона К а у ш и к. Пейо Яворов през погледа на една българистка от Индия. – с. 633–636; Лотос–Меглена Б о р а д ж и е в а. Яворов на арабски. – с. 637–643. V. Стихотворения на П. К. Яворов в превод на 14 езика: „Две хубави очи“, „Ела“, „Лист отбрулен“, „Среща“, „Нирвана“, „Хайдушки песни“, „Арменци“, „Заточеници“, „Павлета делия и Павлетица млада“, „Теменуги“, „Сенки“, в превод

на Волфганг Кьопке, Войчех Галонска, Мари Врина, Людмила Кроужилова, Мартон Колас, Бранко Ристич, Леонардо Пампури, Арамаис Бабаян, Йоко Яойта, Мона Каушик, Ян Кошка, Александру Иванеску, Анегрет Мидеке, Ласло Наги, Геворк Емин, Джелу Наум, Татьяна Воздвиженская и Ханес Хьолд. – с. 645–690; Справка за авторите. – с. 691–702.

20. ДА МИСЛИМ ДРУГОТО – образи, стереотипи, кризи XVIII – XX век. Състав. Николай Аретов. Ред. кол. Надя Данова, Рая Заимова, Николай Чернокожев. С., изд. Кралица Маб, 2001. 512 с. (Българско общество за изучаване на XVIII век; БАН Инст. по балканистика, Инст. за литература, СУ „Св. Климент Охридски“).

СЪДЪРЖА: Николай Аретов. Да мислим Другото днес. – с. 5–8; Николай Аретов. Типология на Своя и Другия в ранната българска национална митология. – с. 9–24; Данчо Господинов. Алтернативни символни вселени в българското възрожденско общество. – с. 25–34; Тодор Христов. Разногласието у Паисий. – с. 35–49; Николай Чернокожев. Възрожденските другости – гласът и писмото. – с. 50–56; Лидия Михова. Чужденецът – свой и друг. – с. 57–66; Витана Костадинова. Български образи на Байрон. – с. 67–75; Юлия Димитрова. Rhapsody in Blue: българският литературен проект на Америка. – с. 76–86; Албена Хранова. „Друго“ и „Чуждо“ в разделното време. – с. 87–97; Надежда Андреева. Покръстването на българите и образът на България в „Победа на религията“ (1812) от Игнац Линдл. – с. 98–112; Йомер Туран. Образът на българското изкуство и литература в турското списание „Шехбал“. – с. 113–129; Дечка Чавдарова. Стереотипът на българина в руската култура на XIX век. – с. 130–142; Галина Петкова, Христо Манолакев. Да (не) откриеш българина. – с. 143–154; Жанет Илина. Образът на България и българите в немски пътеводители. От 1980 до наши дни. – с. 155–162; Рая Заимова. Образът на „турчина“ – между Ренесанса и Просвещението. – с. 163–170; Веселина Димова. Другостта като следствие от изгубената насила идентичност. „Записки на еничаря“ на Константин Михайлович от Островице. – с. 171–181; Андрей Пипиди. Пътят на Кодру–Дръгошану от Просвещението към национализма. – с. 182–191; Илия Конев. Европа между очарованието и разочарованието на Балканите през XVIII–XIX в. – с. 192–203; Лилия Кирова. Ние и „Другата Европа“. – с. 204–216; Антоанета Балчева. Идеи за идентичност и другост в романтизма на славянския юг. – с. 217–227; Гергана Гергиева. Homo viator в литературата на Словашкото възраждане. – с. 228–241; Радослава Илчева. Другото лице на Просвещението. Литературният образ на Петър I и проблемите на неоезичеството. – с. 242–261; Маргрета Григорова. Полският Рим. – с. 262–272; Ги Тубиана. Казанова, карнавалът и социалното преобразяване. – с. 273–281; Жюли Бош. От гърците до хуроните или западът, огледалото

на примитивните племена. Образи на езичеството в произведенията на Фонтенел, Лафито и Шарл де Брос. с. 282–301. Димитри Р о б о л и. Понятието за другостта в литературата на Романтизма от ХІХ в. – с. 302–311; Кристъл С т а л п е р т. Филмът „Книгите на Просперо“ и как Питър Грийнъуей представя „Бурята“ на Шекспир като текстово пространство: десакрализация на утопичния остров. – с. 312–325; Надя Д а н о в а. Българските учебници през епохата на утвърждаването на националната идентичност и образите на „другите“. – с. 326–341; Саня В е л к о в а. „Балканският съсед“ в гръцката книжнина. Успоредици от началото и края на ХХ в. – с. 342–352; Панайотис К с о х е л и с. Образът на „другия“ в училищните учебници в балканските страни като обект на изследване в Центъра за проучване на училищните учебници и интеркултурното образование в Гърция. – с. 353–360; Фотини Т о л у д и. Образът на Другия, проектиран и оформен от учебниците по история в балканските училища. Някои предложения. – с. 361–364; Иван П а в л о в. Хранителната норма през Възраждането. – с. 365–389; Юлия Н и к о л о в а. Алафрангата. – с. 390–398; Румяна Д а м я н о в а. Музикалният „друг“ във възрожденската култура. – с. 299–406. Йорданка Б и б и н а. Образът на турчина в българското изобразително изкуство. – с. 407–424; Олга Б е л о в а. „Чуждите“ в Полесието. Етнолингвистичен портрет в общо-славянска перспектива. – с. 425–435; Ваня М а т е е в а. Гагаузите за себе си и другите за тях. – с. 436–444; Катя М и х а й л о в а. Българинът през погледа на поляците – стереотипи и срещи на култури. – с. 445–461; Владимир П е н ч е в. Образи на миграционната другост. – с. 462–468; Резюме. – с. 469–509.

21. НА ВРЕМЕТО ЗАВОИТЕ ОПАСНИ. <70 години от рождението на Пеньо Пенев>. Състав. Иванка Ангелова. ред. Свилен Каролов. С., Изд. център Боян Пенев, 2001. с. 75. (Поредица Творци ; БАН. Инст. за литература)

СЪДЪРЖА: Катя Я н е в а. Невъзможният Пеньо Пенев. – с. 5–13; Владимир Я н е в. Пеньо Пенев днес. Бележки върху някои аспекти на лириката му. – с. 14–20; Иван С а р а н д е в. Поемата „Дни на проверка“ от Пеньо Пенев. – с. 21–26; Георги Я н е в. За един несъстоял се естетически скандал. – с. 27–39; Иван Р у с е в. Театърът и поетът. – с. 40–43; Вихрен Ч е р н о к о ж е в. Кой самоуби Пеньо Пенев? – с. 44–49; Свилен К а р о л е в. Нови документални свидетелства около самоубийството на Пеньо Пенев. – с. 50–63; Катя К у з м о в а – З о г р а ф о в а. Ключът към смъртта на Пеньо Пенев. (Според архива му във фондовете на Национален литературен музей). – с. 64–73.

Съставител: н. с. Диана Ралева

Информационен център за литературна
библиография при Институт за литература – БАН

ДИСЕРТАЦИИ

2002

ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА

Евдокия Боянова **Борисова**. Жанр и норма в българската драма от началото на XX век. С., 2002.

Цветелина Николова **Войчева**. Издателската, печатарската и книжарската дейност във Варна (1878 — 1912). С., 2002.

Любима Йорданова **Димитрова**. Езикът на промяната в България (1989 — 1997 г.). Емпирично социолингвистично изследване. С., 2002. ДН

Милена Георгиева **Димитрова-Христова**. Обществената роля на българската парламентарна журналистика в годините на прехода 1990 — 2000. С., 2002.

Мария Димитрова **Китова-Василева**. Логико-оценъчната категория „относителна достоверност“ и средствата за изразяването ѝ в съвременния испански книжовен език. С., 2002. ДН

Христина Иванова **Маринска**. Говорът от с. Кален, Врачанско (с оглед на доуточняване на понятието *врачански диалект*). С., 2002.

Маргарита Симеонова. Езикът на Васил Левски. С., 2001.

Грета Живкова **Стоянова**. Църковното сказание и старобългарската литература от края на IX и началото на X век. С., 2002.

ИСТОРИЯ И АРХЕОЛОГИЯ

Анка Янкова **Данчева**. Пловдив през Средновековието IV — XIV в. С., 2001. ДН

Димитър Боянов **Ничев**. Евроинтеграцията в областта на културата: проблеми и перспективи. С., 2002.

Станислава Стоянова **Стойчева**. Християнската църква в диоцеза Дакия при управлението на Константин I, Констанс и Констанций II. С., 2001.

ЕТНОГРАФИЯ И ФОЛКЛОР

Евгения **Мицева**. Арменците в България — култура и идентичност. С., 2002.
ДН

Нарцис Цветанов **Тодоров**. Тракийското въоръжение и снаряжение от късно-желязната епоха между Дунава и Балкана (III - I в. пр. Хр.). С., 2001.

Надежда Найденова **Христова**. Жената в светското общество у франки и англосакси през V — IX в. (по писмени извори). С., 2001.

НАУЧНИ ФОРУМИ

ИНТЕРДИСЦИПЛИНАЛНИ НАУЧНИ ФОРУМИ

IX интердисциплинарен колегиум по старобългарска литература и култура, посветен на паметта на ст.н.с. Стефан Кожухаров (с международно участие) Институт за литература при БАН, Секция за стара българска литература 8—10 ноември, 2001, София

45 доклада

Колегиумът е ежегодна проява, на която се докладват и обсъждат разработвани теми и актуални проекти на медиевистите (филолози, историци, изкуствоведи и др.) в БАН. По време на научната сесия, посветена на паметта на големия учен Ст. Кожухаров, бяха изнесени редица нови приноси в областта на химнографията, агиографията, иконографията и монументалната живопис. Докладите ще бъдат отпечатани в сборник.

ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА

„Боян Пенев. Личност, литературен историк и критик“

Научна сесия с международно участие

Институт за литература при БАН, Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

30—31 май, 2002, София

40 доклада

„Да мислим периода — проблеми на литературната периодизация през XIX и XX век“

Научна конференция с международно участие.

Нов български университет — Департамент „Нова българистика“

27—28 май, 2002, София

11 доклада

Кирилometодиевски четения

Научна конференция в памет на проф. Кирил Мирчев
Катедра по кирилometодиевистика при Софийския университет „Св. Климент Охридски“ и Институт за литература при БАН
16 май, 2002, София
20 доклада

Конференция в чест на шестдесетата годишнина на проф. Уилям Федер, почетен доктор на Софийския университет „Св. Климент Охридски“

Катедра по кирилometодиевистика при Софийския университет „Св. Климент Охридски“
27 май, 2002, София
18 доклада

„От модернизъм към постмодернизъм: българо—полски литературни и културологични прочити в края на ХХ и началото на ХХІ в.“

Българо — полска научна конференция
Институт за литература при БАН
7—9 май, 2002, София

Седмица на отворените врати

Институт за български език при БАН, Национален комитет за честване на Европейската година на езиците — 2001 г.

15—20 май, 2002, София

Посветена на Европейската година на езиците — 2001 г.

Включва провеждането на кръгли маси и дискусии по следните въпроси: „Състояние и проблеми на нормата и кодификацията на българския книжовен език“, „Проблеми и перспективи на съвременната сексикология и лексикография“, „Българският език и Интернет“, Българският език — славянски, балкански, европейски“, „Новите технологии и лингвистиката на новия век“. За първи път беше връчена новоучредената Награда за млади учени езиковеди „Проф. Любомир Андрейчин“ на д-р Константин Иванов Куцаров от Пловдив.

ИСТОРИЯ И АРХЕОЛОГИЯ

„Разширяването на Европейския съюз и присъствието на Франция в Югоизточна Европа“

Българо-френски колоквиум

Икономически институт при БАН, Институт по балканистика при БАН и
Френския институт в София
30 ноември — 1 декември, 2001, София
17 доклада

ЕТНОГРАФИЯ И ФОЛКЛОР

**„Социализмът — реалности и илюзии. Етнологични аспекти на всекиднев-
ната култура“**

Международна научна конференция
Етнографски институт с музей при БАН
7—9 юни, 2002, София
30 доклада

ХОРИЗОНТИ

ПРИНОСЪТ НА „ХИЛЕНДАРСКАТА СТАЯ“ ЗА РАЗВИТИЕТО НА БЪЛГАРИСТИКАТА

Става дума не за „стая“ в Хилендарския манастир в Света гора (Атон), където женско същество не се допуска и да прехвъркне, а за уникалната библиотека, която се помещава в университетската библиотека „Уилям Оксли Томпсън“ („Главната библиотека“) в гр. Колумбъс, щат Охайо, САЩ. Онази библиотека, в която се събира и пази вековната славянска „памет“ по ръкописи и документи от многобройни книгохранилища в света и която е особено скъпа на всеки славист и, в частност, българист. Днес „Хилендарската стая“ официално се нарича „Хилендарска изследователска библиотека“ и заедно с Центъра за извори за средновековни славянски проучвания е към Охайския държавен университет, най-големият държавен университет в Щатите, който всяка година събира към 60 000 студенти. Университет, прострян на голяма площ, „град в града“, разполагащ с многобройни факултети и центрове, художествени галерии, концертни зали и стадиони, със свои болница, полиция и летище. И не е случайно, че тъкмо този университет е дал „зелена улица“ и подслон на „Хилендарския проект“. Зародил се като идея в края на 60-те години от ужаса на един пожар, изпепелил немалко от библиотеката на руския манастир „Св. Пантелеймон“ или „Русико“ на Атон през 1967 г., първоначалната цел на този проект е била да се преснима славянското ръкописно и документално наследство на Хилендарския манастир, за да се запази то за бъдните поколения и да се направи достойние на учените слависти от цял свят и на всички, които се интересуват от стара славянска книжнина, култура и изкуство. Една задача колкото благородна, толкова трудна и сложна за осъществяване във всяко отношение. За щастие, тази задача се подема и довежда безкомпромисно докрай от двамата Матеичи, баща и син - Негово преосвещенство проф. д-р Матей Матеич и д-р Предраг Матеич. Срещнали разбирането за значимостта на проекта и получили подкрепата на ръководството на Охайския държавен университет, на свои колеги и сънародници, двамата

Матейчи осъществяват няколко експедиции до Хилендарския манастир от 1969 г. насам. Те заснемат всички славянски ръкописи, налични в библиотеката на манастира. Постепенно разширяват извънредно много първоначалната задача на проекта и започват да събират южно- и източнославянски материали от цял свят. „Хилендарската стая“ прераства в най-голямата американска библиотека за проучване на славянското източноправославно наследство по извори и документи. Като библиотека тя отваря врати за научната общност през 1978 г. През 1984 г. от нея се обособяват две самостоятелни звена: Хилендарската изследователска библиотека и Центърът за извори за славистични средновековни проучвания. Първоначалната цел става обща и за двете от тях: библиотеката осигурява материалите за работа, като извори, документи и справочна литература, а Центърът - средствата за визитата на учени и за техническо оборудване. Той също така организира конференции и семинари и осъществява координационна връзка с други сродни институции. Днес на микрофилми в библиотеката се пазят ръкописи и материали освен от Хилендар, чийто фонд съставя основното извороведско ядро, още и от едни от най-големите, но с това и мъчно достъпни световни библиотеки: библиотеките от Атонските манастири Великата Лавра „Св. Атанасий“, Зограф, Пантелеймон и Ивиرون, от Ватиканската апостолическа библиотека в Рим, от Патриаршеската библиотека в Йерусалим, от библиотеката на манастира „Св. Екатерина“ в Синай, от български, сръбски, полски, унгарски, шведски и руски библиотеки, от някои частни колекции, като американската на Пол М. Фекула и др. През последните години там на микрофилми са получени и почти неизвестната колекция от Държавната университетска библиотека в Саратов и Волоколамската колекция от Държавния исторически музей в Москва. Събрано в цифри, ръкописното богатство в Хилендарската библиотека възлиза вече на над 4 000 славянски кирилски ръкописа от около 75 колекции от 20 страни. Общо там се пази около 80% от славянската ръкописна книжнина, разпръсната иначе по различни библиотеки в света. Към това се добавя и наличието на значителен брой ръкописи на гръцки език, както и такива на румънски, арменски, латински, турски и други езици и на около 700 стари книги, печатани преди 1800 г. Тук медиевисти от различни специалности — историци, филолози, изкуствоведи, музиколози и културолози изобщо - могат да намерят и намират богат материал от историята на всяка една от източноправославните страни.

Имайки рядката възможност да работя в Хилендарската библиотека на три пъти досега от 1990 г. насам, мога да кажа, че сбирките съдържат извънредно ценни материали за изучаване на славянската източноправославна култура в цялост, и на българската в частност. Хилендарската библиотека и Хилендарският център имат значителен принос за развитието на българистиката както в Щатите, така и в световен мащаб. За това има и обективни

причини. Охайският държавен университет например е един от малкото университети в САЩ, наред с тези в Питсбърг, Чикаго, Олбани, Аризона и Орегон, в който българистиката е отвоювала позиции и е с установени традиции по отношение на език, литература, история, култура и фолклор. Българистиката, както в повечето американски университети, се изучава във Факултета по славистика и е дял от източноевропейските проучвания. Още през 70-те години в Охайския държавен университет тази област бележи едни от върховете си постижения в лицето на преподаватели като проф. д-р Матей Матейч и проф. д-р Чарлз Грибъл. Двамата професори, които сред славистите са добре известни и като учени, и като преподаватели с висока ангажираност и отговорност, поставят проблемите на не особено познатите дотогава български език и литература, като вдигат високо летвата на обучение. Проф. Грибъл основава сп. „Славика“ и в продължение на 30 г. (от 1966 до 1997 г.) ръководи издаването му. Там се публикуват редица българистични материали от български и чужди учени. За две години гост лектор във факултета е проф. Андрей Пантев. Лекции изнася там и проф. Боряна Велчева. През 80-те и 90-те години като лектори по български език и литература вписват имената си и известните у нас д-р Предраг Матейч, защитил дисертация в България върху неизвестния български химнограф от края на ХV в. Ефрем и неговото творчество, и д-р Любомира Парпулова-Грибъл, работеща заедно със съпруга си проф. Грибъл неуморно за популяризиране на българистиката в различните ѝ аспекти в САЩ. Семейство Грибъл подготвя и издава няколко наръчника за изучаване на български език на всички нива при обучението на студенти в университета. През последната година българистична проблематика в Славянския факултет се разработва още от проф. д-р Даниел Колинс, завеждащ този факултет понастоящем, и от д-р Яна Хашъмова.

С какво Хилендарската библиотека и Център допринасят за развитието на българистиката? Приносът им се открива по няколко линии.

Първата от тях е по отношение на пазените материали. На микрофилми там са в наличност редица ръкописи от най-големите български библиотеки: от Народната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, библиотеката на БАН, библиотеката на Рилски манастир, ЦБ на Център „Дуйчев“. Една от задачите на Хилендарския център е да посреща слависти и в частност българисти от цял свят. Българските материали са предоставени за изследване на всички интересувачи се. Особено ценни са Хилендарските материали. Известна е ролята, която Хилендарският манастир е играл в българската история. Известно е вече и това, че през XVII, XVIII и почти през целия XIX в. манастирът е бил населяван изключително от български монаси. Голямата му близост до българските земи е довела и до поддържането и стопанисването му от българи. Създаваната книжнина в манастира през това време е със значение и за българската история: български „следи“ се откриват непре-

къснато в Хилендарските ръкописи. Освен това, Хилендарската сбирка е една от много малкото пълно комплектувани сбирки: наличието на ръкописи от XII/XIII до XX в. в нея показва, че книжовната продукция не е прекъсвала 800 години в манастира. Също много ценни са и ръкописите от българския Зографски манастир на Атон. Макар и да са преснимани засега малко на брой от тези ръкописи, те са благодатен материал за проучване на книжнината на манастира, която все още като цяло остава непозната, а съответно и връзките му с българските земи. Това, което е едно от най-големите предизвикателства за всеки пребиваващ в Хилендарската библиотека изследовател, независимо в каква област работи и какво конкретно изследва, е че има на разположение огромна изворова литература, която може да сравнява и да достига до възможно най-убедителни резултати. Изворите позволяват да се проследят и сравнят и практиките в различните книжовни центрове и да се идентифицират автори и произведения.

Втората линия е по отношение на стипендиите, които се отпускат на учени за работа с изворовите материали. От откриването на Хилендарската библиотека тук са работили редица изтъкнати българисти от различни специалности. Ще спомена българите, били там, които в научните си разработки са включили Хилендарски материали и са проправили пъртина за нови изследвания: Божидар Райков, Стефан Кожухаров, Ангелина Минчева, Аксиния Джурова, Красимир Станчев, Елена Велковска, Светлана Куюмджиева, Климентина Иванова, Анисава Милтенова, Боряна Христова, Нина Вутова, Марагарет Димитрова, Ангелина Ангушева, Мариана Цинбранска, Мариана Димитрова и др. От чуждите българисти от САЩ и от други страни ще спомена Синтия Вакарелийска, Уилям Федер, Френсис Томсън, Александър Наумов, Игор Калиганов. Едва ли ще е пресилено ако кажа, че Хилендарската библиотека се превръща в своеобразна лаборатория, в която се „коват“ идеи и се планират нови проекти с българистична насоченост.

Третата линия е по отношение на организираните от Хилендарския център научни конференции и семинари. Те са важно поле, на което именно се апробират новите идеи. Втората Хилендарска конференция например бе проведена в Рилския манастир през 1986 г. и на нея свободно можеха да участват и да обменят мнения изследователи от различни страни и научни области. Едно от големите постижения на Хилендарския център през последните години е организирането на Летен институт за славянска медиевистика. Първият такъв институт бе проведен през 1999 г., а вторият — през 2001 г. Институтът, който е за докторанти, има за цел да подпомогне развитието на славистиката в САЩ, като подготви млади учени по славянска палеография и интерпретация на текстовете от различни специалности. По време на този институт се изнасят лекции по ортография, жанрове, орнаментика, музикална нотация, анализират се глаголически и кирилски паметници. Докторантите имат

възможност да работят с оригинални ръкописи, чийто брой в Хилендарската библиотека вече възлиза на 20. Между паметниците, които се анализират, са и редица български средновековни и възрожденски паметници. И ако българин е попаднал в Хилендарския център по време на Летния институт, той се чувства горд, когато се разискват въпроси от българската културна история и се обсъждат паметници като „За буквите“ от Черноризец Храбър или „Шестоднев“ от Йоан Екзарх, Драгановия миней или Бориловия синодик, Манасиевата хроника или История славяноболгарска на Паисий... За една от лекциите в последния институт бе поканен и български лектор — пишещата тези редове говори за най-ранния старославянски певчески корпус и бяха дискутирани проблеми на старобългарските музикални паметници.

Четвъртата линия, по която Хилендарската библиотека и Центърът допринасят за развитието на българистиката, се открива в тяхната, да я наречем, обществено-популяризаторска дейност. Като уникални звена в системата на университета, библиотеката и Центърът се посещават от редица преподаватели, студенти и гости на университета с цел запознаване с наличните фондове в тях. При представянето на тези фондове във връзка с българските материали в тях вероятно не един от посетителите тук за пръв път чува за България - за местоположението ѝ, за нейната история и култура.

И петата, последна линия, която ще посоча тук, е тази на взаимното сътрудничество: Хилендарската библиотека и Центърът поддържат връзки с редица институции в България като Народната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, БАН, Центъра „Дуйчев“. Основната форма на това сътрудничество е размяната на литература. По тази линия голяма част от българските издания, специално тези по медиевистика в областта на историята, филологията, изкуствознанието и етнологията се получават в Хилендарската библиотека и стават достояние на нейните читатели.

Личната ми работа с музикалните фондове в Хилендарската библиотека разкри редица неизвестни факти. Тук не мога да не представя накратко новите и значими материали, на които попаднах по време на работата си там и които са с голямо значение както за българската музика, така и за цялата ни култура.

Общо нотираните музикални ръкописи в библиотеката наброяват над 100. Голямата част от тях са от Хилендар. Ръкописите са представителни за различни епохи от развитието на източноправославната славянска музика, като се започне от най-ранната, отвеждаща към Кирило-Методиевското време и се свърши със съвременността ни. Тук са двата много известни славянски музикални ръкописа Хилендар 307 и 308, съответно от края на XII и самото начало на XIII в. Хилендар 307, постен триод и пентикостар, предава песенния репертоар за през Великите пости, Цветница и за времето от Великден до Петдесетница. Хилендар 308 е ирмолог, съдържащ ирмосите

или моделните строфи на деветте песни на каноните. За разлика от ирмозите на гръцки език, в които ирмосите най-често следват в реда на каноните (т. нар. „канонов ред“), то в този ръкопис, както и в повечето ранни славянски ирмозии, ирмосите следват в реда на песните на даден канон (т. нар. „песенен ред“). Според изтъкнатия американски езиковед и химнограф Роман Якобсон, макар двата ръкописа да са писани някъде в Новгород, те разкриват архаични характеристики, които по езикови данни ги сближават с оригинал от южнославянски произход от преди XII в. Това се потвърждава и от музиковеда Оливър Стрънк, който характеризира нотацията им като архаичен тип старославянска нотация, влязла в употреба не по-късно от 950 г. Ръкописите са ценни и с това, че съдържат славянска музикална терминология, еднаква с тази в едни от най-ранните старобългарски паметници като глаголическите Синайски псалтир и Синайски молитвослов от XI в., т. е. тази терминология е била позната още през ранната старобългарска епоха. В рубриците се четат различни обозначения: за жанр - „блаженна“, „богородичен“, „подобен“, „седален“; за глас - „искр“ (плагален глас), „тяжък“ (седми глас); за изпълнение - „по двоица“, „по трижды“ и т. н.

За българската музикална история са много ценни ръкописите с нотирани песнопения от служби за българските светци Иван Рилски и Петка Търновска. Песнопения за двамата светци се откриват в шест музикални ръкописа от края на XVIII и самото начало на XIX в.: 309, 311, 312, 565, 581 и 668. Ръкописите са уникални в редица отношения. Първо, по отношение на състава си те съдържат събран репертоар от различни по тип певчески книги като антология, стихирар и възкресник, която компилация е твърде рядка; второ, включените в тях славянски песнопения за Великата вечерня, акатиста за св. Богородица, утринната през Великата седмица, трите литургии (на св. Йоан Златоуст, св. Василий Велики и на Преждеосвещените дарове) засега нямат паралел в известната музикална литература; и трето, песнопенията за двамата български светци Иван Рилски и Петка Търновска също нямат паралел. Поместени в ръкописи, писани в Хилендар с песнопения от служби и за сръбски светци, творбите за българските светци очертават една от задачите на Хилендарския манастир през вековете като център за опазване на славянската православна памет. Хилендарският манастир, наред с двата големи български манастира Зограф и Рила са средищата, където се създава песенен репертоар на новия за Балканите през XVIII в. църковнославянски език. Този репертоар се разпространява по българските земи и започва да навлиза в богослужението там още през втората половина на XVIII в. В ръкопис Хилендар 309 например, писачът Макарий йеромонах „Хилендарски псалт“, оставя приписки, в които съобщава, че превеждал от гръцки на български „с голям труд“, и че на 23 юли 1786 г. бил „на таксид“ (т. е. да

събира помощи) в Свищов.

Някои от ръкописите от същото време съдържат славянска музикална теория, отнасяща се до късно и поствизантийската музика (периоди в развитието на балканската православна музика между XIV и XVIII в.). Значението на невмените знаци, дадено в тази теория указва изпълнението на местата, където те са поставяни: „молебна“, „держания“, „свитие глас“, „трепещуц“, „тананик“, „гневляй“, „окончание“, „начатие“, „небесование“, „ликование и игране“, „трепетное моление“, „трясение“ и т. н.

Хилендарските музикални ръкописи от XIX в. също дават многобройни данни за българска музика в Хилендар. В редица от тях продължават да се изписват песнопения от службата за св. Иван Рилски. Песнопенията за св. Петка Търновска вероятно остават да се изпълняват „по подобен“ (по мелодия на други нотирани песнопения), тъй като нотирани песнопения за светицата не са открити в музикалната литература от XIX в. Ръкописите разкриват имена на композитори, съставители и писачи, някои от които все още са твърде малко познати в музикалната ни история. Сред тях се четат: Атанасий Рилски, Христо Вълков, Калистрат Зографски, Данило монах Зографски, Никола Василев учител от Търново, хаджи Теодосий от Търново, Михаил Василев от Берово и т. н. Освен тези имена се регистрират и „български“ песнопения като например означените в различни ръкописи „аниксантари български“ и „аниксантари Зографски“ (песнопения от Великата вечерня по текст на Предначинателния псалм 103). Някои от ръкописите накрая удостоверяват и къде са писани: в Хилендар, Зограф или в Панаярище.

Ще се ограничи с фактите дотук. Изготвянето на студия „Българска музика в Хилендар“ е предстоящо. Ще завърша със следното. Материалите на „Хилендарската стая“ са станали достъпни благодарение щедростта на хилендарските монаси, безкористно предоставили за копиране манастирските фондове с пълното съзнание за тяхната значимост и с това те да бъдат запазени и да влязат в най-широко научно обръщение. Една от уникалностите на Хилендарската изследователска библиотека е, че тя представя нещо като „филиал“ на манастирската библиотека. Великолепните цветни репродукции на Хилендарския манастир в различни ракурси по стените ѝ, претрупаните рафтове с книги, между които редица чудесни редки факсимилни издания на едни от най-ранните славянски ръкописи като Остромировото и Мирово-славовото евангелия, карат човек да се чувства като в храм, свят храм на знание, спокойствие и душевна чистота. Атмосферата на този храм се поддържа и от работещия екип там. Д-р Предраг Матеич, директор на Хилендарската изследователска библиотека и на Хилендарския център от 1989 г., наследил този пост след пенсионирането на проф. Матей Матеич. Наследил баща си и по специалност и утвърдил се като славист, българист и отличен

палеограф. Негова заслуга е разширяването на ръкописните фондове през последните години на Хилендарската библиотека. Негова заслуга също така е и издаването на информационния вестник на Хилендарския център „Кирилско ръкописно наследство“, както и организирането на международния Летен институт по славянска палеография. Близък сътрудник на Предраг е г-ца Мери Алън Джонсън („Паша“), помощник-завеждащ Хилендарската изследователска библиотека от 1997 г., познавач на обширната литература, която излиза в областта на славистиката, специалист по текстовете на славянския паримийник. И в помощ и на двамата е г-жа Хелин Сенекал, секретар на Центъра от 1992 г. и уредник на вестника „Кирилско ръкописно наследство“. В този вестник се отразяват новостите в славистиката и, респективно, в българистиката. Там може да се намери информация за новоизлезли български книги и публикувани статии, защитени дисертации и проведени българистични конференции. Когато попаднете в Хилендарската библиотека и Центъра веднага ще усетите, че онова, което обединява тримата като екип, е тяхната пълна посветеност на работата: посветеност, която надхвърля обичайните служебни задължения. И още любовта, възискателността и прецизността, с която те работят, вниманието и уважението, с което се отнасят към всеки и към всичко. Ако се обърнете към тях, ще срещнете любезните им усмивки, които сякаш казват: „Заповядайте при нас - ние имаме какво да Ви кажем и покажем“. И те действително имат: богатството от славянски ръкописи, което така ревностно събират и пазят за днешните и идни поколения, и което безрезервно предоставят на всеки, който иска да го проучва. И там някъде в това богатство се пази и българското, от което идващите в „Хилендарската стая“ се учат и което отваря прозорец към страната ни и нейните достижения.

Светла Куюмджиева

ПРОФИЛИ

ГУНАР СВАНЕ НА 75 ГОДИНИ

Видният датски славист Гунар Сване тази година празнува своя 75-годишен юбилей. Роден в Копенхаген, той завършва гимназия през 1945 г. и славянска филология през 1950 г. в Копенхагенския университет с титлата магистър. Привлечен от проблемите на езика в балканските кирилски ръкописи с южнославянски произход, защитава докторска дисертация на тема “Окончанията в щокавските текстове от периода 1350—1400 г.” (1958). Професор е по славянски езици и литератури в Орхуския университет (1965—1994); член на Кралското научно дружество (от 1979) и председател на Скандинавското

славистично дружество (1990—1994). За неговия принос в българистиката и славистиката му е присъдена Евтимиева награда на Великотърновския университет (1988).

Проф. Сване е автор на граматика и на значителен брой лингвистични и литературоведски студии върху старите и съвременните славянски и балкански езици. Проявява по-специален интерес към балканистичния аспект в глаголната система на албански, български, сръбски и хърватски език, към словообразуването и произхода на членната форма. Години наред изучава ръкописната сбирка на Копенхагенската кралска библиотека, изследва подробно Копенхагенския глаголически мисал от XIV в. и подготвя каталози на стари славянски ръкописи и старопечатни книги (Предварителен списък на славянските ръкописи в Кралската библиотека в Копенхаген. — СИБАЛ. Информационен бюлетин. 10, 1986, 46—48).

В областта на кирило-методиевската проблематика проф. Сване публикува антологии от текстове, преведени на датски език и снабдени с

уводи и изчерпателен коментар. Книгата “Konstantinos (Kyrillos) og Methodios, slavernes apostle” (Copenhagen, Munksgaard, 1969) съдържа Пространните жития на Кирил и Методий, Пространното житие на Климент Охридски, Проглас към евангелието и Написание за правата вяра от Константин-Кирил, Анонимната хомилия в Клоцовия сборник, свързана с името на Методий, както и “За буквите” от Черноризец Храбър. Преводите са съпроводени от обширна студия за славянските първоучители, за ролята на Моравската мисия и за съдбата на славянската писменост сред западните славяни. Коментарът към текстовете включва някои оригинални тези, изградени след наблюдения върху езика и композицията на запазените преписи и редакции на кирило-методиевите извори. Така например като сравнява композицията на Пространно житие на Константин-Кирил, на гръцкото Климентово житие от Теофилакт Охридски и на трактата “За буквите”, проф. Сване изказва мнението, че житието на Кирил е построено върху антитезисен паралелизъм. Той намира прилика между житието на Кирил и произведението “За буквите”, като посочва, че Храбровото съчинение е оригинално не толкова със съдържащите се в него културно-исторически факти, колкото с постройката на изложението върху антитезисен принцип с цел да бъдат изложени аргументите за предимството на Кириловата азбука. Проф. Сване привежда доказателства в полза на твърдението, че Пространното житие Климент Охридски от Теофилакт съдържа в преработен вид по-старинно славянско животоописание на светеца, както и славянски литературен материал за св. св. Кирил и Методий, който, използван творчески в творбата на Теофилакт, се разраства в 15 глави (2–16). По този начин “се губи паралелизмът между въведението и панегирика на св. Климент в заключителната двадесет и девета глава на биографията”, т.е. в структурата на произведението има нетипчни елементи, дължащи се на използването на българския източник. Проф. Сване предполага още, че е съществувало общо пространно житие на първоучителите, недостигнало до наши дни, което е възникнало чрез добавяне на сведения за Методий към вече оформеното в “издържана с учудваща сигурност” композиция на Кирилово пространно житие. Кириловите ученици (вероятно и св. Методий като архиепископ и ръководна фигура) са написали житието на Кирил още в Моравия. Сване смята, че във вида, в който ни е познат, текстът представлява завършено цяло и може би пази в голяма степен първоначалната форма; след смъртта на Методий учениците допълват житието с нов материал, но не е имало нито време, нито възможност това да стане в Моравия или в Панония — този замисъл се осъществява в България. Изследователят се аргументира, че добавеният текст е бил отделен от общото житие, когато първоучителите започват да се честват в различни дни. Именно поради това, според проф. Сване, пространното

житие на Методий е със слаба структура и съставките му са подредени до голяма степен случайно. Като стил обаче то е близко до Кириловото житие и обяснението на този факт се корени в произхода на двете творби от една и съща литературна школа.

Проф. Сване посвещава отделна книга на “Беседа против богомилите” от Презвитер Козма (Kozma Presbyterens traktat mod de bulgarske kaettere (bogomilerne). Oversat og komment. G. Svane. Copenhagen, Munksgaard, 1971). Изследвайки полемиката против еретиците през X в., той сравнява съчинението на Козма с преведените от Константин Преславски “Четири слова против арианите” от Атанасий Александрийски, както и с преводния философски трактат “За самовластието” от Методий Олимпийски (Патарски). Той оприличава Беседата на Козма с трилогия, чиято тема са броженията в българското общество през втората половина на X в. и допуска, че първите две части със самостоятелен увод и епилог са писани по времето, когато Козма е бил обикновен презвитер, а третата с авторитетния си тон подхожда на епископския му сан. Според него една молитва и една от анатемите в текста не са литургични заемки, а собствени композиции на самобитния български автор. Проф. Сване изказва мнение, че въз основа на Беседата и на други извори (напр. писмото на византийския патриарх до цар Петър) може да се заключи, че ок. 970 все още не е съществувал оформен богомилски молитвен ритуал, т. е. това е един все още ранен период в разпространението на богомилската ерес. Изменението на историческите условия по време на византийското владичество моделира нови функционални признаци на богомилството, което през този период — според него — става белег за народностна българска принадлежност.

Проф. Сване има приносни разработки върху въпроси около структурата на средновековната поезия и връзката между нейната композиционна и стилистична характеристика. Занимава се и с възможните модели за реконструкция на химнографията; в тази насока посвещава отделна студия на Канона за Димитър Солунски (Kilka prob rekonstrukcji cerkiewnoslowianskiej poezji liturgicznej. — Rocznik Sławistyczny, 29, 1968, 1, 29—38). Ученият изследва риторическите похвати на Константин Преславски и Климент Охридски (вж. напр.: Константин Преславски и его Сказание святого Евангелия. — Scando-Slavica, 17, 1971, 113—134; Климент Охридски и неговото слово О св-тѣи троици. — Език и литература, 26, 1971, 5, 41—56; Заметки о метафорике в Учительном евангелии Константина Преславского. — В: Литературознание и фолклористика. В чест на акад. П. Динев. С., 1983, 63—68 и др.), като анализира системата от метафори и символи в техните проповеди. Обоснован е изводът, че както в своята композиционна техника, така и в употребата на езикови средства Константин Преславски продължава традицията на късноантичната и патристичната риторика, адаптирайки

стилистиката на византийската проповед към българска среда. Изтъкнати са черти на образната система в текста на Учителното евангелие, които свидетелстват за стремежа на старобългарския писател да намали дистанцията между езегетичния византийски модел и българската аудитория. В аналогичен план е разгледана стилистичната специфика в словата на св. Климент Охридски и особено тенденцията за опростен, ясен и близък до слушателя езиков израз.

Проф. Сване публикува датски превод на Житието на Стефан Лазаревич от Константин Костенечки (*Den serbiske Despot Stefan Lazarevics liv og levned. Konstantin fra Kostenec. Oversat og kommenteret af Gunnar Svane. Kshbenhavn, Munksgaard, 1975*), в който прави стилистичен анализ на съчинението и подчертава приемствеността между културните центрове на Балканите. Посвещава няколко студии на езика и творчеството на Григорий Цамблак и по-специално на Житието на Стефан Дечански. Приносен характер имат публикациите му върху преводите на александрийската и на византийската редакция на Физиолога в славянската книжовна традиция (Славянский Физиолог (александрийская редакция). По рукописи Королевской библиотеки в Копенгагене Ny Kongelig Samling 147b. — *Arbejdsrapirer, Slavisk Institut, Erhus Universitet, 1986*; Славянский Физиолог (византийская редакция). По рукописи Королевской библиотеки в Копенгагене Ny Kongelig Samling 553c. — *Arbejdsrapirer, Slavisk Institut, Erhus Universitet, 1987*). В тях той анализира нови, неизвестни досега преписи на произведението. Проф. Сване е сред тези съвременни медиевисти, които не само остават верни на своите първоначални научни интереси, но последователно насочват усилията си към изследване на малко познати и неизвестни страни на средновековните литературни творби. Делото му е една от най-важните страници в историята на европейската и на датската славистика.

Да пожелаем на юбиларя още дълги години плодотворна работа!

Анисава Милтенова

BULGARIAN

Книгоразпространителска фирма „*BULGARIAN BOOKS*“
ї редлага български научни издания, речници, енциклопедии, албуми,
художествена литература.

За информация и контакти:

*The book-dealing company „BULGARIAN BOOKS“ offers
to its clients scientific books, dictionaries, encyclopedias,
albums, fiction from Bulgaria.*

For contacts, please use the following address:

BULGARIAN BOOKS
SOFIA 1000
PO Box 1567
fax/tel. (359 2) 928 40 26
e-mail:bulgarianbooks@mail.netplus.bg
Mrs Irina Sokolova

ОТЗИВИ

Między kulturą „Niską“ a „wysoką“. Zjawiska językowe, literackie, kulturowe. Pamięci prof. dr hab. Teresy Dąbek-Wirgowej. Materiały z Konferencji Naukowej, Łódź, 28–29 marca 2000 r. Uniwersytet Łódzki, Katedra Filologii Słowiańskiej. Łódź, 2001. 392 p.

„Настоящият том — пишат в увода тримата редактори на сборника в памет на проф. Тереса Домбек-Виргова — е жътвата, която събрахме от Международната научна конференция, организирана на 28 и 29 март 2000 г. от Катедрата по славянска филология на Университета в Лодз, Полша“. Сборникът, в който участват двадесет и един литератори от четири славянски държави: Полша, България, Чехия и Сърбия, както и толкова езиковеди, както и седем културолози, има амбицията да покаже от различни страни делото на видната полска българистка Тереса Домбек, която повече от десет години беше преподавател по полски език в Софийския университет и има големи заслуги не само за българската полонистика, но и за развитието на българистиката в Полша. В конференцията (съответно и в сборника) участват също така българските лектори от университетите в Краков, Варшава, Люблин, Познан, Лодз и Сосновец, както и колеги от Института за литература при БАН.

Личността на покойната Тереса Домбек е добре позната на специалистите у нас и в Полша. Тя образова и възпита няколко поколения отлични преводачи и учени — езиковеди и литературоведи полонисти, които бяха нейни студенти до 1965 г., когато ѝ се наложи да се върне във Варшавския университет. Докато преподаваше полски език в София, тя се утвърди като една от най-изтъкнатите чуждестранни българистки с многобройните си студии и статии, посветени на българската и на полската литература, на тяхното взаимодействие и рецепция, както и на дейността на най-видните представители на българската полонистика и преводаческо дело. Сред имената, за които е писала научни изследвания, загубили значението и днес, са Боян Пенев, Дора Габе, както и редица съвременни автори. Особено място заемат две нейни книги: монографията, посветена на Пенчо Славейков и творчеството му, като съчетание на традиция и новаторство, и историята на българ-

ската литература на полски език, предназначена за студенти българи в полските университети. Наред с това тя е оставила богато наследство от преводи на съвременна българска проза — Емилиян Станев, Павел Вежинов, Блага Димитрова, Ивайло Петров, Йордан Радичков и още много други. Тереса Домбек преведе една от значимите книги на българската културна история — „Българският Великден или страстите български“ на Тончо Жечев, но съдбата на този превод е печален, защото не бе намерен след смъртта ѝ.

Проблематиката на сборника, издаден от Лодзкия университет, се опира на тематична формула, изведена в заглавието, която се отнася до литературните, езиковите и културологичните явления при изследването на така наречената „висока“ и „ниска“ култура. Съставителите и редакторите на сборника проф. Малгожата Коритковска, (ръководител на специалността Българска филология в Лодзкия университет), проф. Зджислав Дараш (известен специалист по славянски литератури) и нашият сънародник Георги Минчев (преподавател в същия университет) са си поставили за задача най-пълно и многостранно да представят творчеството на Тереса Домбек, както и проблемните полета, в които тя е работила.

Заради особеното място, което личността и полонистичното дело на проф. Боян Пенев заемаха в изследванията на Тереса Домбек, както и заради нейния принос в изследването на родната литература и в компаративните българо-полски проучвания, литературният раздел в сборника започва с текста на Калина Бахнева върху краткия исторически очерк „Българска литература“ на Боян Пенев. Следват докладите на Цанко Цанев за „високият“ и „нисък“ пласт в старобългарската култура; на Ханна Долата за епиграмите на Радой Ралин; на Войчех Галонзка за границите на пространството и времето у Йордан Йовков; на Елка Константинова за фантастиката в модерността и постмодерността; на Георги Минчев за старата южнославянска книжнина между сакралното и профанното в чудото за св. Георги и дявола; на Ханна Карпинска за Тереса Домбек като преводач на българската литература и др.

Богатството от теми и проблеми, разгледани в литературната част на сборника, е впечатляващо. То продължава и в езиковедската част. Представени са изследователи от няколко поколения. Ще отбележим статията на Малгожата Коритковска „Стилистичните черти на текста в конфронтационна перспектива: полски и български преводи на Библията“, която съдържа редица нови интерпретации; няколко статии, посветени на различни аспекти на „високия“ и „нисък“ стил и респективно неговото място в културата; социолингвистичния коментар на „Българска граматика“ от Неофит Рилски, направен от Елжбета Солак; етюд върху лексикографията и лексиката, разкриващи връзката на човека с Бога на Зджислава Сташевска; интерпретацията на Ванда Стемпяк-Минчева върху „високия“ и „нисък“ стил в старо-

славянските текстове; анализът на Иван Касабов за семантичните и/или езикови примитиви; поместени са статии върху начина на формиране на езиковите норми в славянските езици, за нормализацията, кодификацията и съвременните стандарти в славянските езици и др. Не си поставяме за задача да изброим всички участници и техните теми, тъй като обемът на настоящия текст е ограничен, а в сборника няма случайни имена. По-скоро авторът би искал да акцентира на искреното уважение и грижа, проявени към паметта и делото на учения Тереса Домбек, който трябва да помним и познаваме, заради дълбоката ѝ всеотдайност към българската литература, която тя не само много ценеше, но и отлично познаваше; заради значимите ѝ изследователски резултати както в областта на българистичната проблематика, така и в сравнителното литературознание с интересни проучвания за рецепцията на полската литература в България, а и за срещите на българската литература в превод с полския читател.

Сборникът на Лодзкия университет, посветен на проблемите на „високата“ и „ниската“ култура, е добър пример за навременна и адекватна реакция спрямо делото на един изследовател като Тереса Домбек и същевременно — ценна антология от научни приноси, които бележат нови подходи и интерпретации в областта на българистиката и славистиката, представяйки широк спектър от съвременни проучвания в три области — литературознание, езикознание и културология.

Магда Карабелова

Константинос Нихоритис. Света гора — Атон и българското новомъченичество

С., АИ Проф. Марин Дринов, 2001. 443 с. + 4 ил.

Рядко се появяват напоследък толкова стойностни, истинноправославни книги. Достатъчно е човек да се замисли върху заглавието на книгата или да разгърне приложените в края ѝ илюстрации със сцени от мъченията на християните, за да почувства сериозността и значимостта на темата. Българското новомъченичество или подвигът на загиналите за Христовата вяра българи по време на османското робство, е една от най-доблестните страници от българската история. То е едно от най-големите ни национални съкровища. Книгата на К. Нихоритис изследва мъченическия подвиг на българите светци Йоан Български, Игнатий Старозагорски, Онуфрий Габровски, Прокопий Варненски и Дамаскин Габровски и доказва, че той е рожба на духовната култура на Атон.

Изследването е резултат от задълбочен предварителен труд по издирването и събирането на материали за новомъчениците и е високоприносно за науката с това, че обнародва неизвестни досега текстове; за първи път реабилитира новомъченичеството като явление от голямо значение за историческата наука; за първи път разглежда ролята на Атон и в частност на Иверския скит „Св. Йоан Предтеча“ за българското новомъченичество.

Авторът е изтъкнат българист и богослов с многобройни публикации върху старобългарската литература и връзките ѝ с Атон, възпитаник на Атонската академия „Атониас“ и Софийската духовна академия „Св. Климент Охридски“, а понастоящем доцент-преподавател по български език и литература в новосъздадения Факултет по балканистика към Солунския университет. Цялата му научна дейност го определя като истински приятел на България.

Именно К. Нихоритис за първи път изказва аргументирано с факти мнение, че „новомъченичеството, подготвено в Атон, не е било случайно и стихийно, а организирано“ и предлага термина „атонска школа на новомъченичеството“, който обхваща цялата дейност на светогорските монаси при подготовката на новомъченици и посмъртната им прослава: бъдещите мъченици са били целенасочено подготвяни за своя подвиг от опитни атонски старци, а след смъртта им атонски монаси са увековечавали саможертвата им в жития и служби и са разпространявали култа им в поробените балкански страни. По този начин новомъченичеството е служело като най-силно оръжие срещу асимилаторската политика на поробителя. В такъв контекст е разгледано и неговото влияние върху духовното формиране на Васил Левски.

Въз основа на редица светогорски ръкописни сборници и исторически свидетелства К. Нихоритис прави преглед на творците на богослужерна прославителна книжнина в чест на новомъчениците и заключава, че те са предимно светогорци, поради което можем да говорим за атонски агиографски цикъл и атонски химнографски цикъл в чест на новите мъченици. Направен е задълбочен богословски и културноисторически анализ на произведенията, а самите произведения са приложени във втората част на книгата в оригинал и в паралелен новобългарски превод, който се публикува за първи път. Публикацията дава тласък за бъдещи изследвания върху тези текстове, които, както отбелязва и самият автор, очакват своите изследователи езиковеди.

В допълнение към богослужерната книжнина е направен преглед и на други свидетелства за култа към новомъчениците — църкви в тяхна чест, техни мощи, икони и т. н.

Освен в културноисторически аспект новомъченичеството се изследва и в нравственопсихологически план — проучват се психологическите мотиви за саможертвения подвиг, които често са следствие от насилствено помохамеданчване, нанесло неизлечими рани върху съвестта на бъдещите мъченици. Във връзка с това е анализирана и ислямизационната политика на завоевателя спрямо обезправеното немюсюлманско население на империята.

Темата за новомъченичеството в книгата на К. Нихоритис е поставена в контекста на темата за Света гора. Основна в книгата е тезата, че Атон има първостепенна ръководна роля не само в мъченикотворчеството, а и изобщо в запазването на народностното съзнание и духовност, както през целия период на османското иго, така и винаги. Ценността на Атон е преди всичко във функцията му на духовен стожер на Православието. Именно на Атон като във *всеправославен център* хората от различни народи са преодолявали народностните разделения помежду си чрез единомислието си в Христа и са постигали истинско равенство. В такъв смисъл авторът определя Света гора като „сърцето на Балканския полуостров и на цялото Православие“ и поставя като важна задача пред науката проучването на духовната единност, постигната на Атон.

Така, макар и изследваща миналото, книгата всъщност отправя послания към настоящето и към самите нас, разбуждайки заспалата ни съвест. Всички проблеми, изложени в книгата, звучат актуално. Апокалиптичните предчувствия на века актуализират подвига на новомъчениците, извършен във време, застрашено от вероотстъпничество, каквото е и нашето, и превръщат разказа за Света гора в горещ зов за опазване на най-голямата православна светиня на Европа — Атон: „Съществуващата днес опасност от изопачаването или изчезването на атонската традиция бе предсказана от атонския мислител на XIX в. Козма Фламят (1952). Той предвиждал края на Атон само тогава, когато отслабването на атонската традиция и нарушаването

на атонските идеи доведе до навлизането на светския дух в монашеския живот на Атон.

Ако погледнем днес Света гора, ще видим, че целият полуостров е превърнат от работилница на духа в една зидария за реставрация на сградите. И ако се измени, както се говори, начинът на управлението в Атон и се реши на жени да го обитават, той ще се обърне от първенстващ в една нищожност.“

Въпреки тези тревожни предупреждения книгата съвсем не е песимистична, напротив — строгите апокалиптични послания са балансирани с човеколюбив и христоролюбив оптимизъм, че балканските народи могат да намерят път един към друг чрез Православието и конкретно чрез атонската традиция и така могат да се противопоставят на духа на материализма и светскостта. Тази позиция бива определена от К. Нихоритис като „атонски патриотизъм“, какъвто откриваме в пълна мяра и в настоящата книга. Ето защо обективното научно изложение на фактите е съчетано със силен нравствен и емоционален патос — във връзка с неизвестните имена на повечето от наставниците на новомъчениците авторът заявява, че е наш дълг да ги издирим, за „да се отдаде заслуженото на ревностните учители и будители на народността съзнание на балканската общност“; изследвайки влиянието на българското новомъченичество върху духовното израстване на дякон Игнатий (Васил Левски), научният изказ спонтанно преминава във възторжена стихотворна възхвала. Всъщност тези „метаморфози на стила“ са закономерни за темата на изследването, защото тя засяга най-висши ценности като Православието, новомъченичеството, Света гора, а за тях е трудно да се пише само обективно. Монографията е израз на преклонение пред подвига на новомъчениците и като всяка книга, която, вместо още повече да приспива, събужда заспалата ни съвест, заслужава наистина висока оценка. В знак на лична благодарност към автора, че е посветил изследването си на толкова стойностна тема, ще повтора мотото на книгата като благопожелание към самия него: *„Ублажавай искрено преподобномъченика, за да станеш мъченик по добронамереност и да премине животът ти без гонение, без огън, без бичуване, и да се удостоиш с почитта на тези мъченици“* (св. Василий Велики)

Регина Койчева

Константин Косев. Кратка история на Българското възраждане
С., АИ Проф. Марин Дринов, 2000. 182 с.

Последната книга на изтъкнатия български учен Константин Косев, въпреки традиционното си заглавие, ще предизвика любопитството и на професионалистите в областта на Възраждането, и на историците, занимаващи се с други периоди, и на читателя, който е изкушен от съвременната българска научна мисъл. Възраждането на България е период, който все още продължава да оказва влияние не само върху днешния ден на страната с международните, политическите и икономическите реалности, които е предопределило, но и върху ежедневието и поведението на всеки българин заради натрупаните митове и реалните белези в националния характер. Именно Възраждането е „нещо като детската възраст на българския народ“ (с. 12) и романтичните визии към него са закономерен етап в историографията ни, както е закономерен и етапът на издирване, събиране, обнародване и първоначално обработване на оцелелите извори за него. Това обаче са стъпала, които се изкачват, и основа, върху която се надгражда. За да се сложи начало на истинското историческо изследване.

Книгата на проф. Косев е, както самият той я нарича в своето предисловие, „поредният опит за нова трактовка на възрожденския процес.“ (стр. 13) Добре известно е, че той е в центъра на един много голям интерес от страна на историци, филолози, културолози, изкуствоведи и психолози. Резултатът от него е огромна по своя обем литература, която засяга всички страни на възрожденската епоха. Сред нея обобщаващите трудове също не са малко. От времето на своите първи стъпки досега българската историческа наука действително е постигнала немалко в разбулването на много мистерии на миналото. И все пак неразрешени въпроси остават и днес. Един от тях е и възлов проблем в цялостното творчество на К. Косев: националният въпрос, който стои в основата на Възраждането и който е основен стимул в усилията за възстановяване на независимата българска държава. С него са свързани опитите за народни въстания от XV век насетне, в него е неразривно вплетен процесът на църковна еманципация, в самата му същност е формирането на българската националност и израстването ѝ като самостоятелен политически субект в рамките на Османската империя, а по-късно и на арената на европейската политика. На българския национален въпрос са посветени „Българският национален въпрос през погледа на историята“ (Макрос 2000, Пловдив, 1995), „Априлското въстание — прелюдия на Освобождението“ (Христо Ботев, София, 1996), „Априлското въстание“ (Наука и изкуство,

София, 1966), „Бисмарк, Източният въпрос и българското освобождение“ (Наука и изкуство, София, 1978), „Панайот Хитов. Живот и революционна дейност“ (Наука и изкуство, София, 1963), „Освободителната война 1877—1978 г. и българската национална революция“ (Партиздат, София, 1988), които разглеждат главно неговия политически аспект. В „Кратка история на Българското възраждане“ проблемът за възникването, историческото развитие и частичното разрешаване на българския национален въпрос е изложен в неговата цялостност и синтезирано и обобщено са представени всички страни от многообразните му проявления: демографско-етническа, социално-икономическа, просветно-църковна, национално-революционна. Структурата и последователността на това изложение също не е случайна. Тя разчита на утвърдените вече традиции в българската историография, които полагат началото на проблема още в първите години след завладяването на България от османските турци. Разкривайки се под различни лица и форми, българският национален въпрос естествено кулминира в най-силната политическа акция на българите — Априлското въстание и в последвалата го Руско-турска война от 1877—1878 г. Развитието на различните идейни течения в национално-освободителното движение и различните му въоръжени прояви преди и след Кримската война (1853—56 г.) постепенно успяват да изведат народа ни до вниманието на европейската дипломация и Великите сили. Последвалата развръзка на Източния въпрос, с който българският национален въпрос е тясно преплетен, обаче не е решение на последния. В сложните задкулисни взаимоотношения между европейските големи съдбата на младата българска нация е поставена на картата на стратегическите интереси и конкретните политически договорености, които съществено се различават от целите на нашата национална революция. Българите трябва да се простят с много илюзии, а българската историография — с много митове, създадени конюнктурно или по силата на определени научни обстоятелства. Едно от достойнствата на разгледаната книга е именно опитът ѝ да оголи действителните исторически факти без да унищожава емоционалната им стойност, която означава много за всеки българин. Нещо повече, действителните исторически факти настояват, че съществуват реални поводи за гордост и национално самочувствие и, отсявайки самозаблудите и свръхинтерпретациите, те не бива да се омаловажават.

Една от декларираните цели на представяната книга е именно обективното (доколкото е изобщо възможно) научно изследване, противопоставено на сантиментално-романтичните пропагандни лозунги от близкото минало. В този опит постиженията на няколко поколения български историографи не се пренебрегват, нито се отхвърлят като остарели. Традициите са онази част от историята, която нерядко е незаслужено отричана. В изложението на проф. Косев се използват професионално и балансирано пости-

женията на историческата наука с оглед на конкретните цели. Това, което прави текста му истинско научно изследване, е синтезът, обобщението и интерпретацията на първичните исторически факти, съдържащи се в изворите, които сами по себе си не са достатъчни за един неспециалист да подреди сложната мозайка на явлението, събитието и процеса от миналото. „Кратка история на Българското възраждане“ прави читателя свидетел на крайния резултат от цялостния процес на научно дирене; процес, който е трансформация по своята същност и изтънчено интелектуално усилие в своето осъществяване. Несъмнено подобни достойнства не могат да бъдат приписани на всеки труд върху Българското възраждане. За тях допринасят богатият опит и ерудицията на автора, за които съдим не само от изчерпателната библиография в края на книгата, но и от цялостното творчество на К. Косев. Дългогодишните проучвания на този период от миналото ни са онзи фактор, който прави възможна личната позиция по проблемите му и една по-скоро аналитична, отколкото чисто фактологична отправна точка към тях. Крайният резултат е модерно научно четиво, което разглежда историята на Българското възраждане не в застинали темпорални граници, а в контекста на съвременната ситуация. Това четиво провокира към преосмисляне на българската национална духовност, чиито корени са именно в периода XV—XIX век.

Милена Иванова

СЪОБЩЕНИЯ

Нова награда на БАН

С решение на Управителния съвет на БАН, протокол № 9 от 11.07.2001 г., бе учредена почетна грамота „За заслуги към българистиката“. Това е награда на Българската академия на науките, която се присъжда на чуждестранни граждани с доказани заслуги към българистиката (изследвания и преподавателска работа в областта на българския език, българската литература, българската история, археологията, кирилометодиевистиката, българското изкуство, българската традиционна духовна и материална култура, както и учени със съществен принос за тяхното разпространение в други страни). Наградата се присъжда както на утвърдени учени, така и на млади специалисти за поощряване на тяхната бъдеща работа.

Първите наградени са:

1. **Доц. д-р Галина Валентиновна Крилова**, Катедра по славянски филологии, Университет в Санкт-Петербург. Повече от 30 години обучава студенти на български език и защитава съществуването на специалността „Българска филология“ при трудни условия. Под нейно ръководство са защитени над 50 дипломни работи и 4 кандидатски дисертации върху българистични проблеми. Автор на научни приноси в областта на лингвистиката и по-специално лексикологията, многократен участник в конференции и семинари и известен преводач от български на руски. Последователно изтъква ролята на българската литература и българския език за историята на руската литература и език.
2. **Проф. д-р Малгожата Коритковска**, професор в Института по славистика при ПАН във Варшава, основател и ръководител на специалността „Славянска филология“ в Университета в гр. Лодз. Работи в областта на съпоставителното изучаване на български и на полски език (морфология, синтаксис, семантика, лексикология). Участвала е в конгресите по българистика и в редица конференции у нас и в чужбина, посветени на българистични пролеми. Обучава няколко поколения студенти, дипломанти

и аспиранти. Има изключителен принос за популяризиране на българската култура в Полша.

3. **Доц. д-р Хана Гладкова**, Катедра по славистика, Карлов университет, Прага. Веднага след завършване на специалностите „Бохемистика“ и „Българистика“ се насочва към дисертация върху явления от морфологията на съвременния български език. Автор е на многобройни публикации върху съвременното състояние на българския език, върху формирането на книжовната норма, върху чешко-българската контактология и др. Издава единствен по рода си учебник по български език за чешки студенти. Активно преподава български език, обучава дипломанти и специализанти. Популяризира българската култура, един от най-изявените членове на Дружеството за чешко-българска дружба.
4. **Д-р Мари Врина-Николов**, талантива представителка на най-младото поколение българисти във Франция. Завършва българска филология в Държавния ин-т за източни езици и цивилизации. Защишава дисертация върху експресивните частици в български. Преподава български език и литература в Париж. Работи като дипломат в посолството на Франция в София, поддържа контакти с български учени и преводачи. Превежда редица класически и съвременни български писатели на френски език. Автор е на изследвания върху историята и теорията на българската литература. Награждавана е от Салона на книгата в гр. Бордо, от Съюза на преводачите в България и др. Изследва въпросите на културната политика на „малките“ езици и култури в светлината на приоритетите на Европейския съюз.

Почетните грамоти бяха връчени на тържествена церемония в Българската академия на науките на 21 септември 2001 г.

ABOUT THE CENTRAL LIBRARY OF THE BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES

The Central Library of the Bulgarian Academy of Sciences is founded in Braila (Romania) in 1869 as a book collection of the Bulgarian Learned Society. It is transferred in Sofia in 1879. In 1929 it is moved to the building, where it is now. In 1942 the first branch book collection is created in the „Service for Bulgarian Dictionary“ section of BAS. Since 1947 it deposits the national publishing production. In 1948 it is given a statute of Central Library of the system of the special libraries at the Academy.

Since 1949 it has been working with the rights of research institute in the field of library science and special bibliography

Since 1970 it is a center of special bibliography in the research fields of BAS. From 1992 deposits the editions of the World Bank.

The Central Library of the Bulgarian Academy of Sciences is a multibranch scientific library responsible for the creation and the organization of national library collection and of the library and information services of the researchers of the Bulgarian Academy of Sciences.

The Central Library organizes and manages methodically a network of 48 special libraries of the permanent research units of the Academy in an integrated library complex.

The Central Library is a special unit of the BAS with a statute of a legal entity.

Address: 1, 15 Noemvri Str., Sofia 1040
tel. (+359-2) 987 89 66, fax (+359-2) 986 25 00
E-mail: library@cl.bas.bg
URL: <http://www.cl.bas.bg>

**БЪЛГАРИСТИКА
BULGARICA**

ИНФОРМАЦИОНЕН БЮЛЕТИН

3/2001

Редактор ст.н.с. д-р Анисава Милтенова

**Съставители ст.н.с. д-р Никола Казански, Евгения Станчева
Коректор Жасмина Кръстева
Художник Богдан Мавродинов**

Предпечатна подготовка ЦБ БАН Нели Байкова

**Издателски индекс 99
Формат 70 X100/16 Печатни коли 6**

**Печатница на Академично издателство „Проф. Марин Дрянов“
1113 София, ул. „Акад. Георги Бончев“, бл. 5**

Поръчка № 1241

ISSN 1311-8544